

Anna Czachorowska

Warmińskie i mazurskie
tkaniny ludowe

w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur

Warmian and Masurian
folk textiles

in the collections
of the Museum of Warmia and Masuria

MUZEUM
WARMII I MAZUR
W OLSZTYNIE

Wydanie katalogu dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Dyrektor Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie i redaktor naczelny wydawnictw:
Piotr Żuchowski

Redakcja językowa i korekta:
Kropki Kreski | Monika Buraczyńska

Tłumaczenie:
Metropolitan Language Professionals
ul. Ozimska 63a, 45-368 Opole

Fotografie:
Łukasz Kulicki
Grzegorz Kumorowicz
Bartosz Olszewski

Zdjęcia archiwalne:
Archiwum Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Projekt i przygotowanie do druku:
Wojciech „Kiwi” Jaruszewski

Na okładce: Tkanina płachta, nr inw. E-3955 OMO, fot. Łukasz Kulicki

© Muzeum Warmii i Mazur, 2022

Wydawca:
Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie
ul. Zamkowa 2, 10-074 Olsztyn
www.muzeum.olsztyn.pl

INSTYTUCJA SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ISBN: 978-83-67593-01-4

Zbiory Muzeum Warmii i Mazur kryją wiele skarbów. Każdy z tych wartościowych obiektów ma własną, niepowtarzalną historię. Istotą pracy muzealnej polega na odkrywaniu tych historii i przybliżaniu ich publiczności. Służą temu, gromadzenie, badanie i opracowanie kolekcji oraz codzienne starania związane z opieką nad nią. Praca ta pozwala odsłaniać tajemnice przeszłości ukryte w zabytkowych przedmiotach.

Częścią zbiorów Muzeum Warmii i Mazur są zabytki kultury ludowej, odzwierciedlające skomplikowane dzieje regionu, pokazujące jego różnorodność i specyfikę. Wśród nich znajdują się unikatowe przedmioty, takie jak: największa w regionie kolekcja kafli mazurskich, warmińskiej rzeźby ludowej, warmińskich czepców, mebli i tkanin.

Kilka lat temu muzeum podjęło działania badawcze i upowszechniające dotyczące tych zbiorów, których wyrazem był projekt *A święci milczą. Badania, dokumentacja i popularyzacja warmińskiej rzeźby ludowej*. W efekcie powstała wystawa prezentująca najciekawsze dzieła ludowych twórców, wydano także katalog.

Kolejną częścią kolekcji etnograficznej, która stała się przedmiotem wnikliwszego zainteresowania muzealników, jest zbiór ludowych tkanin. W ramach projektu *Z dobrej przędzy, różnym splotem. Badania, dokumentacja i popularyzacja warmińskich i mazurskich tkanin ludowych* zrealizowano wiele działań przybliżających wyroby warmińskich i mazurskich tkaczek powstałe przed rokiem 1945.

Ten wyjątkowo bogaty zbiór składa się z kilkuset obiektów: tkanin dekoracyjnych, dawnych ubiorów, a także ogromnego, unikatowego zasobu próbek i fragmentów materiałów. Wielkie zasługi dla jego powstania miała Teodora Modzelewska – znawczyni ludowych haftów i tkanin, współpracująca z muzeum w pierwszych latach jego działalności. Jej badania terenowe pozwoliły wzbogacić kolekcję o najstarsze i najbardziej unikatowe obiekty. Wiele z nich zostało zaprezentowanych na wystawie *Utkana opowieść. Warmińskie i mazurskie tkaniny ludowe ze zbiorów Muzeum Warmii i Mazur*, której kuratorką jest Anna Czachorowska. Niniejsza publikacja stanowi zwieńczenie dwuletniej pracy badawczej. Przedstawiamy w niej najciekawsze i reprezentatywne warmińskie i mazurskie tkaniny z naszych zbiorów.

Życzę Państwu interesującej lektury.

Piotr Żuchowski
dyrektor Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Collections of the Museum of Warmia and Masuria contain many treasures. Each of these valuable items has its own unique history. The essence of museum work is to discover these stories and bring them closer to the audience. Daily efforts, gathering, research and development of collections always focus on this principle. To uncover the mysteries of the past concealed in historical items.

Part of the collections of the Museum of Warmia and Masuria are relics of folk culture, reflecting the complex history of the region, showing its diversity and specificity. Among them, there are unique items such as the biggest in the region collection of Masurian tiles, Warmian folk sculptures, Warmian cauls, furniture and textiles.

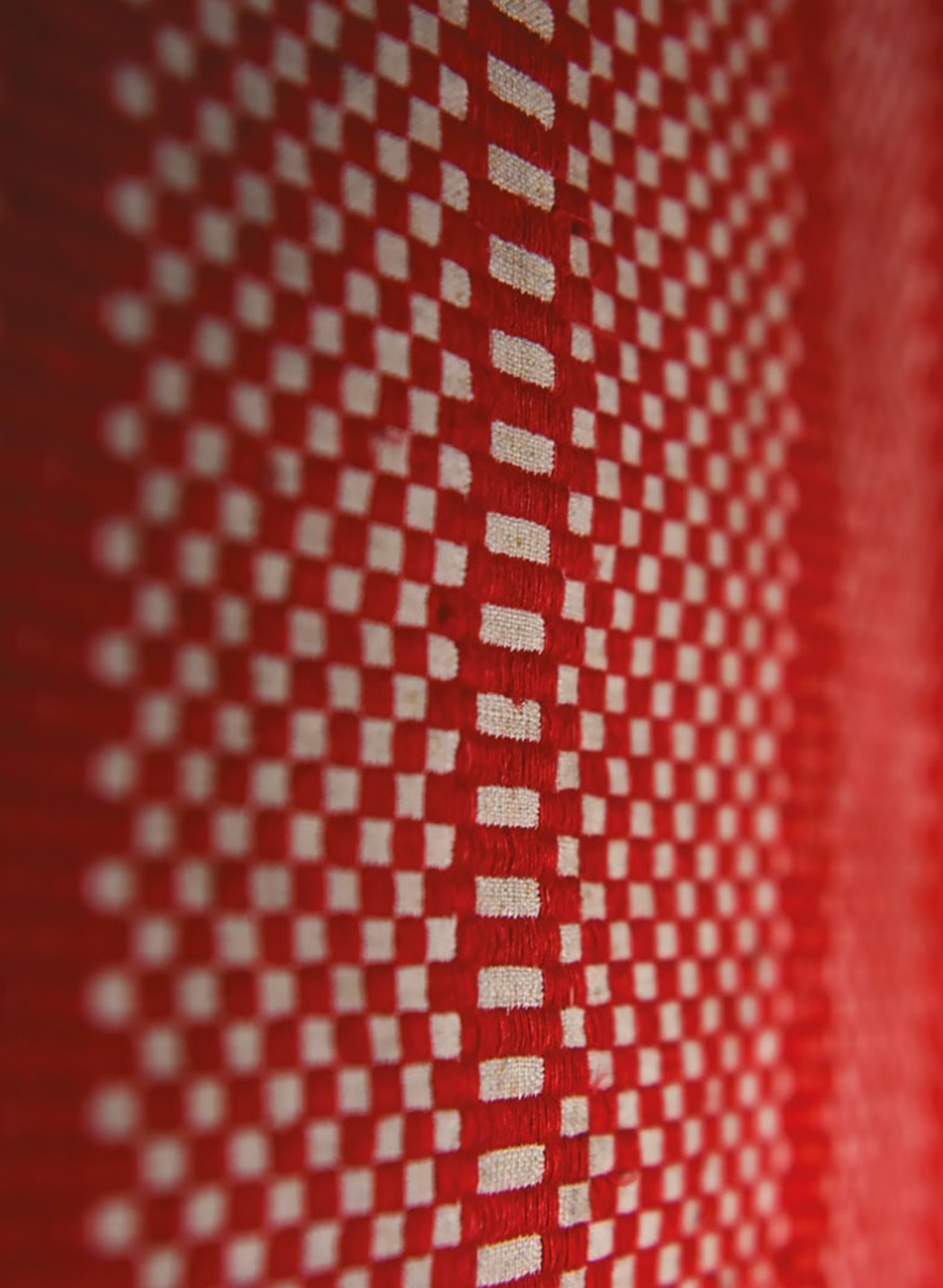
A few years ago, the museum undertook research and promotion activities within these collections, the expression of which was the project “And the saints are silent. Research, documentation and popularisation of the Warmian folk sculpture.” An exhibition and a catalogue presenting the most interesting elements of this collection were created.

Another part of the ethnographic exhibition, which has become the subject of more in-depth interest of museologists, is a collection of folk textiles. As part of the project “From good yarn, in various weaves. Research, documentation and popularisation of Warmian and Masurian folk textiles” many activities were carried out to bring closer the products of Warmian and Masurian weavers created before 1945.

This exceptionally rich collection consists of several hundred items: decorative textiles, traditional clothes, as well as a huge and unique collection of samples and fragments of fabrics. Teodora Modzelewska – an expert in folk embroidery and textiles who cooperated with the museum in the first years of its activity contributed immensely to its development. Her field research allowed to enrich the collection with the oldest and most unique items. Many of them were presented at the exhibition “Woven Story - Warmian and Masurian folk textiles from the collections of the Museum of Warmia and Masuria”, curated by Anna Czachorowska and a culmination of the aforementioned project. This publication is the result of two years of research work. It presents the most interesting and representative Warmian and Masurian textiles from our collections.

Have a pleasant read.

Piotr Żuchowski
Director of the Museum of Warmia and Masuria in Olsztyn

Wstęp

Osnowa i wątek łączą się ze sobą od tysięcy lat, tworząc tkaninę. Oczywisty i powszechny element codzienności, który towarzyszy człowiekowi każdego dnia, od pierwszych chwil życia. Od zwykłego użytkowego przedmiotu, codziennego ubrania, po wspianą dekorację wnętrza lub odświętny strój – tkaniny nieodłącznie wiążą się z ludzkim życiem. Współcześnie ich wytworzenie nie wymaga od użytkowników wiele wysiłku, przez co nie są obdarzane specjalną refleksją. Wszystko w dzisiejszej tkaninie – zarówno kolor, deseń, jak i krój – powstaje w zautomatyzowanej i często masowej produkcji. Inaczej było kiedyś, w czasach, w których rzeczy codzienne i najpotrzebniejsze wymagały wysiłku i starań ludzi tak wprawnych w swym rzemiośle, że dziś śmiało możemy określać ich mianem artystów.

Introduction

The warp and weft have been bonding for thousands of years to form a textile. The obvious and universal element of everyday life that accompanies a person every day, from the first moments of life. From an ordinary utility item, everyday clothes, to the splendid interior decoration or the festive outfit, textiles are inextricably linked to human life. Nowadays, their production does not require much effort from users, so they do not provoke any special reflection. Everything in today's textiles, both colour, design and cut, is a matter of automated and often mass production. It was different once, in times when everyday and most necessary things required the effort of people so skilled in their craft that today we can boldly call them artists.

Fotografia z albumu prezentującego życie codzienne Polaków na Warmii, Olsztyn (1935-1936), autor nieznan, Zbiory Działu Historii i Etnografii MWiM (nr inw. DH 2518 OMO)

Photograph from an album presenting the everyday life of the Polish people in Warmia, Olsztyn (1935-1936), unknown author, Collections of the MWiM History and Ethnography Department (inv. no. DH 2518 OMO)

Katalog tkanin ludowych ze zbiorów Muzeum Warmii i Mazur ukazuje kolekcję, na którą składają się wyroby dawnego wiejskiego tkactwa. Rzemiosło to było na Warmii i Mazurach zajęciem powszechnym. Co ciekawe, utrzymywało się także w czasach coraz większej dostępności tkanin pochodzących z produkcji fabrycznej. Wpływały na to korzystne w regionie warunki uprawy roślin włóknistych, w szczególności lnu, który uprawiano na dużych obszarach i eksportowano do licznych krajów w Europie i poza nią. Sprzedawano zarówno same rośliny, nici, jak i gotowe płótno, co stanowiło istotną część gospodarki. Przemiany cywilizacyjne i rozwój przemysłu włókienniczego wpłynęły na zmniejszenie handlu rodzimymi surowcami i tkaninami, niemniej funkcjonował on w regionie do końca XIX wieku¹.

W wielu miastach Warmii i Mazur na przełomie maja i czerwca odbywały się trwające przez kilka dni jarmarki płócienne. Najważniejszy z nich organizowano w Świętej Lipce. Oddaje to relacja z 1864 roku:

W większości powiatu [olsztyńskiego, przyp. aut.] uprawia się jeszcze len w dość znacznych rozmiarach, w długie wieczory zimowe w chatach chłopskich zwykło się wyrabiać nici i płótno. Dawniej, szczególnie do 1817 roku (wedle danych rękopiśmiennej kroniki olsztyńskiej), handel przędzą stanowił jedno z głównych źródeł utrzymania w powiecie i przędzę wywożono masowo do Braniewa. [...] Obecnie handel przędzą przybrał zupełnie nieznaczne rozmiary. Za to niejedna chłopka wiezie corocznie na targ płócienny w Świętej Lipce koło Reszla jedną albo dwie sztuki płótna własnej roboty².

W XIX wieku w rzemiośle tkackim zaczęły zachodzić stopniowe zmiany, konsekwentnie zmierzające do jego zaniku. Rozwijał się import gotowych tkanin, które stawały się coraz bardziej konkurencyjne cenowo, przez co rodzime uprawy lnu przestawały być opłacalne. Mimo to tkactwo nadal stanowiło ważną część gospodarskich zajęć ludności wiejskiej i małomiasteczkowej. Mało kto zajmował się nim zawodowo, niemniej w formie działalności wykonywanej na własne potrzeby i jako źródło dodatkowego dochodu domowego gospodarstwa przetrwało w regionie bardzo długo. W 1934 roku na terenie Prus Wschodnich działało aż 23 410 wiejskich warsztatów tkackich. Oddają

The catalogue of folk textiles exhibited at the Museum of Warmia and Masuria shows the collection, which consists of historic rural weaving. This craft was a common occupation in Warmia and Masuria and was maintained in times of increasing availability of textiles from factory production. This was due to the fact that the region was characterised by a suitable climate for the cultivation of fibre plants, in particular flax, which was grown in large quantities and exported to numerous countries in Europe and beyond. Sale of plants as well as threads and finished canvas textiles constituted an important part of the economy. Civilisation changes and the development of the textile industry contributed to the reduction of trade in domestic raw materials and textiles, but it continued in the region until the end of the 19th century¹.

In many cities of Warmia and Masuria, textile fairs were held at the turn of May and June, usually lasting a few days. The most important of them took place in Święta Lipka. This is reflected in the report from 1864:

In most of the region [Olsztyn, author's note] flax is still grown in quite large quantities, on long winter evenings in peasant cottages threads and canvas were usually made. Formerly, especially until 1817 (according to the handwritten chronicle of Olsztyn), trade in yarn was one of the main sources of income in the region and the yarn was exported in bulk to Braniewo. [...] At present, the trade in yarn has taken on very insignificant proportions. Nevertheless, many peasants still carry one or two hand-made pieces of textiles to the textile fair in Święta Lipka near Reszel every year².

Throughout the nineteenth century, weaving began to undergo gradual changes, which led to its disappearance. Imports of finished textiles developed, which became more and more competitive in terms of price, making cultivation of domestic flax crops no longer profitable. Despite this, weaving was still an important part of the economic activities of the rural and small-town population. Not many people took on weaving as a profession, however, in the form of activities carried out for their own needs and as a source of additional household income, it survived in the region for a very long time. In 1934, there were 23,410 rural weaving workshops in Eastern Prussia. This is reflected in

to słowa starszego Mazura, który udzielił wywiadu powojennym etnografom. Urodzony pod koniec XIX wieku mieszkaniec regionu powiedział: „w każdej gospodarce tkali sukna i party [płótna] robili, bo nie było fabryków, co by iść kupić”³.

Na Warmii i Mazurach tkactwem zajmowały się wyłącznie kobiety. Wiedza związana z wyrobem tkanin przekazywana była z pokolenia na pokolenie i stanowiła ważny element kompetencji kulturowych mieszkank dawnych warmińskich i mazurskich wsi. Od najmłodszych lat dziewczęta przędły i tkwały pod kierunkiem matki. Wśród kobiet zajmujących się tym rzemiosłem były również te szczególnie uzdolnione, które układały nowe wzory i pomagały przy zakładaniu osnowy. Posługiwano się niemal wyłącznie poziomym, wąskim warszatem tkackim, który wyposażony był najczęściej w dwie lub cztery nicielnice. Tkano płótno o różnej grubości i przeznaczeniu: kraciaki pościelowe, zasłony i baldachimy nad łóżka oraz wiele tkanin odzieżowych. Bardzo dużą popularnością cieszyły się tkaniny przetykane nazywane płachtami, a także wykonywane ze ścinaków chodniki, tak zwane szmaciaki⁴. Wcześniej na tym obszarze znane były inne, bardziej artystyczne formy tkackie – dywany strzyżone i tkaniny dwuosnowowe. Tradycja ich wykonywania zanikła definitywnie w połowie XIX wieku⁵. Rzemiosło tkackie nadal się jednak rozwijało, skupiając się na wytwarzaniu tkanin o bardziej użytkowym charakterze. Cieszyły się one popularnością jeszcze w latach poprzedzających drugą wojnę światową⁶.

O długo kontynuowanej w regionie tradycji tkackiej mogło zadecydować pojawienie się bawełny, która już od połowy XIX wieku była na Warmii i Mazurach powszechnie wykorzystywana do wyrobu tkanin. Kupowana, importowana nić bawełniana nie wymagała pracochłonnej obróbki, której poddawano rodzime surowce – len, konopie czy owczą wełnę⁷.

Katalog warmińskich i mazurskich tkanin ludowych przedstawia wybór kilkudziesięciu tkanin dekoracyjnych i użytkowych oraz elementów ubioru, które zostały uszyte z samodziiałów. Jest to reprezentatywna grupa dla całej, liczącej ponad 1500 sztuk kolekcji. Warto zaznaczyć, że etnograficzne zbiory są pod względem wyrobów tkackich bogatsze niż ten zasób. Obejmują również tkaniny powstałe w innych regionach, które na Warmii i Mazurach pojawiły się wraz z nowymi mieszkańcami po II wojnie światowej.

the words of an elderly Masuria dweller, who gave an interview to post-war ethnographers. Born at the end of the nineteenth century, he said: *every household weaved cloth and canvas because there were no factories to buy them from*³.

In Warmia and Masuria, weaving was carried out exclusively by women. The knowledge related to the production of textiles was passed down from generation to generation and was an important element of the cultural competence of the inhabitants of the former Warmian and Masurian villages. From an early age, girls spun and weaved under the direction of their mothers. Among the women involved in this craft, there were also those who were particularly talented, who laid out new patterns and helped in setting up the warps. They used almost exclusively narrow, horizontal looms, which were usually equipped with two or four heddles. Canvas of different thickness and purpose, bedding, curtains, over bed canopies and many clothes were weaved. Plain woven textiles, the so-called “płachta” (translator's note: mainly used as coverings for beds, bedspreads) were very popular, as well as rugs made of off cuts, the so-called rag rugs⁴. Earlier, other, more artistic weaving forms were known in this area – cut-pile carpets and double-warp textiles were made. They ceased to be used in the mid-nineteenth century⁵. However, weaving continued to develop, focusing on the production of more utilitarian textiles. They were still popular in the years preceding the Second World War⁶.

The long-lasting tradition of weaving in the region could have been established by the emergence of cotton, which had been widely used in Warmia and Masuria since the mid-19th century. The purchased, imported cotton thread did not require laborious processing, as was the case in terms of raw materials such as flax, hemp or sheep's wool⁷.

The catalogue of Warmian and Masurian folk textiles presents a selection of several dozen decorative and functional textiles as well as clothing elements that were sewn from homespun fabrics. It is a representative group for the entire collection of over 1,500 pieces. It is worth noting that ethnographic collections are richer in terms of weaving products than this resource. They also include textiles created in other regions, which were brought to Warmia and Masuria by new inhabitants after the Second World War.

Wystawa sztuki ludowej Warmii i Mazur z okazji X-lecia PRL, fot. Alojzy Kuraczyk, 1955, Zbiory Archiwum MWiM
Exhibition of Folk Art of Warmia and Masuria to mark the 10th anniversary of the People's Republic of Poland, photo by Alojzy Kuraczyk 1955, MWiM Archive Collections

Niniejsza publikacja prezentuje najstarsze i najciekawsze tkaniny powstałe na Warmii i Mazurach przed 1945 rokiem i reprezentatywne dla tradycji tkackiej tego obszaru. W większości są to obiekty z końca XIX i pierwszych czterech dekad XX wieku. W katalogu ujęto również kilka prac powstałych po 1945 roku, wykonanych niedługo po wojnie przez kobiety autochtonki znające dawne wzornictwo. Znalazło się też miejsce dla wyrobów, których wzornictwo jest mocno osadzone w tradycji, a powstałych w spółdzielniach przemysłu ludowego działających między innymi na obszarze Warmii i Mazur.

Zaprezentowana w katalogu część kolekcji to obiekty zarówno z Warmii, jak i Mazur. Między tymi regionami w dziedzinie tkactwa występuje wiele podobieństw, które zadecydowały o tym, że można mówić o wspólnej warmińsko-mazurskiej specyfice. Trudno jednak wskazać cechy charakterystyczne tkanin z jednego bądź drugiego obszaru. Bardziej prawdopodobne wydaje się występowanie jakiegoś zwyczajowego wzornictwa o mniejszym lokalnym zasięgu niż takiego, które definiowałoby cały region Warmii lub bardziej zróżnicowanych

The aim of this publication is to present the oldest and most interesting textiles that were created in Warmia and Masuria before 1945 and to demonstrate the weaving tradition present in this area. Most of the items were created at the end of the 19th and in the first four decades of the 20th century. The catalogue also contains several works created after 1945, including those made shortly after the war by women who knew the traditional designs. It also presents textiles created in folk industry cooperatives, among others, in the area of Warmia and Masuria, taking into account items, whose design is strongly embedded in tradition.

The part of the collection presented in the catalogue consists of items from both Warmia and Masuria. There are many similarities between the styles of weaving in both regions and thanks to them we can now speak of a common Warmian-Masurian specificity, which makes it difficult to distinguish between the characteristic features of individual regions. It seems more likely that there is some customary design with a smaller local reach than one that would define the entire region of Warmia or more culturally diverse Masuria.

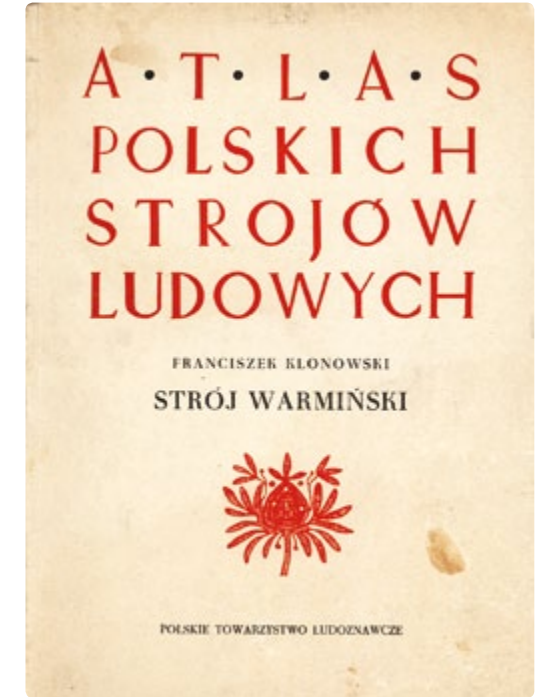

Okładka publikacji: Teodora Modzelewska, *Stroje ludowe Warmii i Mazur*

Cover of the publication: Teodora Modzelewska, *Folk costumes of Warmia and Mazury*

kulturowo Mazur. Powojenni badacze sugerowali, że jest to zagadnienie wymagające dalszych badań⁸. Dziś po upływie kilku dekad podział na tkaniny z wzorami warmińskimi lub mazurskimi wydaje się trudny do odtworzenia i zmierza raczej w stronę czysto teoretycznych rozważań. Z całą pewnością nie pomaga w tym również fakt, że zebrany w okresie powojennym materiał terenowy traktowano pod względem nazewnictwa i pochodzenia często dość swobodnie⁹.

Przedstawiona w katalogu kolekcja nigdy nie stała się przedmiotem osobnego całościowego opracowania, chociaż posłużyła do wielu publikacji poświęconych konkretnym zagadnieniom z zakresu regionalnego tkactwa. Józef Grabowski jest autorem artykułu poświęconego płachtom, czyli tkaninom, które uznać można za najbardziej reprezentatywne dla regionu w okresie od połowy XIX do połowy XX wieku¹⁰. W opracowaniu tego zagadnienia posłużył się odpowiednio zasobnym materiałem z terenu, który pozwolił na analizę tego rodzaju tkanin¹¹. Podobny w założeniach wywód przeprowadziła Teodora Modzelewska w artykule zatytułowanym „Płachta” mazurska¹².

Okładka publikacji: Franciszek Klonowski, *Strój warmiński*

Cover of the publication: Franciszek Klonowski, *The Warmian outfit*

Post-war researchers suggested that it was an issue that required further research⁸. Today, after several decades, the division of textiles into clearly Warmian or Masurian patterns seems difficult to be recreated and is heading towards purely theoretical considerations. It is certainly not helped by the fact that the materials collected in the post-war period were often treated quite freely in terms of naming and origin⁹.

Although it has been used for many publications devoted to specific issues in the field of regional weaving, the collection presented in the catalogue has never been the subject of a separate comprehensive study. Józef Grabowski is the author of an article devoted to bedspreads, i.e. textiles that can be considered the most representative for the region in the period from the middle of the 19th to the middle of the 20th century¹⁰, the so-called “płachta”. In his research of this issue, he used appropriately rich material from the area, which allowed for the analysis of this type of textile¹¹. A similar inference was made by Teodora Modzelewska in her article entitled *Masurian “Płachta”*¹².

Problematyka tkacka związana jest również z zagadnieniem regionalnego stroju ludowego. Został on podjęty w dwóch publikacjach. Pierwszą była książka Teodory Modzelewskiej pt. *Stroje ludowe Warmii i Mazur*¹³, drugą natomiast opracowanie Franciszka Klonowskiego *Strój warmiński*, które zostało wydane w ramach Atlasu Polskich Strojów Ludowych¹⁴. Obie pozycje stanowią podsumowanie pracy obojga badaczy nad zagadnieniem zrekonstruowania ludowego stroju mieszkańców Warmii i Mazur. Publikacja Modzelewskiej ma charakter bardziej praktyczny, powstała, jak sama autorka przyznała, w odpowiedzi na potrzebę odtworzenia stroju ludowego, zgłaszanej przez różne środowiska. Druga stanowi wyczerpującą naukową syntezę dotyczącą stroju dawnych mieszkańców Warmii. Znalazło się w niej również miejsce na omówienie stosowanych w tym regionie tkanin.

Tematyka tkacka została również podjęta w monografii *Kultura ludowa Warmiaków i Mazurów* pod redakcją Józefa Burszty, w której znalazła się część poświęcona tkactwu i strojowi autorstwa Haliny Murawskiej-Koprowskiej¹⁵.

Kolekcja tkanin ze zbiorów etnograficznych jest jedną z pierwszych, którą udało się dość szybko i w przemyślany sposób rozbudować. Obiekty wchodzące w jej skład były obecne na wszystkich wystawach etnograficznych, które powstawały w początkowych latach funkcjonowania muzeum. Tym ekspozycjom często towarzyszyły katalogi, w których omawiano zabytki ludowego tkactwa. Pierwsza większa publikacja powstała w 1948 roku do czasowej ekspozycji pod tytułem *Sztuka ludowa Mazur i Warmii* autorstwa Hieronima Skurpskiego ze wstępem profesor Marii Znamierowskiej-Prüfferowej¹⁶. W roku 1950 miała miejsce wystawa szmaciaków mazurskich, która była efektem konkursu zorganizowanego przez Wojewódzki Wydział Kultury i miejscową placówkę Cepelii. Do tej ekspozycji nawiązuje artykuł Kazimierza Pietkiewicza, który ukazał się w „Polskiej Sztuce Ludowej”¹⁷. Rok 1952 to początek kilkuletniego przedsięwzięcia – wystawy objazdowej prezentującej sztukę ludową Mazur i Warmii, do której powstał przewodnik autorstwa Franciszka Klonowskiego¹⁸. Publikacja towarzyszyła również ekspozycji zorganizowanej z okazji X-lecia sztuki ludowej Warmii i Mazur. Katalog zawierał między innymi fotografie zrekonstruowanych po raz pierwszy strojów ludowych¹⁹.

The topic of weaving also applies to the traditional regional folk costumes. It was undertaken in two publications, a book by Teodora Modzelewska entitled “*The folk costumes of Warmia and Masuria*” and¹³ a study by Franciszek Klonowski, “*The Warmian costume*” which was published as part of “*The Atlas of Polish Folk Costumes*.”¹⁴ Both publications summarise the work of both researchers on reconstructing the folk costume of the inhabitants of Warmia and Masuria. Modzelewska’s publication is more practical, it was created, as the author herself noted, in response to the need to recreate the traditional folk costume reported by various communities. The second is an exhaustive scientific synthesis regarding the costume of the former inhabitants of Warmia. It also discusses the textiles used in the region.

The subject of weaving was also taken up in the monograph “*Folk Culture of Warmia and Masuria*” edited by Józef Burszta, in which there was a section devoted to weaving and clothing by Halina Murawska-Koprowska¹⁵.

The range of textiles from ethnographic collections was one of the first, which was quickly and thoughtfully expanded. The items included in the collection were present at all ethnographic exhibitions that were created in the initial years of the museum’s operation. These exhibitions were often accompanied by catalogues in which traditional methods of folk weaving were discussed. The first major publication was created in 1948 for the temporary exhibition entitled *Folk Art of Masuria and Warmia* by Hieronim Skurpski with an introduction by Professor Maria Znamierowska-Prüfferowa¹⁶. In 1950, an exhibition of Masurian “rag” rugs took place, which was the result of a competition organised by the Provincial Department of Culture and the local Cepelia facility. This exhibition is referred to in an article by Kazimierz Pietkiewicz, published in *Polish Folk Art*¹⁷. The year 1952 marks the beginning of a several-year undertaking – a touring exhibition presenting folk art of Masuria and Warmia, to which a guidebook by Franciszek Klonowski was added¹⁸. The publication was also accompanied by an exhibition organised in order to celebrate the 10th anniversary of folk art of Warmia and Masuria. The catalogue contained, among others, photographs of folk costumes reconstructed for the first time¹⁹.

Pochodzenie kolekcji

Należący do Muzeum Warmii i Mazur zbiór ludowych tkanin jest bardzo zróżnicowany. W jego skład wchodzi zarówno tkaniny dekoracyjne, jak i odzieżowe. Kolekcja ta mocno koresponduje z burzliwymi dziejami regionu, który na skutek zawirowań historii stał się miejscem zamieszkania dla ludzi reprezentujących różne narodowości i kultury. W skład kolekcji wchodzi wyroby tkackie powstałe na Warmii i Mazurach według lokalnych tradycji, z których większość pochodzi sprzed 1945 roku. Wiele tkanin zostało przywiezionych przez nowych mieszkańców tego obszaru w okresie powojennym, niektóre zaś są współczesne. Zrąb całego zbioru stanowią wyroby tkackie o warmińskiej i mazurskiej proweniencji.

Początek tej kolekcji wiąże się z powstaniem samego muzeum, które zostało powołane do życia tuż po wojnie. W marcu 1945 roku do Olsztyna przybyła komisja administracyjna, której zadaniem była organizacja polskiego życia na Warmii i Mazurach. Komisja zabezpieczyła zamek olsztyński, który wybrano na siedzibę nowo powstałego muzeum. Jego czołowym organizatorem i kustoszem został Hieronim Skurpski.

Przed wojną w zamku w Olsztynie mieściło się Heimatmuseum ze zbiorami regionalnymi, co przesądziło o wyborze siedziby nowego muzeum. Wśród zabezpieczonych poniemieckich

Origin of the collection

The collection of folk textiles belonging to the Museum of Warmia and Masuria is very diverse. It includes both decorative and clothing textiles. This collection corresponds strongly with the turbulent history of the region, which has become a place of residence for people representing different nationalities and cultures. It consists of weaving products created in Warmia and Masuria according to local traditions, most of which date back to before 1945. Many textiles were brought to the region by new residents of the area in the post-war period, while some are contemporary. Weaving products of Warmia and Masuria are the main part of the entire collection.

The beginning of this collection is associated with the foundation of the museum itself, which was established just after the war. In March 1945, an administrative committee whose task was to organise Polish life in Warmia and Masuria, arrived in Olsztyn. It secured the castle in Olsztyn, which was chosen as the seat for the newly established museum. Its leading founder and curator was Hieronim Skurpski.

The reason why the castle in Olsztyn was chosen as the place where the museum was created was influenced by the fact that before the war it housed the Heimatmuseum, which housed regional collections. Among the secured German items,

Fartuch, nr inw. E-673 OMO, pocz. XX w., Wierzbowo (pow. mragowski)

Apron, inv. no. E-673 OMO, early 20th century, Wierzbowo (Mragowo district)

ekspонатów znajdowały się też obiekty etnograficzne, prezentowane w formie dwóch ekspozycji wewnątrz mieszkalnych, znajdujących się w skrzydle północnym: izby warmińskiej i mazurskiej. W sprawozdaniu do Ministerstwa Kultury i Sztuki w Warszawie z dnia 14 listopada 1945 roku Hieronim Skurpski określił je jako „znajdujące się w stanie częściowego zdewastowania”²⁰. Wspominał jednak, że zawierały one ciekawe obiekty, wśród których znalazły się warmińskie czepce, sprzęty, kafle mazurskie oraz rzeźba.

Kolekcja etnograficzna od początku skupiała zainteresowanie polskich muzealników. Dział ludowy miał powstać jako jeden z pierwszych (obok działu sztuki) w nowo powstałym muzeum. Hieronim Skurpski przywiązywał dużą uwagę do zbiorów etnograficznych, bo to właśnie w nich władza szukała ideologicznego oparcia. Dodatkowo prezentowane w muzeum zabytki z dziedziny etnografii miały stanowić świadectwo polskości tak zwanych Ziem Odzyskanych. Skurpski ujął to w takich słowach: „dział sztuki ludowej obejmowałby wszystko co odnosiłoby się do polskiej części terenu, a więc Mazurów i Warmji i wespół z poprzednim działem [sztuki – przyp. autora] stanowiłby reprezentacyjne muzeum okręgowe jedyne na całe województwo”²¹.

Niestety posiadamy jedynie szczątkowe informacje dotyczące tkanin ludowych znajdujących się w zbiorach przedwojennego muzeum. W założonej dużo później etnograficznej księdze inwentarzowej brak jest takich ekspozycji, opatrzonych wzmianką o pochodzeniu z kolekcji Heimatmuseum Allenstein, chociaż innych obiektów z taką adnotacją jest w niej bardzo dużo.

Wiemy jednak, że na przedwojennej wystawie prezentowano tkaniny etnograficzne o dużych walorach artystycznych. Były to trzy dywany strzyżone oraz jeden kilim, które zostały opisane w publikacji Konrada Hahma²². Śladem po nich na zastanej po wojnie ekspozycji były pozostawione podpisy. Ubolewanie z powodu braku tych cennych obiektów Skurpski wyraził w liście do profesor Eleonory Plutyńskiej z 1948 roku, gdzie wspominał, że przez to „muzeum jest całkowicie pozbawione tych najkapitałniejszych przykładów twórczości ludowej”²³.

Paradoksalnie korespondencja ta powstała w czasie, w którym muzealna kolekcja tkanin zaczęła się dynamicznie wzbogacać. Stało się to

it also presented ethnographic objects in the form of two exhibitions of residential interiors, located in the northern wing. In a report to the Ministry of Culture and Art in Warsaw of 14 November 1945, Hieronim Skurpski described them as being *in a state of partial devastation*²⁰. However, he mentioned that they contained interesting items, including Warmian cauls, equipment, Masurian tiles and sculptures.

The ethnographic collection has been the focus of interest of Polish museologists from the very beginning. The folk section was to be one of the first two (next to the art department) in the newly established museum. Hieronim Skurpski paid great attention to ethnographic collections, because they were the ones that the authorities sought ideological support from. In addition, the ethnographic exhibits presented in the museum were to be a testimony to the Polishness of the so-called Recovered Territories. Skurpski put it in such words: *“the department of folk art would cover all that would apply to the Polish part of the area, i.e. Mazury and Warmia and together with the previous department (the art, author’s note) would constitute a representative regional museum unique to the entire voivodeship”*²¹.

Unfortunately, we have only residual information about folk textiles in the collection of the pre-war museum. In the ethnographic inventory book which was created much later, there are no mentions of any textiles originating from the Heimatmuseum Allenstein collection, although there are many other items with such annotation.

Nevertheless, we know that the pre-war exhibition presented ethnographic textiles of great artistic value. These were three cut-pile carpets and one tapestry, which were described in Konrad Hahm’s publication²². The only evidence of these pieces being exhibited were the descriptions found after the war. The sadness about the lack of these valuable objects was expressed by Skurpski in his letter to Professor Eleonora Plutyńska in 1948, where he mentions that *the museum was completely deprived of the greatest examples of folk art*²³.

Paradoxically, the letter was written at the time when the museum’s collection of textiles began to be dynamically enriched. This was due to the cooperation of Hieronim Skurpski with Teodora Modzelewska (1887-1969), an expert and enthusiast of folk textiles and embroidery who worked in the Chamber of Crafts in Olsztyn. Her interests focused on folk weaving and costumes of Warmia and Masuria.

za sprawą współpracy Hieronima Skurpskiego z Teodorą Modzelewską (1887–1969) – znawczynią i pasjonatką ludowych tkanin i haftów pracującą w Izbie Rzemieślniczej w Olsztynie. Jej zainteresowania koncentrowały się na zagadnieniach związanych z wiejskim tkactwem oraz strojem ludowym Warmii i Mazur. Podstawę badawczych dociekań Modzelewskiej stanowiła żmudna praca w terenie, która pozwoliła zgromadzić olbrzymi zasób wyrobów tkackich. Duża część tego zbioru trafiła następnie do muzeum, dając początek kolekcji tkanin ludowych.

Teodora Modzelewska urodziła się w roku 1887 w Warszawie, w rodzinie o patriotycznych tradycjach. Jej rodzicami byli Józef Niemirowski (1858–1922) oraz Anna z Sommersteinów (1868–1941). Ojciec był współwłaścicielem majątku Wola Okrzejska, ale dzieciństwo Teodory wiązało się z Podolem galicyjskim, gdzie rodzina dzierżawiła dwa majątki: najpierw Kobyłowloki (powiat trembowelski), a następnie Nowosiółkę Skalańską (powiat skałacki). Teodora pobierała nauki w domu, jednak w młodości miała okazję wyjechać do Wiednia, gdzie uczyła się malarstwa²⁴.

W 1906 roku rodzina nabyła majątek Koszyłowce w powiecie zaleszczyckim, który stał się jej siedzibą na kolejne lata. W wyniku I wojny światowej uległ on zniszczeniu, ale Teodora wraz z matką go odbudowały. Po wojnie i parcelacji (1920–1923) majątek obejmował 740 hektarów, z czego około 90 hektarów zajmował sad. Działała w nim prężnie prowadzona szkołka, która zaopatrywała cały region w szlachetne odmiany drzew owocowych²⁵.

Oprócz pracy związanej z funkcjonowaniem majątku w Koszyłowcach Teodora rozwijała swoje pasje dotyczące twórczości ludowej, głównie w obszarze tkactwa i hafciarstwa. Jako osoba o dużej wrażliwości estetycznej żywo interesowała się wyrobami niezwykle bogatego etnograficznie otoczenia – ukraińskiej ludności wiejskiej. Wyrazem tych zainteresowań była działalność kolekcjonerska. W dworze zgromadziła około trzy tysiące oryginalnych XIX- i XX-wiecznych haftów polskich oraz pokuckich, a także pokaźny zbiór wełnianych tkanin ludowych, tak zwanych *weret*. W latach 20. i 30. w majątku został zorganizowany przemysł chałupniczy, w którym pracowało ponad 250 hafciarek. Na bazie zgromadzonej przez Teodorę kolekcji i przygotowanych przez nią wzo-

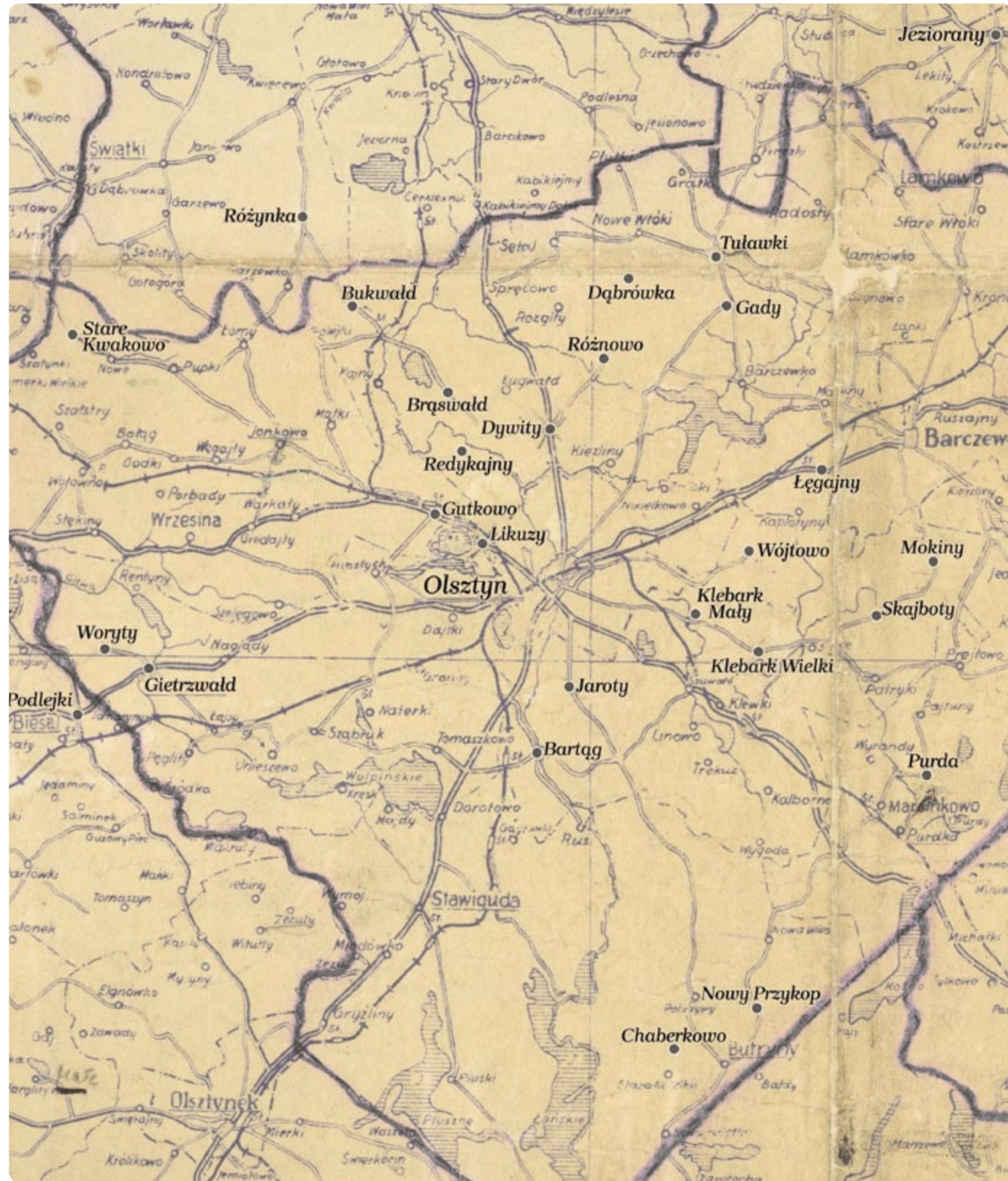
Teodora Modzelewska, Zaleszczyki, lata 30. – fot. ze zbiorów prywatnych

Teodora Modzelewska, Zaleszczyki, 1930's - photo from a private collection

Modzelewska’s research was based on tedious field work, which allowed for the accumulation of a huge number of woven pieces. A large part of this collection was acquired by the museum, giving rise to the collection of folk textiles.

Teodora Modzelewska was born in 1887 in Warsaw, in a family with patriotic traditions. Her parents were Józef Niemirowski (1858-1922) and Anna of Sommerstein (1868-1941). Her father was a co-owner of the Wola Okrzejska estate, but Teodora’s childhood was associated with the Galician Podolia, where the family leased two estates: first Kobyłowloki (Terebovlia Raion) and then Nowosiółka Skalańska (Skałat district). Teodora took lessons at home, but in her youth she had the opportunity to go to Vienna, where she studied painting²⁴.

In 1906, the family acquired the Koszyłowce estate in the Zaleszczyce district, which became its seat for the following years. It was destroyed during the World War I, but Teodora and her mother managed to rebuild it. After the war and as a result of parcelling (1920-1923), the estate covered 740 acres, of which about 90 acres consisted of orchards. It run a dynamic nursery that supplied the whole region with noble varieties of fruit trees²⁵.

Powiat olsztyński, fragment mapy komunikacyjno-administracyjnej województwa olsztyńskiego, wyd. Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, [Warszawa] 1953, nr inw. DH 5413 OMO, Zbiory Działu Historii i Etnografii MWiM

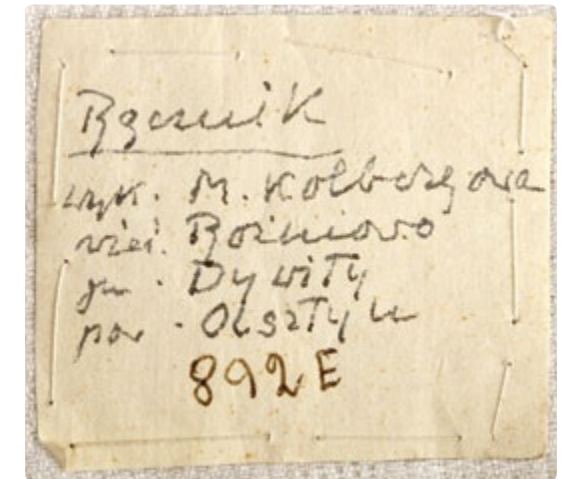
Olsztyn district, fragment of the road and administrative map of the former Olsztyn Voivodeship, ed. Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych [Warsaw] 1953, inv. no. DH 5413 OMO, Collections of the MWiM History and Ethnography Department

rów wykonywały one ornamenty na sukniach, sa-
szetkach, pościeli, ręcznikach czy stołowiźnie.
Wyroby takie jak serwety, obrusy czy komplety
podwieczorkowe były skupowane przez Towarzy-
stwo Popierania Przemysłu Ludowego w Warsza-
wie i trafiały między innymi do polskich placów-
ek dyplomatycznych jako ich stałe wyposażenie.
Teodora Modzelewska działała na polu populary-
zacji sztuki ludowej regionu, organizując wysta-
wy oraz udzielając się w Podolskim Towarzystwie
Przyjaciół Nauk w Tarnopolu. Opracowała też ma-
teriał dotyczący Podola do książki na temat prze-
mysłu ludowego w Polsce²⁶.

Wybuch II wojny światowej przerwał tę działal-
ność. W pierwszych miesiącach wojny Modzelew-
ska przeniosła się z rodziną do Lwowa, natomiast
w kwietniu 1943 roku trafiła do Warszawy, gdzie
zamieszkała u Wandy Modzelewskiej²⁷, krewnej
męża, która podobnie jak ona miała zaintereso-
wania etnograficzne. Po wojnie Teodora Modze-
lewska osiadła w Olsztynie, gdzie podjęła pra-
cę w Izbie Rzemieśniczej, w której powróciła do
dawnych zainteresowań badawczych i kolekcjo-
nerskich²⁸. Współpraca między Muzeum Mazur-
skim a Modzelewską zaczęła się już w 1946 roku.
W pierwszych materiałach sprawozdawczych
Skurpski wspomina, że skontaktowano się z Izłą
Rzemieśniczą dysponującą fachową siłą w zakre-
sie tkactwa ludowego i przy jej pomocy udało się
uzupełnić i opracować ten dział²⁹.

Za sprawą Teodory Modzelewskiej do muzeum
trafiły takie przedmioty jak tkaniny dekoracyj-
ne, użytkowe oraz różne elementy stroju ludowe-
go. Dodatkowo dzięki niej kolekcja wzbogaciła się
o liczne próbki i fragmenty tkanin. Sposoby i źró-
dła pozyskiwania tkanin przez Modzelewską były
różne. Wiele z nich nabyła na targach, zwłaszcza
w Olsztynie i Mrągowie³⁰. W ten sposób kolekcja
powiększyła się o kilkadziesiąt obiektów, głów-
nie płacht, fartuchów, ręczników i obrusów, o czym
świadczą adnotacje w inwentarzu muzealnym
wskazujące na miejsce, datę oraz osobę dokonu-
jącą zakupu³¹. Warto zaznaczyć, że tylko niektóre
z zakupionych w ten sposób tkanin trafiały bezpo-
średnio do muzeum. Większość została najpierw
częścią prywatnej kolekcji badaczki, by w kolej-
nych latach stać się przedmiotem zakupów prowa-
dzonych przez muzeum.

W związku z pracą w Izbie Rzemieśniczej Teo-
dora Modzelewska prowadziła intensywne bada-

Adnotacja znajdująca się na ręczniku, nr inw. E-892 OMO
Annotation located on the towel, inv. no. E-892 OMO

In addition to the work related to the func-
tioning of the estate in Koszyłowie, Teodora devel-
oped her passion for folk art, mainly for weaving
and embroidery. As a person with a high aesthetic
sensitivity, she was keenly interested in products
of an ethnographically interesting environment –
the Ukrainian rural population. Her collecting ac-
tivities were an expression of these interests. She
collected around 3000 original 19th- and 20th-
century pieces of embroidery from the regions of
Podolia and Pokutia, as well as a large collection of
woollen folk textiles, the so-called “weretas” (trans-
lator’s note: a type of canvas textiles). In the 1920s
and 1930s, a cottage industry employing over 250
embroiderers operated in the estate. Based on Teo-
dora’s collection and patterns, the embroiderers
made ornaments on dresses, sachets, bedding, to-
wels and tablecloths. Products such as napkins, ta-
blecloths or tea sets were purchased by the Socie-
ty for the Support of the Folk Industry in Warsaw
and were sent as accessories to Polish diplomatic
missions, among others. Teodora Modzelewska ac-
tively promoted the region’s folk art by organising
exhibitions and participating in activities of the
Podolian Society of Friends of Science in Tarnopol.
She also created contents related to the Podolia re-
gion for a book on the folk industry in Poland²⁶.

The outbreak of World War II interrupted her
activity. In the first months, she moved with her
family to Lviv, while in April 1943 she moved to
Warsaw, where she lived with Wanda Modzelew-
ska²⁷, a relative of her husband, who, like her, had

nia w terenie. Izba wspierała inicjatywę powołania w województwie olsztyńskim przemysłu ludowego w postaci spółdzielni specjalizujących się w różnego rodzaju wyrobach. Badania terenowe Modzelewskiej były ściśle związane z tą misją. Polegały one na pozyskiwaniu oryginalnych wyrobów tkackich w całości, ale także na gromadzeniu próbek tkanin, które pozwalały na poszerzenie wiedzy dotyczącej dawnych wzorów. Ważnym aspektem działalności w terenie był także kontakt z twórcami, którzy w przyszłości mieli podejmować pracę w spółdzielniach³².

Badania terenowe w okresie powojennym były prowadzone w wyjątkowo niesprzyjających warunkach, o czym sama Modzelewska wspominała w jednym ze swoich tekstów poświęconych tkactwu. Pisze w nim o wielu trudnościach, zniszczeniach wojennych, nieufności ludzi, a także o brakach finansowych, podkreślając jednocześnie, że wzory zebrała osobiście w latach 1947–1949 przeważnie od wytwórców lub ówczesnych właścicieli³³.

Taki sposób pracy w terenie pozawalał Modzelewskiej na staranne zbieranie informacji o pozyskiwanych tkaninach. Tam, gdzie było to możliwe, zapisywała nazwisko twórcy oraz czas powstania obiektu, a także miejsce jego pochodzenia. Te dane pozwalają dziś ustalić, w jakich obszarach dawnego województwa olsztyńskiego działalność badawcza Modzelewskiej odznaczała się większą intensywnością. Zdecydowanie dominują wśród nich dwa powiaty: olsztyński oraz mrągowski.

Duża liczba obiektów z powiatu mrągowskiego była związana ze współpracą badaczki z angielsko-amerykańską misją kwaków, która miała swoją siedzibę we wsi Nawiady w okolicy Ukty. Stamtąd jej przedstawiciele jeździli do okolicznych miejscowości, udzielając ludności wsparcia i pomocy charytatywnej. Podczas tych wypraw Teodora Modzelewska pełniła rolę tłumacza, z uwagi na znajomość języka angielskiego i niemieckiego. Pozwalało jej to przemieszczać się po okolicach samochodem, którym dysponowała misja. W tych wyjazdach brała też udział Wanda Modzelewska oddelegowana na Warmię i Mazury z ramienia Centralnego Instytutu Sztuki, co znalazło potwierdzenie w prowadzonych przez nią notatkach z badań terenowych³⁴.

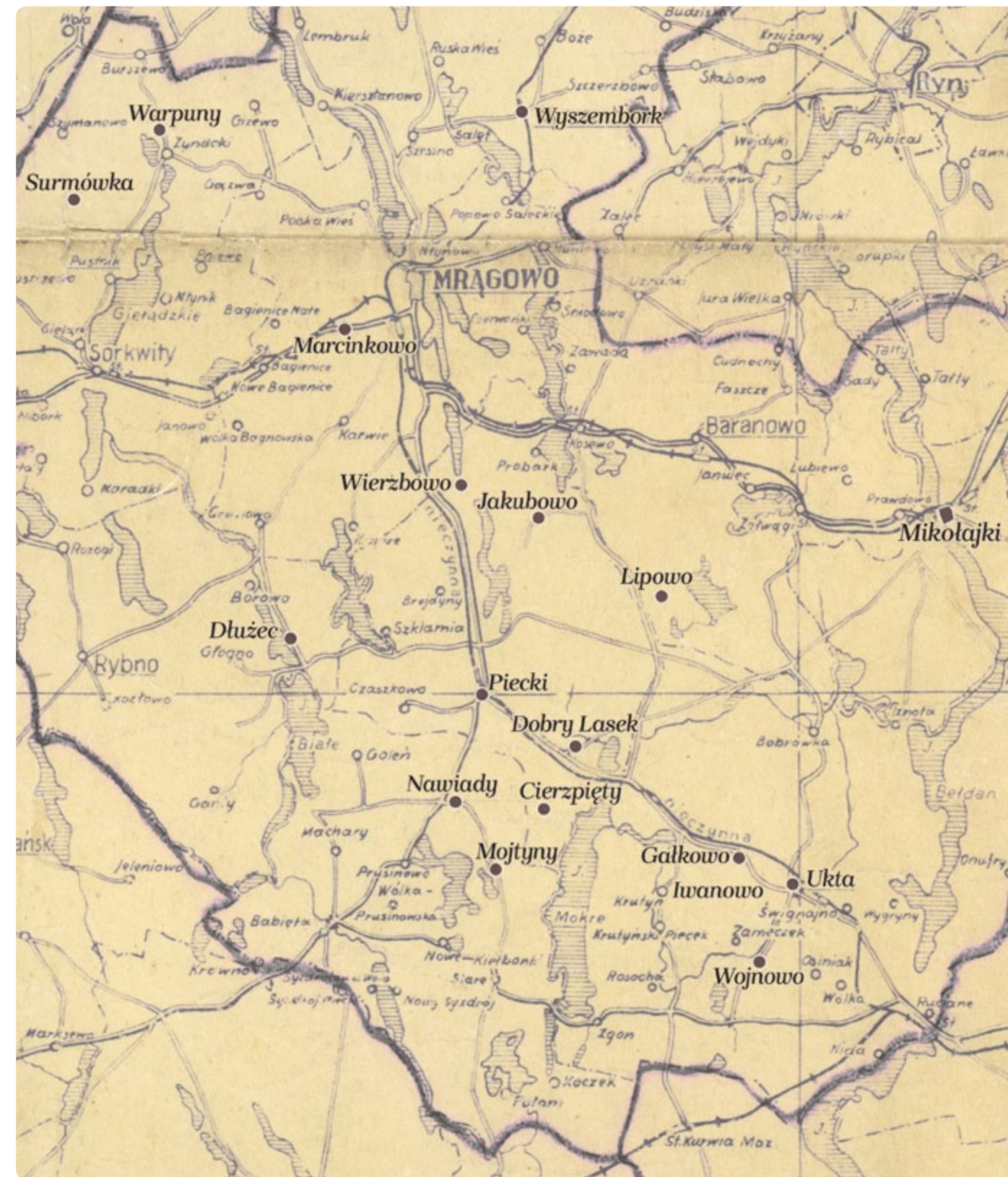
Szczególnym miejscem poszukiwań tkackich okazała się wieś Wojnowo z funkcjonującym

ethnographic interests. After the war, Teodora Modzelewska settled in Olsztyn, where she took up work in the Chamber of Crafts and returned to her former research and collectors' interests²⁵. The cooperation between the museum and Modzelewska began in 1946. In the first reports, Skurpski mentions that the museum contacted Chamber of Crafts, which had expertise in the field of folk weaving and therefore helped them to complete and develop the weaving department²⁹.

Decorative and functional textiles and various elements of folk costumes were among the items that, thanks to Teodora Modzelewska, were acquired by the museum. In addition, thanks to her, the collection was enriched with numerous samples and fragments of textiles. Modzelewska's methods and sources of obtaining textiles varied. She purchased many of them at local fairs, especially in Olsztyn and Mrągowo³⁰. In this way, the collection was expanded by several dozen exhibits, mainly bedspreads, aprons, towels and tablecloths - as evidenced by annotations in the museum inventory indicating the place, date and person making the purchase³¹. It is worth noting that only some of the items purchased by Modzelewska were sent directly to the museum. Most of them first became part of the researcher's private collection, and in the following years became the subject of purchases conducted by the museum.

In connection with her work in the Chamber of Crafts, Teodora Modzelewska conducted intensive field research. The Chamber supported the initiative of establishing folk industry cooperatives specialising in various types of products in the Olsztyn Voivodeship. Modzelewska's field research was closely related to this mission. It included obtaining original weaving products in their entirety, but also collecting samples of textiles that allowed for expanding the knowledge about traditional patterns. An important aspect of the activity was also contacting creators who were to work in the cooperatives in the future³².

The field research in the post-war period was carried out in extremely unfavourable conditions, which Modzelewska herself mentioned in one of her texts devoted to weaving. In it, she writes about many difficulties, war damage, people's distrust and financial shortages, while emphasising that she collected the designs herself in the years 1947–1949, mostly from the manufacturers or owners at that time³³.

Powiat mrągowski, fragment mapy komunikacyjno-administracyjnej województwa olsztyńskiego, wyd. Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, [Warszawa] 1953, nr inw. DH 5413 OMO, Zbiory Działu Historii i Etnografii MWiM

Mrągowo district, fragment of the road and administrative map of the former Olsztyn Voivodeship, ed. Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych [Warsaw] 1953, inv. no. DH 5413 OMO, Collections of the MWiM History and Ethnography Department

Anastazja Makarowska, fot. Zbigniew Grabowski, ok. 1955, Zbiory Archiwum MWiM

Anastazja Makarowska, photo by Zbigniew Grabowski, ca. 1955, MWiM Archive Collections

tam klasztorom staroobrzędowców. Mieszkająca w niej społeczność miała silne tradycje tkackie, dzięki czemu zachowało się tam kilkadziesiąt krosien – zarówno szerokich, jak i wąskich. Centralny Instytut Kultury wybrał Wojnowo na zorganizowanie ośrodka, który kontynuowałby tkackie tradycje Mazur, korzystając z najstarszych możliwych do odtworzenia wzorów. Wynikiem tego eksperymentu było powstanie pierwszej spółdzielni. Pracowała w niej między innymi Anastazja Makarowska, która przed wojną ukończyła szkołę tkacką w Elku i przez kilkanaście lat pracowała jako tkaczka u sióstr zakonnych³⁵. Posiadała ona wiele przedwojennych tkanin, które stanowiły wzory dla późniejszej produkcji spółdzielczej. Wyroby Makarowskiej oraz innych tkaczek z Wojnowa – zarówno te powstałe przed wojną, jak i powojenne – trafiły do kolekcji muzeum. W zbiorach znajduje się ich kilkadziesiąt.

Teodora Modzelewska była zaangażowana od samego początku w organizację i późniejszą działalność spółdzielni ludowych. W Spółdzielni Rę-

This way of working allowed Modzelewska to carefully collect information about the obtained textiles. Where possible, she wrote down the name of the person who made the item as well as the date and the place of its origin. This information allows us to determine the areas of the former Olsztyn Voivodeship where Modzelewska's research activity was the most intense. It focused mainly on two districts: Olsztyn and Mrągowo.

A large number of pieces from the district of Mrągowo was collected due to the cooperation of the researcher with the English-American mission of the Quakers, which was based in the village of Nawiady in the vicinity of Ukta. From there, its representatives went to the surrounding towns, providing charitable support to the population. During these expeditions, Teodora Modzelewska acted as an interpreter, due to her knowledge of English and German. It allowed her to move around the area, using the car that the mission had at their disposal. These trips were also attended by Wanda Modzelewska, who was seconded to Warmia and Masuria on behalf of the Central Institute of Art - this fact was confirmed in Teodora's field research notes³⁴.

The village of Wojnowo with the monastery of the Old Believers functioning there turned out to be a special place for weaving exploration. The community living in it had strong weaving traditions, thanks to which, several dozen looms, both wide and narrow, were preserved there. The Central Institute of Culture chose Wojnowo as a hub that would continue the weaving traditions of Masuria, using the oldest possible patterns. The result of this experiment was the foundation of the first cooperative. Anastazja Makarowska, who had graduated from the weaving school in Elk before the war and worked as a weaver with the nuns for several years, worked there³⁵. She owned many pre-war textiles, which became models for later cooperative's production. The creations of Makarowska and other weavers from Wojnowo, created both before and after the war, were added to the museum's collection. There are dozens of them in the collection.

From the very beginning, Teodora Modzelewska was involved in establishing and later running of folk cooperatives. She was the first artistic director of the Cooperative of Folk and Artistic Handicraft "Tkanina" in Mikołajki. Many interesting

kodzieła Ludowego i Artystycznego „Tkanina” w Mikołajkach pełniła funkcję pierwszej dyrektor artystycznej. Już w późniejszych latach do muzealnych zbiorów trafiło wiele ciekawych wyrobów tkackich powstałych w ramach tego przedsiębiorstwa. Były to tkaniny typowe pod względem formy, na przykład klasyczne mazurskie płachty, ale też przedmioty współczesne, dla których dawne wzornictwo stanowiło jedynie inspirację, jak paski czy torebki. W Tkaninie powstało też kilka prac zasługujących na szczególną uwagę, które znalazły się w zbiorach Muzeum Warmii i Mazur. Są to kopie mazurskich dywanów strzyżonych, wykonane na podstawie publikacji Konrada Hahma *Ostpreussische Bauernteppiche*³⁶, w której dawne tkaniny z obszaru Prus Wschodnich zostały opisane pod względem technologicznym bardzo dokładnie. Dzięki temu rekonstrukcje są wizualnie niezwykle zbliżone do oryginałów. Wykonane zostały pod kierunkiem wybitnej artystki Barbary Hulanickiej, która pierwsze działania rekonstrukcyjne podejmowała jeszcze jako dyrektor artystyczna spółdzielni w Mikołajkach w latach 50.³⁷

Bez wątpienia działalność przemysłu ludowego wpływała na kształtowanie się zbiorów muzealnych. Trafiły do nich również wyroby innych spółdzielni specjalizujących się w tkactwie. Są wśród nich obiekty wykonane przez tkaczki – autochtonki, które znały dawne wzory. Przykładem może być twórczość Karoliny Bębenkowej (ur. 1881), doświadczonej mazurskiej tkaczki z Wielbarka, która swoje prace wykonywała na potrzeby Spółdzielni „Przodownica”. Spod jej ręki wyszło wiele wspaniałych szmaciaków, których ornamenty zostały zaczerpnięte z tradycyjnego wzornictwa³⁸. Obiekty te znajdują się w zbiorach muzeum w Olsztynie i Szczytnie.

Praca terenowa Teodory Modzelewskiej była podyktowana również działaniami na rzecz ustalenia stroju ludowego mieszkańców Warmii i Mazur. Badania dotyczące tego zagadnienia prowadzono po wojnie bardzo intensywnie, co wynikało z uwarunkowań politycznych³⁹. Wiele z pozyskanych przez Modzelewską obiektów to części garderoby. Także kolekcja próbek obfituje w liczne fragmenty tkanin odzieżowych. Cały ten zgromadzony materiał nie pozwolił jednak badaczom na jednoznaczne rozstrzygnięcie tego problemu, choć niewątpliwie w znaczący sposób wzbogacił muzealną kolekcję. Posłużył również do prac ma-

weaving products created by this enterprise were later included in the museum collections. These were typical textiles in terms of form, for example classic Masurian bedspreads, but also contemporary items such as belts or handbags for which the old design was only an inspiration. Several works worthy of special attention which were included in the collections of the Museum of Warmia and Masuria were also created in "Tkanina". These are copies of Masurian cut pile rugs, made on the basis of Konrad Hahm's publication *Ostpreussische Bauernteppiche*³⁶, in which the traditional textiles from the Eastern Prussia area were described very precisely in terms of technology. Thanks to this, the reconstructions are visually extremely similar to the originals. They were made under the direction of an outstanding artist Barbara Hulanicka, who undertook the first reconstruction activities while still being the artistic director of the cooperative in Mikołajki in the 1950s³⁷.

This is not the only example of how the operation of the folk industry influenced the development of museum collections, the products of other

Dywan mazurski – kopia, nr inw. E-3601 OMO, 1974, Mikołajki
Masurian carpet – copy, inv. no. E-3601 OMO, 1974, Mikołajki

Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Tkanina” w Mikołajkach, fot. Ryszard Czerniewski, lata 70., Zbiory Archiwum MWiM
The Cooperative of Folk and Artistic Handicraft „Tkanina” in Mikołajki, photo by Ryszard Czerniewski, 1970s, MWiM Archive Collections

jących na celu rekonstrukcję dawnych ubiorów. Teodora Modzelewska była współautorką jednej z bardziej udanych prób odtworzenia stroju regionalnego, towarzyszącej wystawie sztuki ludowej Warmii i Mazur w 1955 roku z okazji X-lecia Polski Ludowej. Wraz z Weroniką Grabowską przygotowała na ekspozycję sześć postaci wykonanych z masy papierowej, wysokości około 50 cm, ubranych w męskie i damskie stroje regionalne. Zestawione one były w trzy pary: pierwsza ilustrowała strój odświętny gospodarzy, druga ubiór panny i kawalera, trzecia natomiast odzież roboczą. Wobec braku oryginalnych kompletnych strojów z regionu, szczególnie męskich, wyjściem okazało się utworzenie rekonstrukcji, które zostały wykonane z dużą starannością i widoczną znajomością tematu. Nic zatem dziwnego, że zasiliły one muzealną kolekcję etnograficzną. Kierujący od 1953 roku Działem Etnografii muzeum w Olsztynie Franciszek Klonowski wyraził się o nich z dużym uznaniem, określając je jako pierwszą udaną próbę rekonstrukcji stroju ludowego na tym terenie⁴⁰.

Klonowski jako opiekun zbiorów etnograficznych w latach 1953–1968 kontynuował badania terenowe, w wyniku których pozyskano kolejne eksponaty. Między nim a Teodorą Modzelewską istniała ścisła współpraca, zwłaszcza dotycząca stroju ludowego. Sprawozdanie z 24 czerwca 1954 roku dowodzi, że w związku z przygotowywaną

cooperatives specialising in weaving were also acquired by the museum. Among them are objects made by weavers – indigenous women who knew the old patterns. An example may be the work of Karolina Bębenkowa (b. 1881), an experienced Masurian weaver from Wielbark, who created her works for “Przodownica” Cooperative. A lot of wonderful „rag” rugs whose ornaments were copied from traditional design were hand-made by her³⁸. These items are located in the collections of the museums in Olsztyn and Szczytno.

Another aim of Teodora Modzelewska’s field research was to determine the folk costume of the inhabitants of Warmia and Masuria. Research on this issue was carried out very intensively after the war, which resulted from political conditions³⁹. Many of the items acquired by Modzelewska are pieces of clothing. Also, the collection of samples abounds in numerous fragments of clothing textiles. However, although they undoubtedly significantly enriched the museum collection, the collected materials did not allow researchers to make unambiguous decisions regarding the subject. They were also used during works aimed at reconstructing original costumes. Teodora Modzelewska was a co-author of one of the most successful attempts to recreate the regional costume accompanying the folk art exhibition of Warmia and Masuria in 1955 organised to celebrate the 10th anniversary of the

wystawą (oboje byli członkami komitetu organizacyjnego) prowadzili poszukiwania w terenie. Jedną z respondentek wymienioną w tym dokumencie jest 72-letnia Emma Łagodna, której nazwisko pojawia się przy strojach kobiecych pozyskanych z miejscowości Podlejki.

Nie sposób pominąć wkład Teodory Modzelewskiej w kształtowanie muzealnej kolekcji tkanin ludowych. Wieloletni okres jej współpracy z muzeum był zasadniczy dla zasobności tego zbioru. To w latach 1946–1969 trafiło do muzeum wiele setek pozyskanych w terenie obiektów, które stanowią podstawę kolekcji tkackiej. Wśród nich znajdują się najważniejsze i najstarsze warmińskie i mazurskie tkaniny. Przez wszystkie lata funkcjonowania muzeum do zbiorów trafiały też tkaniny z innych źródeł – przeważnie nabywane lub przekazywane w formie daru, nigdy nie stanowiły jednak tak pokaźnego zbioru. Obiekty pozyskane przez Teodorę Modzelewską stanowią spójny zespół, którego powstanie było wynikiem działań w terenie, prowadzonych konsekwentnie pod kątem wyrobów tkackich.

Karta z próbkami tkanin odzieżowych – fartuchów, nr inw. E-1257 OMO, 1910, E-1261 OMO, 1900, oraz E-1262 OMO, 1900, Jakubowo (pow. mrągowski)

A card with samples of clothing fabrics – aprons, inv. no. E-1257 OMO, 1910, inv. no. E-1261 OMO, 1900., E-1262 OMO, 1900, Jakubowo (Mrągowo district)

creation of People’s Poland. For this exhibition, together with Weronika Grabowska, she prepared six figures, made of paper pulp. They were about fifty centimetres high and dressed in men’s and women’s regional costumes. They were juxtaposed in three pairs: the first pair illustrated the festive attire of hosts, the second illustrated the attire of a maiden and a bachelor, and the third illustrated the work clothes. In the absence of original complete outfits from the region, especially for men, the solution turned out to be the creation of reconstructions, which were made with great care and visible knowledge of the subject. Therefore, it is no wonder that they supplemented the ethnographic museum collection. Franciszek Klonowski, who became the head of the Ethnography Department of the Museum in Olsztyn in 1953 expressed his great appreciation, describing them as the first successful attempt to reconstruct the folk costume of the area⁴⁰.

As the guardian of ethnographic collections in 1953-1968, Klonowski continued field research which resulted in the acquisition of further exhibits. He cooperated closely with Teodora Modzelewska, particularly in the field of folk costumes. The report of 24 June 1954 proves that as part of the preparations for exhibition as members of the organising committee they conducted field searches. One of the respondents mentioned in the report is a 72-year-old Emma Łagodna, whose name appears next to women’s clothes obtained from the village of Podlejki.

Describing the origin of the museum collection of folk textiles, we cannot ignore the contribution of Teodora Modzelewska. The long-term period of her cooperation with the museum was crucial for its rich collection. Many hundreds of items obtained in the area, which form the basis of the weaving collection were acquired by the museum in the years 1946-1969. They include the most important and oldest Warmian and Masurian textiles. Throughout the years of the museum operation, textiles from other sources were also added to the collection. Most of them were purchased or donated, however, they never constituted such a sizable collection. The exhibits acquired by Teodora Modzelewska constitute a coherent collection, the creation of which was the result of her field research, carried out consistently in search for weaving products.

Tkaniny dekoracyjne

Wielu powojennych badaczy zajmujących się tematem tkaniny ludowej na Warmii i Mazurach w pracach swych poświęca sporo uwagi tkaninom dekoracyjnym o wyjątkowych walorach artystycznych - dywanom dwuosnowowym i strzyżonym. Wiadomo, że obie techniki były na tym obszarze obecne, co znajduje potwierdzenie w zasobach muzealnych i literaturze⁴¹. Pod względem dekoracyjności górują one z pewnością nad innymi ludowymi wyrobami tkackimi. Po wojnie starano się zresztą różnymi sposobami wrócić do tych tradycji tkackich. Nie ustawały też wysiłki, by tego rodzaju tkaniny gromadzić w muzealnych zbiorach, dlatego intensywnie poszukiwano ich w terenie. Niestety, poszukiwania nie zakończyły się powodzeniem. Ani dywanów strzyżonych, ani tkanin dwuosnowowych od dawna nie wytwarzano na tym obszarze⁴².

Długo funkcjonującą w regionie tradycją było natomiast wytwarzanie tkanin dekoracyjnych nazywanych płachtami. Teodora Modzelewska poświęciła im artykuł, w którym stwierdziła, że spośród całego regionalnego bogactwa wyrobów tkackich zachowały się jedynie jego skromniejsze przykłady⁴³.

Płachty są dużymi tkaninami, które z uwagi na swą funkcję bywały również określane mianem *dek*, nawiązującym do nakrycia łóżka w języku niemieckim – *beddecke*⁴⁴. Wykonywano je jeszcze w okresie poprzedzającym II wojnę światową, w związku z czym po 1945 roku stosunkowo łatwo pozyskiwano je do zbiorów etnograficznych, w których są licznie reprezentowane.

O wykonywaniu płacht jeszcze w okresie międzywojennym świadczą liczne przekazy ustne, które opisują także sposób ich wytwarzania⁴⁵. Mieszkanca wsi Spręcowo (gmina Dywity, powiat olsztyński) w 1953 roku opisuje to w taki sposób:

We wsi są dwie tkaczki-autochtonki [...] druga Maria Herman lat około 60, mieszka na końcu wsi. Maria Herman tkęła do drugiej wojny. Wykonywała „obrusiki” na stół oraz „płachty” na łóżka, które tkęła w cztery cepy, przerzucając dwoma czółenkami – raz białą bawełną, raz czerwoną przez co uzyskiwała kostki (osnowa nawleczona również dwukolorowa). „Deki” i „obrusiki” wykonywano najczęściej w kolorach czerwonym i białym, lecz czasem były też w „modrym” (jasno-granatowym) i białym⁴⁶.

Decorative textiles

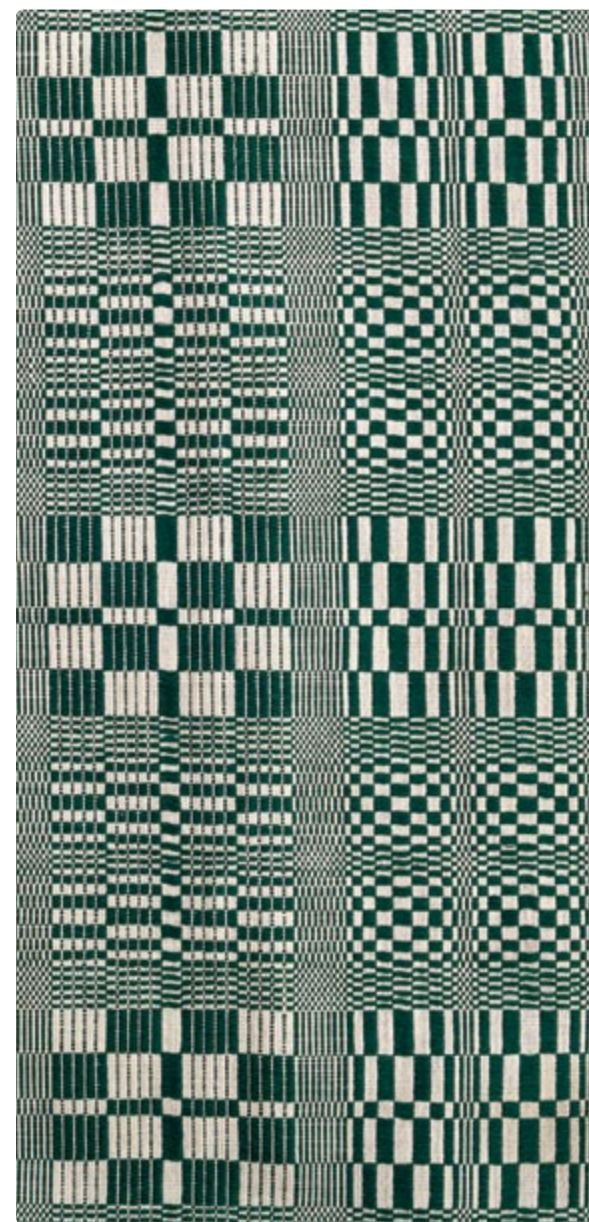
In works of many post-war researchers dealing with the topic of folk textiles in Warmia and Masuria a lot of attention is paid to decorative textiles with exceptional artistic qualities - double-warp textiles and cut pile rugs. It is known that both techniques were present in the area, which is confirmed by museum resources and literature⁴¹. In terms of decorative functions, they certainly outweigh other popular weaving products. After the war, people tried to return to these weaving traditions in various ways. Efforts continued to ensure that such textiles would be included in the museum collections, so the researchers kept looking for them in the area. Unfortunately, they were not successful. Both cut-pile carpets and double-warp textiles had stopped being produced in the area⁴².

The long-established tradition in the region was the production of decorative textiles called “płachta” (bedspreads). Teodora Modzelewska devoted an article to them, in which she stated that out of the entire regional wealth of weaving products, only its more modest samples were preserved⁴³.

“Płachta” bedspreads were large textiles, which due to their function were also referred to as blankets, from German language - *beddecke*, referring to the bed covers⁴⁴. They were still made in the period preceding the Second World War, so after 1945 they were relatively easily acquired for ethnographic collections in which they were represented in large numbers.

The fact that the bedspreads were a type of textiles made even in the interwar period is evidenced by numerous oral communications, which also describe the method of their production⁴⁵. In 1953, a resident of the village of Spręcowo (Dywity commune, Olsztyn district) described it as follows:

In the village there are two local weavers [...] the second Maria Herman, aged about 60, lives on the edge of the village. Maria Herman weaved until World War II. She made “tablecloths” and “bedspreads” for beds, which she weaved using four flails, flipping two shuttles – white and red cotton threads in turns to obtain cube shapes (warp also threaded in two colours). “Blankets” and “tablecloths” were most often made in red and white, but sometimes they were also in “blue” (light-blue) and white⁴⁶.

Fragment tkaniny płachty, nr inw. E-2763 OMO, XX w., Klon (pow. szczywieński)

Fragment of textile – bedspread („płachta”), inv. no. E-2763 OMO, 20th century, Klon (Szczytno district)

W relacji tej pojawia się kilka istotnych informacji dotyczących płacht. Pierwsza odnosi się do typu warsztatu, na którym powstawał ten rodzaj tkanin. Cztery cepy dotyczą liczby nicielnic używanych do wyrobu tkaniny. Płachty z końca XIX i XX wieku powstawały na warsztatach czteronicielnicowych, chociaż w dawniejszych czasach do ich powstania używano bardziej rozbudowanego warsztatu, który wyposażony był w 10 do 16 nicielnic⁴⁷.

Several important pieces of information about bedspreads appear in this report. The first refers to the type of looms on which this type of textile was created. The four flails refer to the number of heddles used to make it. The bedspreads from the late nineteenth and twentieth centuries were made on four-heddle looms, although in olden times a more extensive loom was used to make them, which was equipped with 10 to 16 heddles⁴⁷.

Large size textiles, ranging in width from about 140-150 cm and as long as 200 cm, were made on the multi-heddle looms. The weaving took place in two stages, in each stage a rectangle was woven - each constituted a half of the final piece. This was due to the width of the loom, which did not allow for the entire textile to be woven in one go. Therefore, a characteristic seam passes through the centre of each bedspread - a trace of the joining of two parts that are each other's mirror images. This method of weaving meant that the weaver had to establish a pattern before starting work and consistently stick to it. The decoration of the bedspread was based on geometric figures such as stripes, squares and rectangles in high saturation, which divided the textile in multiple ways. The pattern was achieved by using two contrasting yarn colours, the most common colour combination was red and white. There were also green, navy, burgundy and yellow bedspreads.

In essence, their design boiled down to two types: striped, in which the main motif of the decoration are stripes and chequered, which Modzelewska describes as patterned⁴⁸. There are also bedspreads that are a combination of these two types.

In the striped variety, the pattern consists of combinations of different widths of stripes passing through the white plane of the fabric and thus, forming rhythmic sets. In this variety, we can notice very different types of striped decorations, ranging from simpler to more elaborate forms in terms of the complexity of the pattern.

The simplest type of the striped bedspread is one in which the ornament is a larger or smaller number of stripes of equal or different width. The sets of stripes repeat rhythmically throughout the textiles, sometimes being cut by thin and narrow individual stripes. A more complicated form of the pattern is, for example, one in which the core of the ornament is the same, but it is repeated in stripes of different

Na wielonicielnicowym krośnie powstawała tkanina dużych rozmiarów, mająca około 140–150 cm szerokości oraz do nawet 200 cm długości. Tkanie płachty przebiegało w dwóch etapach, w każdym powstawał prostokąt będący połową ostatecznej kompozycji. Związane to było z szerokością warsztatu tkackiego, która nie pozwalała na to, by cała tkanina powstała od razu. Dlatego przez środek każdej płachty przechodzi charakterystyczny szew – ślad po połączeniu dwóch jej części będących swoim lustrzanym odbiciem. Taki sposób tkania powodował, że tkaczka musiała wymyślić wzór przed przystąpieniem do pracy i konsekwentnie trzymać się przyjętych założeń. Dekoracja płachty opierała się na figurach geometrycznych, takich jak pasy, kwadraty i prostokąty, które występowały w dużym nasyceniu, dzieląc pola tkaniny w wielokrotny sposób. Wzór osiągnąć był poprzez stosowanie dwóch kontrastowych kolorów przędzy, najczęstszym zestawieniem kolorystycznym była czerwień i biel. Zdarzały się również płachty zielone, granatowe, bordowe oraz żółte.

Zasadniczo ich wzornictwo sprowadza się do dwóch typów: pasiaków, w których głównym motywem dekoracji są pasy, oraz tych opierających się na kracie, które Modzelewska określa mianem tkanin wzorzystych⁴⁸. Występują również płachty będące połączeniem tych dwóch rodzajów dekoracji.

W odmianie pasiaka na wzór składają się kombinacje różnej szerokości pasów, które układają się w rytmiczne zespoły, przechodzące przez białą płaszczyznę tkaniny. W odmianie tej zauważyć można bardzo różne rodzaje pasiastych dekoracji, poczynając od form prostszych do bardziej rozbudowanych pod względem stopnia skomplikowania wzoru.

Najprostszy rodzaj płachty w typie pasiaka to ten, w którym ornament stanowi większa lub mniejsza liczba pasków o równej lub różnej szerokości. Ich zespoły powtarzają się rytmicznie na całej płaszczyźnie tkaniny, czasem tylko są przecięte wąskimi pojedynczymi paseczkami. Bardziej skomplikowana forma wzoru to na przykład taka, w której rdzeń ornamentu jest taki sam, ale powtarza się w pasach o różnej szerokości. Często w tym przypadku najszersze pasy znajdują się na końcach tkaniny i tworzą rodzaj zakończenia. W rdzeniu pionowego pasowego ornamentu pojawiają się czasem poziome paseczki tworzące ro-

Fragment tkaniny płachty, nr inw. E-816 OMO, I poł. XX w., woj. olsztyńskie

Fragment of textile – bedspread ("płachta"), inv. no. E-816 OMO, 1st half of the 20th century, Olsztyn Voivodeship

widths. Often, in this case, the widest stripes are located at the edges of the textile and form a kind of an end to the pattern. In the core of the vertical striped ornament, horizontal stripes sometimes appear forming a kind of a ladder. The use of yarn in an additional colour increased the possibilities of arranging the patterns. In the case of the striped bedspread, using an additional colour made it possible to obtain a more interesting and more decorative effect. The additional colours were often blue or navy blue. They allowed to emphasise some parts of

dzaj drabinki. Możliwości komponowania wzoru zwiększały się również poprzez użycie przędzy w dodatkowym kolorze. W płachcie w typie pasiaka kolejna barwa zastosowanych nici umożliwiała uzyskanie ciekawszego i bardziej dekoracyjnego efektu. Często dodatkowym kolorem był niebieski lub granatowy. Pozwalało to na zaakcentowanie niektórych fragmentów wzoru, na przykład ząbków lub małych kwadracików, które tworzyły wężykowatą linię.

W niektórych odmianach pasiaków pojawiają się dekoracje, które występują również w płachtach opartych na motywie kraty. Są nimi na przykład: kwadrat podzielony na pola równoramiennym krzyżem, wszelkie odmiany szachownic lub wzór zwany cebulką. Ten ostatni jest charakterystycznym motywem powstającym przez podział pola kwadratu lub prostokąta w taki sposób, że w środku pozostają pola większe stopniowo zmniejszające się ku brzegom motywu, co sprawia wrażenie, że są one utworzone przez koła lub elipsy⁴⁹.

Fragment tkaniny płachty, nr inw. E-835 OMO, I poł. XX w., pow. ostródzki

Fragment of textile – bedspread ("płachta"), inv. no. E-835 OMO, 1st half of the 20th century, Ostróda district

Najprostszą odmianę dekoracji w formie kraty stanowią czerwone pasy, które dzielą powierzchnię tkaniny na szeregi równych, białych kwadratów. Pasy te nie są jednolite, ale składają się z równo ułożonych okienek jaśniejszych i ciemniejszych w miejscach, w których dochodzi do krzyżowania się pasm. Wzorzyste tkaniny oparte na figurach geometrycznych mają jednak częściej dużo bardziej złożoną dekorację, która była swoistą kombinacją motywu kwadratu oraz pola kwadratu zamkniętego kratą. Niezwykle ważne

the pattern by adding serrations or small squares, which formed a serpentine line.

In some varieties of striped bedspreads we can observe decorations also used in the chequered type. These are, for example: a square divided into separate fields by a symmetrical cross, any variation of chessboards or a pattern called an "onion". The latter is a characteristic motif created by dividing the area of a square or rectangle in such a way that the larger areas remain in the middle, gradually decreasing in size towards the edges of the motif, which gives the impression that they are formed by circles or ellipses⁴⁹.

The simplest type of the chequered bedspread consisted of red stripes, which divided the surface of the textile into rows of equal, white squares. The stripes are not uniform but consist of evenly arranged lighter and darker windows in places where they cross. Patterned textiles based on geometric figures, however, more often have a much more complex decoration, which was a kind of combination of a square motif and a square area closed with a check. The edging is extremely important from the point of view of the fabric composition. This element in patterned bedspreads is from 12 to 29 cm wide. It is often composed of small rectangles and squares that merge into a uniform plane, which allows to emphasise the main, central pattern. Sometimes the edging is based on motifs found throughout the textile and its role is to enrich the whole composition⁵⁰.

The researchers indicate that the design of the bedspreads and the high degree of saturation of geometric patterns were associated with the appearance of cotton yarn. Modzelewska put it as follows:

the change of the material occurred during the period when weaving in the Mazury region was in full bloom, very much creative and alive. Of course, it had a strong impact on the shaping of patterns. The same patterns woven with smooth and even factory yarn have in a way lost the features of primitivism but gained in terms of finesse⁵¹.

The wide use of cotton as a weaving material influenced the design and determined the regional Warmian-Masurian specificity, distinguishing these textiles from similar ones from other regions. The plain weave and geometry-based design are also found in textiles typical for Vilnius or the region of Kurpie. However, in contrast, "płachta"

z punktu widzenia kompozycji tkaniny jest obrzeżenie. Ten element w płachtach wzorzystych ma od 12 do 29 cm szerokości. Często jest ono złożone z drobnych prostokątów i kwadratów, które zlewają się w jednolitą płaszczyznę, co pozwala na uwypuklenie zasadniczego, centralnego wzoru. Czasem obrzeżenie oparte jest na motywach występujących w całej tkaninie i wzbogaca jedynie całość kompozycji⁵⁰.

Badacze wskazują, że wzornictwo płacht i tak duży stopień zintensyfikowania wzorów geometrycznych był związany z pojawieniem się przędzy bawełnianej, której zaczęto używać do ich wyrobu. Modzelewska ujęła to następująco:

zmiana tworzywa nastąpiła w okresie, kiedy tkactwo na Mazurach było w pełnym rozkwicie, twórcze i żywotne. Wywarła ona oczywiście silny wpływ na ukształtowanie się wzorów. Te same wzory tkane gładką i równą przędzą fabryczną zatraciły poniekąd cechy prymitywu, zyskały natomiast na finezji i rysunku⁵¹.

Szerokie zastosowanie bawełny jako surowca tkackiego wpłynęło na wzornictwo i zdecydowało o regionalnej warmińsko-mazurskiej specyfice, wyróżniającej te tkaniny od podobnych z innych regionów. Splot przetykany oraz wzornictwo oparte na geometrii występują również w tkaninach wileńskich czy kurpiowskich. Jednak na ich tle płachta wyróżnia się żywością wzorów dekoracyjnych, która została osiągnięta poprzez rozbitcie jednolitych płaszczyzn na coraz mniejsze części. Bawełniane płachty z Warmii i Mazur, ze swym rozdrobnionym układem figur geometrycznych, charakteryzuje wyrazistość rysunku przy jednoczesnym wrażeniu dynamiki i swoistego rozedrgania⁵².

W literaturze przedmiotu płachtom poświęca się najczęściej uwagi jako najbardziej typowym tkaninom z tego obszaru⁵³. Innym charakterystycznym rodzajem tkanin są chodniki nazwane szmaciakami, które były używane powszechnie zarówno na Warmii, jak i na Mazurach. Szmaciaki rozścielano na całej podłodze w poszczególnych pomieszczeniach domostwa. Najładniejsze z nich pojawiały się w dużej liczbie w izbie reprezentacyjnej. Układano je w określony sposób: w kierunku do drzwi lub w formie prostokąta wokół stołu. Dobre gospodynie starały się mieć dwa komplety szmaciaków – bardziej zniszczone na co dzień i nowe na specjalne okazje⁵⁴.

is distinguished by the vivacity of decorative patterns, which was achieved by breaking uniform planes into smaller and smaller parts. Cotton bedspreads from Warmia and Mazury region, with their fragmented arrangement of geometric figures, characterise the clarity of the drawing with a simultaneous impression of dynamics and a peculiar vibration⁵².

In the literature on the subject, bedspreads are given the most attention as the most typical textile from this area⁵³. Another characteristic type of textiles are rugs, the so-called "rag" rugs which were commonly used both in the Warmia and the Masuria. The "rag" rugs were spread all over the floor in individual rooms of the house. The most

Fragment tkaniny płachty, nr inw. E-2764 OMO, XX w., Klon (pow. szczytyński)

Fragment of textile- bedspread („płachta”), inv. no. E-2764 OMO, 20th century, Klon (Szczytno district)

beautiful of them appeared in large numbers in the representation chamber. They were arranged in a specific way: towards the door or in the form of a rectangle around the table. The good housewives tried to have two sets of „rag” rugs – the more worn off for every-day use and the new ones for special occasions⁵⁴.

The form of the „rag” rugs itself is quite universal and occurs in many areas of the Slavic region, as well as on the coast of the Baltic Sea. In terms of weaving technique, these are not very compli-

Helena Florczyk prezentująca sposób wyrobu szmaciaka oraz gotowy chodnik, Pogobie Średnie, 1973, fot. R. Czerniewskiego, Zbiory Archiwum MWiM

Helena Florczyk presenting the method of making a "rag" rug and the finished rug, Pogobie Średnie 1973, photo by R. Czerniewski, Collections of the MWiM Archive

Sama forma szmaciaka jest dość uniwersalna i występuje na wielu obszarach Słowiańszczyzny, a także w basenie Morza Bałtyckiego. Pod względem techniki tkackiej są to tkaniny niezbyt skomplikowane, wykonane prostym splotem płóciennym, w których osnowę stanowią nici lniane lub bawełniane, natomiast wątkiem są różnokolorowe fragmenty materiałów. Chociaż powstanie szmaciaka determinował z pewnością rodzaj dostępnego na watek materiału (szmat), to warmińskie i mazurskie szmaciaki wyróżniają się kolorystyką. Są one pod tym względem ciekawie skomponowane, o barwach dobranych w sposób przemyślany. Wskazuje się również, że szmaciaki te od tkanin z innych regionów odróżniają ornamenty – zwierzęce, roślinne lub proste figury geometryczne⁵⁵. Trzeba jednak zaznaczyć, że wzornictwo szmaciaków uległo znacznemu wzbogaceniu w związku z działalnością powojennych spółdzielni tkackich, których wyroby były znacznie bardziej rozbudowane pod względem dekoracji⁵⁶.

Uzupełnieniem muzealnej kolekcji w zakresie tkanin użytkowych i dekoracyjnych są ręczniki, obrusy i bieżniki. Te pierwsze wykonywano z białej przędzy lnianej z lnu ręcznie przędzonego. Z czasem pojawiła się bawełna, którą zaczęto stosować na osnowę. Niektóre tkano splotem płóciennym, ze skromną dekoracją w formie czerwonych pasków na końcach. Oprócz funkcji czysto

cated textiles made of a simple plain weave, in which the warp is made of linen or cotton threads, while the weft is made of variously coloured fragments of fabrics. Although the creation of „rag” rugs was certainly determined by the type of material available for the weft the Warmian and Masurian „rag” rugs are distinguished by their colours. In this respect, they are interestingly composed, with colours selected in a thoughtful manner. It is also pointed out that what distinguishes these rugs from the textiles typical of other regions are ornaments including patterns in animal or plant shapes or simple geometric figures⁵⁵. It should be also noted that the design of „rag” rugs was significantly enriched due to the activity of post-war weaving cooperatives, whose products were much more extensive in terms of decoration⁵⁶.

The museum collection of utilitarian and decorative textiles is complemented by towels, tablecloths and runners. The former were made of bleached flax yarn from handspun flax. Over time, cotton began to be used for warping. Some were woven in plain weave, with a modest decoration in the form of red stripes at the ends. In addition to being primarily functional, towels were also used in a decorative fashion. They were often woven with decorative types of weaves: plain or twill. Additionally, monograms were embroidered at the ends and the edges were decorated with lace⁵⁷.

Szmaciak, nr inw. E-3710 OMO, lata 70. XX w., Pogobie Średnie (pow. piski)

Szmaciak ("rag" rug), inventory no. E-3710 OMO, 1970's, Pogobie Średnie (Pisz district)

użytkowej ręczniki miały też tę ozdobną. Często tkano je dekoracyjnymi rodzajami splotów: przetykanym lub rządowym. Dodatkowo na końcach wyszywano monogramy, a brzegi były dekorowane koronką⁵⁷. Podobnie rzecz wygląda w przypadku obrusów i bieżników. Charakteryzowały się one stonowaną kolorystyką – przeważnie były białe, niekiedy przetykane kolorową nicią. Pierwotnie do ich tkania używano lnu, później zaczęto stosować bawełnę. Wzorów ozdobnych nadawały im sploty. Najstarsze są w całości pokryte drobnym, równym wzorem, późniejsze były komponowane ze wzorów bardziej rozbudowanych i posiadały tkane obrzeżenia. Dekorację brzegu stanowiły głównie frędzle, czasami stosowano koronkę. Warto również dodać, że funkcję obrusa często przejmowała płachta. W kolekcji znajduje się kilka obiektów, których używano w takim charakterze⁵⁸.

Ostatnią grupę stanowią tkaniny pościelowe, które występują w formie płócien, przeważnie bawełnianych. W tkaninach dawnych zarówno w osnowie, jak i w wątku stosowano kolory ciemne, na ogół w odcieniach niebieskiego i czerwonego. W późniejszych tło jest zawsze białe, a jedynie wzór czerwony lub niebieski. Wzorem jest zawsze kratka w setkach rozmaitych kombinacji, a niektóre z nich przypominają wzorzyste płachty. Tkaniny te używane były jako poszwy na pierzyny i poduszki. Te ostatnie miały często wykończenie w formie koronki i były zawiązywane tasiemką⁵⁹.

The same applies to tablecloths and runners. They were characterised by a subdued colour scheme - usually they were white, sometimes overlaid with coloured thread. Originally, linen was used to weave them, then cotton. The weaves gave them ornamental look. The oldest ones are entirely covered with a fine, even pattern, the later ones have more elaborate patterns and woven edges. The decorations of the edges were mainly fringes and sometimes lace was used. It is also worth adding that bedspreads were often used as tablecloths. There are several items in the collection that have been used as such⁵⁸.

The last group consists of bedding textiles - canvas, mostly made of cotton. The warp and the weft in the oldest textiles are usually in dark colours, mainly shades of blue and red. Subsequently the background began to be white and the pattern red or blue. The pattern was always a check in hundreds of different combinations, some of which resemble patterned bedspreads. These textiles were used as covers for duvets and pillows. The latter often had a lace finish and were tied with a ribbon⁵⁹.

Tkaniny odzieżowe

Ważnym fragmentem kolekcji tkanin samodzielnymi są ubiory. Pod względem liczebności jest to zbiór zdecydowanie mniej okazały niż tkaniny dekoracyjne, liczący około 60 obiektów⁶⁰. Pozysskanie ich w terenie nie było łatwe, gdyż tradycyjne stroje ludowe na Warmii i Mazurach przestały funkcjonować już w połowie XIX wieku⁶¹. Tkaniny, z których powstawały, były tkane w domach z miejscowych surowców: lnu i wełny, odzież zaś początkowo sztyto samodzielnie. W XIX wieku tradycyjny ubiór mieszkańców wsi stopniowo wychodził z użytku. Coraz powszechniejsze stawały się tkaniny pochodzenia fabrycznego i to przede

Clothing textiles and fabrics

Clothes are an important part of the collection of homespun textiles. In terms of numbers, it is a collection much less impressive than decorative textiles and consists of about 60 items⁶⁰. Obtaining them was not easy, as traditional folk costumes in Warmia and Masuria ceased to be used as early as the mid-19th century⁶¹. The fabrics from which they were made were woven in houses from local raw materials: flax and wool and clothes were initially hand-made. During the nineteenth century, the traditional clothes of the villagers gradually went out of use. Factory-made textiles became more and more common and became the main textiles used

Spódnica, nr inw. E-791 OMO, XIX w., Marcinkowo (pow. mragowski)

Skirt, inv. no. E-791 OMO, 19th century, Marcinkowo (Mragowo district)

wszystkim z nich sztyto odzież. W sposobie ubierania, szczególnie w modzie męskiej, zaczęły dominować miejskie fasony i fabryczne tkaniny. Niemniej kilka elementów ubioru, głównie damskiego, jeszcze na początku XX wieku sztyto z tkanin wykonywanych na krosnach. Dominują wśród nich spódnice i halki (grube spódnice zakładane pod wierzchnią warstwę ubioru, zwane również odspodkami), sukienki, fartuchy oraz odzież płócienna, przeważnie koszule. To one w głównej mierze weszły w skład muzealnej kolekcji regionalnych ubiorów.

for making clothes. The way of dressing, especially in men's fashion, began to be dominated by urban styles and factory fabrics. Nevertheless, several elements of clothing, mainly women's clothing, were still sewn from fabrics made on looms even at the beginning of the 20th century. They were mainly skirts and petticoats (thick skirts worn under the top layer of clothing, the so-called "odspodki"), dresses, aprons and canvas clothing, mostly shirts. They are largely included in the museum collection of regional clothing.

Najwięcej tkanin nazwanych niegdyś „sobie tkanymi” przeznaczano na szycie spódnic *kitle* i sukni zwanych *kleidami*. Potwierdzenie tego znajdujemy nie tylko w muzealnych zbiorach, ale też w materiałach zgromadzonych podczas badań terenowych. W relacji 70-letniej informatorki z 1953 roku ze wsi Łęgajny pojawiają się następujące informacje:

Do I wojny światowej kobiety nosiły „kitle” tj. szerokie spódnice układane zawsze dwie, jedną górną, drugą dolną. „Kitel” dolny był przeważnie w kolorowe pasy tkany splotem „czynowatym” lub „w struk” i dołem miał doszytą skośną falbanę („obsada”), którą obiegały w koło 4 rzędy czarnej tasiemki lub aksamitki. Kitel „górny” przeważnie był gładki bez pasów, tkany splotem „czynowatym” lub płóciennym⁶².

W relacji tej wymieniono najczęściej występujące sploty tkackie. Potwierdza to wiele obiektów w zbiorach muzeum, na przykład spódnice robocze, halki (odspodki) lub sukienki, które powstały splotem „w struk”. W tym splocie osnowę tworzy dwuskębna nić bawełniana z podrzutką, a wątek – wełna przędziona ręcznie lub fabrycznie. Tkanina strukowa ma charakterystyczną prążkowaną fakturę i najczęściej była tkana z nici w dwóch kontrastowych kolorach. Gdy barw było więcej powstawał materiał nazywany potocznie „pstrokacina” lub „pstrocina”. Halki i spódnice ze struku były używane długo, najprawdopodobniej z uwagi na swoje praktyczne właściwości, mimo zniknięcia innych elementów tradycyjnego ubioru mieszkańców warmińskiej i mazurskiej wsi.

Most of the fabrics once called *woven* were used to sew skirts and dresses called “kleids” (*translator’s note: from German: dress*). This is confirmed not only in museum collections, but also in materials collected during field research. In the report of a seventy-year-old respondent from 1953 from the village of Łęgajny, the following information appears:

Until World War I, women wore “kitle”, i.e. two wide skirts always worn together, one on top of the other. The skirt worn underneath was usually striped and woven with a twill or “w struk” weave and the bottom was sewn with an oblique frill (“obsada”), which was circled with around 4 rows of black or velvet ribbon. The “upper” skirt was usually smooth without stripes, woven with a plain or twill weave⁶².

This combination lists the most common weaving weaves and is confirmed by many objects in the museum’s collections, for example, work skirts, petticoats (“odspodki”) or dresses that were created in a weave called “w struk”. In this weave, the warp is formed with a two-twist cotton thread and the weft with hand or factory spun wool. The “struk” fabric has a characteristic streaky texture and was most often woven with thread in two contrasting colours. By adding more colours, a fabric commonly called “pstrokacina” or “pstrocina” was created. Despite the disappearance of other elements of the traditional clothing of the residents of the Warmian and Masurian villages, the homespun (“struk”) petticoats and skirts were used for a long time, most probably due to their practical properties.

Kobieta w spódnicy tkanej splotem „w struk”, fragment widokówki, seria Ostpreussenhilfe, Wieland J. and Co. Generalvertrieb, Berlin 1915, nr inw. DH-12303 OMO, Zbiory Działu Historii i Etnografii MWiM

A woman in a skirt woven in a „w struk” weave, a fragment of a postcard, Ostpreussenhilfe series, Wieland J. and Co. Generalvertrieb, Berlin 1915, inv. no. DH 12303 OMO, Collections of the MWiM History and Ethnography Department

W kobiecych strojach stosowano również tkaniny samodziałowe w kratę, czyli z tak zwanymi „tablickoma” lub „sybkoma”⁶³. Były one wykonywane splotem płóciennym z nici lnianych, bawełnianych lub wełnianych. Gdy wzór był drobniejszy, stosowano żywe barwy, np. czerwoną i zieloną; gdy krata była duża, decydowano się na wzór w jasnym kolorze, np. popielatym na ciemnym tle – granatowym lub zielonym. Nierzadko z tego rodzaju tkaniny uszyty był cały strój – spódnica „kitel” i żakiet „kabat”. Przykładem może być dwuczęściowy strój z końca XIX wieku z okolic Mrągowa.

Te dwa elementy kobiecego ubioru wykonywano czasem z materiałów tak zwanych mienistych, nazywanych tak z uwagi na dodatek fabrycznej wełny dającej efekt połyskiwania. Wątek i osnowa były nierzadko w dwóch kontrastowych kolorach. Częste zestawienia kolorystyczne tkanin tego typu to czerwień z niebieskim lub zieleń z brązem. Ten rodzaj samodziałów odzieżowych miał szczególnie ozdobny charakter.

Wartym omówienia jest również drugi z elementów kobiecego stroju, mianowicie kabat. Był to rodzaj krótkiego żakiecika – mocno wciętego w pasie i ściśle przylegającego do figury. Mógł on tworzyć komplet ze spódnicą lub stanowić osobną część garderoby. Kabaty z lat 1910–1920 mogły posiadać wzorowane na stylu miejskim bufiaste rękawy. W kabatach używano też często różnego rodzaju dodatków pasmanteryjnych: fiszbin, aksamitnych tasiemek, haftek i ozdobnych guzików. Dodatkowo niektóre kabaty posiadają przy szyi wstawki z finezyjnych, przemysłowych materiałów⁶⁴.

Długo z użytku nie wychodził też taki element odzieży z tkanin samodziałowych jak fartuchy, czyli „szorce”. W materiałach z terenu odnajdujemy następujące relacje:

Do roboty, ale nigdy do stroju świątecznego, nosiły kobiety fartuchy szorce. „Sasztusi” (fartuchy) miały zwykle samodziałowe tkane „pręgoma” w kolorze białym i modrym, białym i czerwonym, przy czym nitki białej było stosunkowo mało. Prążki na fartuchu biegły zawsze podłużnie. Były też fartuchy, w których na tle modrym biegły pionowo prążki żółte lub czerwone. Do tkania fartuchów używano zwykle kupnej bawełny, którą tkano na zmianę z lnem⁶⁵.

Kabat, nr inw. E-675/1-2 OMO, kon. XIX w., pow. mrągowski Kabat (jacket), , inv. no. E-675/1-2 OMO, late 19th century, Mrągowo district

Women’s outfits were also made of plaid fabrics, i.e. the so-called “tablicki” or “sybki”⁶³. They were made with plain weave from linen, cotton or wool threads. When the pattern was finer, vivid colours were used, e.g. red and green and when the grid was large, the pattern was in a light colour, e.g. light grey on a dark navy blue or green background. Often, the whole outfit was made of this type of fabric – the “kitle” skirt and the “kabat” jacket. An example could be a two-piece outfit from Mrągowo from the end of the 19th century.

These two elements of women’s clothing were sometimes made of so-called “mienisty” (shiny) fabrics, called so, due to the addition of factory wool giving them a shiny effect. The weft and the warp were often in two contrasting colours. Frequent colour combinations of fabrics of this type are red and blue or green and brown. This type of handspun clothing had a particularly decorative character.

The second element of a woman’s outfit, the jacket (“kabat”), is also worth discussing. It was a kind of a short jacket, with a tight waistline closely adhering to the body. It was combined with a skirt or worn as a separate part of an outfit. The kabat from 1910-1920 sometimes had puffy sleeves modelled on the urban style. Various haberdashery accessories were also often used underwire, velvet ribbons, embroidery and decorative buttons. In addition, some jackets have inserts made of sophisticated, industrial elements at the neck⁶⁴.

Kabat, nr inw. E-794 OMO, ok. 1900, Jakubowo (pow. mragowski)
Kabat (jacket), inv. no. E-794 OMO, approx. 1900, Jakubowo (Mragowo district)

Były również używane fartuszki o charakterze odświętnym. W przeciwieństwie do tych roboczych były one wąskie i dość krótkie, a ich brzeg ozdabiano koronką. Ten element garderoby odznaczał się dużym bogactwem wzorów. Najprostsze fartuszki były tkane splotem płóciennym, a bardziej ozdobne kombinacją splotów przetykanych. Fartuszki prezentują zasadniczo dwa rodzaje dekoracji, oba powstające na warsztatach czteronicielnicowych (tkane w „4 cepy”). Pierwszy typ to fartuchy z dekoracją z poziomych, szerszych i węższych pasów o układach kostkowych, przeważnie czerwonych i niebieskich ułożonych na białym tle. Druga grupa to wspomniane w cytacie dekoracje z wąskich, gęstych paseczków, z tłem prawie niewidocznym. W kolorystyce fartuchów dominują barwy: czerwona, biała i niebieska, gdzieś tam pojawia się też kolor żółty⁶⁶.

W zbiorach są również przykłady obiektów uszytych z różnej grubości płócien lnianych i bawełnianych. Tkanina płócienna miała najszersze zastosowanie, z niej powstawały bielizna osobista, koszule męskie i damskie oraz ubrania do roboty. Koszule robocze z długimi rękawami sztyto z płótna tak zwanego „pacześnego”, na które nić przędzono z odpadów po drugim czesaniu lnu. Ten rodzaj koszul noszony był powszechnie na Warmii jeszcze w pierwszych dekadach XX wieku. Z delikatniejszego płótna sztyto koszule świąteczne i bieliznę osobistą. Tkaninę na te części odzieży starano się maksymalnie wybielić poprzez ługowanie przędzy, a następnie bielenie gotowego

Aprons, the so-called “szorce”, were a long-standing element of clothing made of handspun fabrics. In the materials from the area, we find the following combinations:

“Szorce” were worn for work, but never as part of a festive outfit. “Sasztusi” (another kind of aprons) were usually striped in white and blue, white and red, with relatively few white threads. The stripes on the apron always ran longitudinally. There were also aprons with yellow or red stripes running vertically against the blue background. For the weaving of aprons, cotton was usually used, which was alternately woven with linen⁶⁵.

Aprons of a festive nature were also used. Unlike the ones used for work, they were narrow and quite short, and their hems were decorated with lace. This piece of outfit was characterised by a large variety of designs. The simplest aprons were woven in plain weave, and more decorative ones in a combination of twill weaves. The aprons were usually made in two types of decorative patterns, both created on 4-heddle looms (woven in “4 flails”). The first pattern was made of horizontal, wider and narrower stripes with cubic layouts, usually red and blue, arranged on a white background. The second pattern, already mentioned before, consisted of dense, narrow stripes on a barely visible background. The colours of the aprons are dominated by red, white and blue, and yellow, here and there⁶⁶.

The collections also include items sewn from linen and cotton canvas varying in thickness. The canvas fabric had the widest application, from which personal underwear, men’s and women’s shirts and work clothes were made. Work shirts with long sleeves were sewn from “pacześne” canvas, made of thread spun from waste after the second dressing of flax. This type of shirt was commonly worn in Warmia in the first decades of the 20th century. Festive shirts and underwear were sewn from a more delicate canvas. The fabric for these parts of clothing was bleached as much as possible by leaching the yarn, and then bleaching the finished canvas. The work trousers were coarse, made of thick, rough, linen fabric in navy blue or blue.

The collection of original folk costumes is strongly limited to these few items of clothing. However, it is worth paying attention to the occurrence of numerous reconstructions, which complemented its

Strój warmiński wg publikacji Franciszka Klonowskiego
Strój warmiński

Warmian costume according to the publication by Franciszek Klonowski “The Warmian Outfit”

płótna. Spodnie do roboty były parciane, wyrabiane z grubej, szorstkiej, lnianej tkaniny w kolorze granatowym lub niebieskim.

Kolekcja oryginalnych ludowych ubiorów jest mocno ograniczona do tych kilkudziesięciu elementów odzieży. Warto jednak zwrócić uwagę na występowanie w niej licznych rekonstrukcji, które uzupełniały jej braki. Poza modelami-lalkami, prezentowanymi na wystawie w 1955 roku, w zbiorach etnograficznych występują dwa zestawy odtworzonych damskich i męskich strojów ludowych. Pochodzą one z różnych lat. Pierwszy składa się z czterech kompletnych ubiorów (dwóch męskich i dwóch damskich), które zostały wykonane, podobnie jak modele, na wystawę sztuki ludowej Warmii i Mazur w 1955 roku. Trzy lata później zostały przekazane do muzeum przez Wydział Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej. Drugi zestaw składa się z pięciu kompletów (trzech damskich i dwóch męskich) i został zakupiony do zbiorów w 1967 roku. Wszystkie zrekonstruowane ubiory wykonano z dużym znanstwem i dbałością o to, by użyte tkaniny jak najwierniej odpowiadały aktualnemu stanowi badań. W przypadku pierwszym swój udział w powstaniu rekonstrukcji miała Teodora Modzelewska, która wchodziła w skład komitetu organizacyjnego wystawy. W drugim – rekonstrukcje zostały wykonane na podstawie wydanej w 1960 roku pracy Franciszka Klonowskiego pt. *Strój warmiński*.

shortcomings. In addition to the doll models presented at the exhibition in 1955, there are two sets of reconstructed women’s and men’s folk costumes in the ethnographic collections. They come from different years. The first consists of four complete garments (2 men’s and 2 women’s), which were made, like the doll models, for the Warmia and Mazury folk art exhibition in 1955. Three years later, they were donated to the museum by the Department of Culture of the Presidium of the Provincial National Council. The second consists of 5 sets (3 women’s and 2 men’s) and was purchased in 1967. All reconstructed clothes were made with great knowledge and care to ensure that the fabrics used correspond as faithfully as possible to the current state of the research. In the first case, Teodora Modzelewska, who was part of the organising committee of the exhibition, was involved in the reconstruction. In the second case, the reconstructions were made on the basis of Franciszek Klonowski’s work of 1960 entitled *The Warmian outfit*.

Kolekcja próbek i fragmentów tkanin

Wśród tkackich zbiorów etnograficznych znajdujących się w posiadaniu Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie na osobne omówienie zasługuje kolekcja próbek i fragmentów tkanin zebranych przez Teodorę Modzelewską. Szczególna uwaga poświęcona tym obiektom jest podyktowana dwoma względami. Po pierwsze, jest to niezwykle interesujący i dobrze udokumentowany zbiór tkactwa samodzielnego stanowiący kwintesencję pracy badawczej Modzelewskiej. Po drugie, zasób ten jest pokaźnych rozmiarów, liczy obecnie ponad 1200 obiektów, co stanowi prawie jedną trzecią całej kolekcji etnograficznej olsztyńskiego muzeum oraz jednocześnie ponad połowę tej jej części, którą są ludowe tkaniny.

Sukcesywne nabywanie kolekcji próbek było jednym z ważniejszych przejawów zapoczątkowanej w 1946 roku współpracy muzeum z Teodorą Modzelewską. Tkaniny te trafiły do zbiorów w kilku pokaźnych zespołach.

Pierwszy duży zakup musiał pochodzić jeszcze z końca lat 40. W sprawozdaniu z działalności muzeum za okres od stycznia do lipca 1949 roku Hieronim Skurpski pisze, że Muzeum zebrało materiał odnoszących się do tkactwa ludowego na Mazurach i Warmii i w chwili obecnej dysponuje około 600 próbkami tkackimi z różnych okresów⁶⁷.

W pierwszej kolejności do zbiorów trafiły próbki tkanin wykonanych na Warmii i Mazurach pochodzące od ludności autochtonicznej. Czas ich powstania to około stuletni okres obejmujący drugą połowę XIX oraz pierwszą XX wieku. Najstarszych tkanin jest w tym zastawieniu najmniej, przeważają natomiast takie, które powstały w latach 20. i 30. XX wieku. W tym pierwszym nabytku, pokaźnym, bo liczącym około połowy całej kolekcji próbek, najwięcej jest obiektów z powiatów olsztyńskiego, reszelskiego i mragowskiego. Wśród tkanin odzieżowych najczęściej reprezentowane są: fartuchy, spódnice i halki, natomiast z tkanin dekoracyjnych: obrusy, ręczniki, płachty oraz płótna pościelowe, występujące w dużej liczbie.

Przy pierwszej partii próbek jako czas zakupu wskazano lata 50. XX wieku (1950, 1953 oraz 1956).

Collection of samples and textile fragments

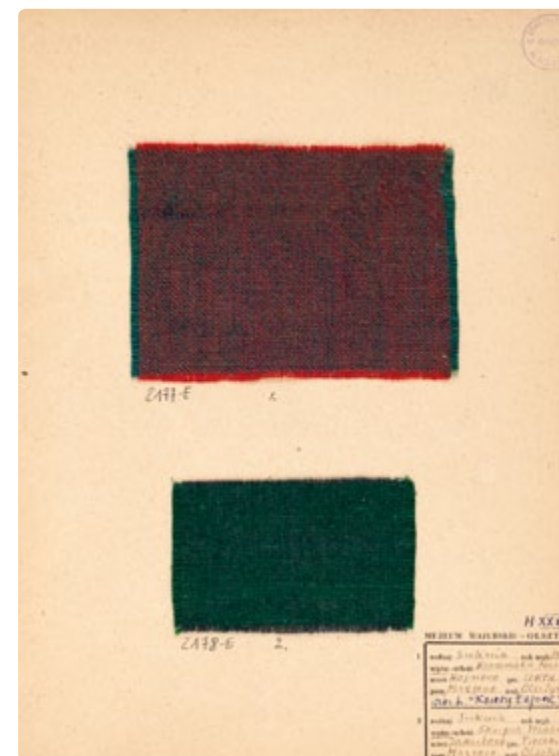
Among the weaving ethnographic collections held by the Museum of Warmia and Masuria in Olsztyn, the collection of samples and fragments of textiles and fabrics collected by Teodora Modzelewska deserves a separate chapter. The special attention to these items is dictated by two considerations. First of all, it is an extremely interesting and well-documented collection of handspun weaving, which is the essence of Modzelewska's research work. Secondly, this resource is of considerable size, it currently consists of more than 1,200 items, which accounts for almost one third of the entire ethnographic collection of the Olsztyn museum and at the same time, more than half of its part, which are folk textiles.

The successive acquisition of the samples collection was one of the most important manifestations of the museum's cooperation with Teodora Modzelewska, initiated in 1946. These textiles were added to the collection in a few big batches.

The first large purchase must have been made in late 1940s. In the report on the activities of the museum for the period from January to July 1949, Hieronim Skurpski writes that the museum collected material relating to folk weaving in Masuria and Warmia and currently has about six hundred weaving samples from different periods⁶⁷.

The samples of textiles made in Warmia and Masuria were the first to be collected from the indigenous population. The time of their creation is about a hundred-year period covering the second half of the nineteenth and the first half of the twentieth century. The oldest textiles comprise the smallest part of this collection, while those that were created in the 1920s and 1930s predominate. In the first, significant purchase (about half of the entire collection), the largest number of items were acquired from the districts of Olsztyn, Reszel and Mragowo. Among the clothing textiles, the most numerous are: aprons, skirts and petticoats, while the decorative ones: tablecloths, towels, bedspreads and bed linen, are also present in a large number.

For the first batch of samples, the 1950's were indicated as the time of purchase (1950, 1953 and 1956). The numerous acquisitions of samples in this period are evidenced by the document entitled

Karta z dwiema próbkami tkanin odzieżowych – sukni, nr inw. E-2177 OMO, 1880, Wojnowo (pow. mragowski), nr inw. E-2178 OMO, XIX/XX w., Jakubowo (pow. mragowski)

A card with two samples of clothing fabrics – dress, inv. no. E-2177 OMO, 1880., Wojnowo (Mragowo district) and dress, inv. no. E-2178 OMO, 19th/20th century, Jakubowo (Mragowo district)

O pozyskiwaniu licznych próbek w tym okresie świadczy dokument o tytule *Protokół konieczności* z 25 października 1957 roku, w którym komisja w składzie: Hieronim Skurpski, Franciszek Klonowski oraz Stanisława Szczucińska (starszy księgowy) uznała, że wymienione na rachunku „wzory tkanin są cenne i decyduje się na ich zakup”⁶⁸, orzekając jednocześnie, że cena oferowana przez obywatelkę Modzelewską nie jest wygórowana.

Kolejne akcesje miały miejsce w latach 60. 19 stycznia 1966 roku zakupiono do muzeum fragmenty tkanin pochodzących głównie z Lubelszczyzny, które pozyskane zostały na Warmii i Mazurach od ludności napływowej. Łącznie do zbiorów trafiło wtedy ponad 250 fragmentów tkanin odzieżowych i dekoracyjnych, z powiatów Hrubieszów oraz Biała Podlaska. Natomiast 27 kwietnia 1967 roku zakupiono prawie 100 obiektów z województw: poznańskiego, warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego i ponownie z lubelskiego (powiaty: bialski i włodawski).

Protocol of necessity of October 25, 1957, in which the committee composed of Hieronim Skurpski, Franciszek Klonowski and Stanisława Szczucińska (senior accountant) decided that the *patterns of textiles listed in the bill are valuable and decides to purchase them*⁶⁸, at the same time ruling that the price offered by Modzelewska is not excessive.

Subsequent acquisitions took place in the 1960s. On 19 January 1966, fragments of textiles were purchased for the museum, mainly from the Lublin region, which were obtained in Warmia and Masuria from the immigrant population. In total, over 250 fragments of clothing and decorative textiles from the Hrubieszów and Biała-Podlaska districts were collected. On the other hand, on 27 April 1967, almost 100 items from the following former voivodships were purchased: Poznań, Warsaw, Łódź, Kielce and again from Lublin (Biała Podlaska and Włodawa districts).

The last acquisition was made on 12 January 1969. The items purchased at that time came with an annotation that the collector was a resident of Gdańsk, because Teodora Modzelewska spent the last years of her life living there with her daughter. Several dozen samples of textiles and several items, including towels, tablecloths, napkins and sheets, were then accepted for the collection. All of them were obtained as a result of field research conducted several years earlier.

Samples and fragments of textiles from Warmia and Masuria

The vast majority of the collection are fragments of Warmian and Masurian textiles collected by the researcher from the indigenous population. They represent typical weaving products, both functional and decorative, as well as clothing. In terms of structure, this acquisition is a quantitative extension of the weaving collection. The samples come from the 19th and 20th centuries. In the case of several dozen items, an approximate year of creation was recorded, indicating the 1970s, 1980s and 1990s of the 19th century and the first thirty years of the 20th century. The oldest of them are two fragments from 1840: linen bedding textiles (E-1633 OMO) and the so-called “płachta” bedspreads, (E-1994 OMO). The most recent fragments were dated from the late 1940s and early 1950s, and they were mostly made by the same person who created the older items.

Próbka tkaniny pościelowej, nr inw. E-1633 OMO, 1840, Redykajny (pow. olsztyński)
Sample of bedding textile, inv. no. E-1633 OMO, 1840, Redykajny (Olsztyn district)

Ostatnia akcesja to 12 stycznia 1969 roku. Zakupione wtedy obiekty zostały opatrzone adnotacją, że zbieraczka jest już mieszkanką Gdańska, bowiem Teodora Modzelewska ostatnie lata życia spędziła u córki. Do zbiorów przyjęto wtedy kilkadziesiąt próbek tkanin oraz kilka obiektów, między innymi ręczników, obrusów, serwet i płacht. Wszystkie one zostały pozyskane w wyniku badań terenowych prowadzonych kilkanaście lat wcześniej.

Próbki i fragmenty tkanin z Warmii i Mazur

Zdecydowana większość kolekcji to fragmenty tkanin warmińskich i mazurskich zebrane przez badaczkę od ludności autochtonicznej. Stanowią one reprezentację typowych dla regionu wyrobów tkackich, zarówno tych o charakterze użytkowym i dekoracyjnym, jak i odzieżowych. Pod względem struktury zbiór ten jest ilościowym rozszerzeniem kolekcji tkackiej. Próbki pochodzą z XIX i XX wieku. W przypadku kilkadziesiątu został odnotowany przybliżony rok powstania, wskazujący na lata 70., 80. i 90. XIX wieku i pierwsze 30 lat wieku XX. Najstarsze wśród nich są dwa fragmenty z 1840 roku: lnianej tkaniny pościelowej (E-1633 OMO) oraz płachty (E-1994 OMO). Najmłodsze fragmenty opatrzone zostały datami z końca lat 40. i początku 50., a ze starszymi obiektami łączy je przeważnie osoba wykonawcy.

Among the names of weavers there are many that have been mentioned even several dozen times. Most of the items constituting the elements of this collection were made by: Anastazja Makarowska (Wojnowo), Anna Schad (Lipowo), Marta Hampus (Wierzbowo), Ida Hoffman (Jakubowo), Maria Wiercoch (Jakubowo), Klara Kuhn (Różnowo), Jadwiga Elbingowa (Redykajny), Helena Antoniak (Jeziorany), Maria Ziemska (Redykajny), Ida Rogala (Rumy).

Records concerning the areas from which most fragments come from indicate three districts: Olsztyn, Reszel and Mrągowo.

Among the decorative textiles in the collection, the cotton bed linen comprises the biggest number of items. Most of them come from the Olsztyn (114), Reszel (39) and from the Mrągowo (65) districts. The second most abundant collection consists of "płachta" bedspreads: 21 from the Olsztyn district, 11 from the Reszel and 31 from the Mrągowo districts. The last larger group among the fragments of decorative textiles are towels - a total of 30 samples and tablecloths - 26.

Clothing textiles are also widely represented in the sample collection. Similarly to decorative textiles, they come mostly from the districts of Olsztyn, Reszel and Mrągowo. There are definitely more fragments of women's clothing than men's. The most numerous are represented by dresses (Olsztyn - 29, Reszel - 17, Mrągowo - 71), skirts and

Wśród nazwisk tkaczek jest wiele takich, które wymieniane zostały nawet kilkadziesiąt razy. Najwięcej wyrobów stanowiących elementy tego zbioru zostało wykonanych przez: Anastazję Makarowską (Wojnowo), Annę Schad (Lipowo), Martę Hampus (Wierzbowo), Idę Hoffman (Jakubowo), Marię Wiercoch (Jakubowo), Klarę Kuhn (Różnowo), Jadwigę Elbingową (Redykajny), Helenę Antoniak (Jeziorany), Marię Ziemską (Redykajny), Idę Rogalę (Rumy).

Zapisy dotyczące obszarów, z których pochodzą fragmenty, wskazują na trzy powiaty: olsztyński, reszelski oraz mrągowski. To z nich zebrana została większość próbek.

Wśród tkanin dekoracyjnych pod względem liczebności na pierwszym miejscu znajdują się bawełniane płótna pościelowe. Najwięcej z nich pochodzi z powiatu olsztyńskiego (114) i reszelskiego (39) oraz z powiatu mrągowskiego (65). Na drugim miejscu znalazły się płachty: 21 z powiatu olsztyńskiego, 11 z reszelskiego i 31 z mrągowskiego. Ostatnie większe grupy wśród fragmentów tkanin dekoracyjnych to ręczniki - łącznie 30 próbek oraz obrusy w liczbie 26.

Tkaniny odzieżowe są również licznie reprezentowane w kolekcji próbek. Podobnie jak tkaniny dekoracyjne pochodzą przeważnie z powiatów: olsztyńskiego, reszelskiego i mrągowskiego. Zdecydowanie więcej jest wśród nich fragmentów ubiorów damskich niż męskich. Najliczniej reprezentowane są sukienki (powiat olsztyński - 29, powiat reszelski - 17, powiat mrągowski - 71) oraz spódnice i halki (powiat olsztyński - 28, powiat reszelski - 32, powiat mrągowski - 62).

Po kilka sztuk pochodzi z innych powiatów: lidzbarskiego, barczewskiego, szczywieńskiego i ostródzkiego. Tylko trzy próbki tkanin określono wprost jako fragmenty ubioru męskiego (pow. mrągowski). Sporo natomiast jest takich, które pozostały niezidentyfikowane i określono je ogólnym mianem próbek odzieżowych.

Próbki tkanin z innych obszarów

Tkaniny pochodzące z innych województw zasługują w tym miejscu na krótkie omówienie, jako że stanowią integralną część kolekcji próbek i zostały w większości pozyskane na obszarze Warmii i Mazur w tym samym czasie co pozostała część zbioru. Najwięcej próbek tkanin pochodzi z woj-

Fragment płachty, nr inw. E-1994 OMO, 1840, Jakubowo (pow. mrągowski)

Fragment of textile - bedspread („płachta”), inv. no. E-1994 OMO, 1840, Jakubowo (Mrągowo district)

petticoats (Olsztyn - 28, Reszel - 32, Mrągowo - 62). Several pieces come from other districts: Lidzbark, Barczewo, Szczytno and Ostróda. Only three samples of fabrics were specified directly as fragments of men's clothing (Mrągowo District). On the other hand, there are many that remain unidentified and are referred to as clothing samples.

Samples of textiles from other areas

Textiles from other regions deserve a brief discussion here due to the fact that they are an integral part of the sample collection and were mostly obtained in the area of Warmia and Masuria at the

wództwa lubelskiego, a wśród nich najliczniej reprezentowane są te wykonane w okolicach Białej Podlaskiej. Są to 44 tkaniny dekoracyjne (ręczniki i obrusy) oraz aż 169 próbek tkanin odzieżowych, wśród których dominują fragmenty spódnic oraz elementy koszul, z przypominającymi haft, charakterystycznymi dla tego regionu ornamentami tkackimi – *pereborami*.

Drugą co do wielkości grupę, choć dużo mniej liczną, bo składającą się z zaledwie 29 obiektów, stanowią fragmenty tkanin odzieżowych z powiatu hrubieszowskiego. Zbiór ten zwraca uwagę niezwykłą dekoracyjnością, bowiem składają się na niego detale damskich i męskich koszul z typowymi barwnymi ornamentami wykonanymi haftem krzyżykowym.

Zespół obiektów z województwa lubelskiego dopełniają tkaniny z powiatu włodawskiego (1 dekoracyjna oraz 11 odzieżowych), powiatu lukowskiego (1 dekoracyjna i 3 odzieżowe) oraz zaledwie jedna próbka dekoracyjna z powiatu lubartowskiego. Dwie tkaniny pozostały nieokreślone ze względu na rodzaj zastosowania (z powiatu hrubieszowskiego) oraz jedna próbka odzieżowa określona ogólnie jako tkanina z województwa lubelskiego.

Fragmenty tkanin z województwa lubelskiego, z okolic Białej Podlaskiej i Hrubieszowa, zostały zebrane na Warmii (powiaty olsztyński, biskupiński, barczewski, lidzbarski) i Mazurach (powiaty mrągowski, giżycki, piski). Odnotowano to w opisach, którymi są opatrzone, podając zarówno miejsce powstania tkaniny, jak i obecne miejsce zamieszkania właściciela. Większość z nich nie została opatrzona datą, ale adnotacja dotycząca miejsca pochodzenia obiektu wskazuje na to, że został on wykonany przed wojną. Niektóre starsze próbki opatrzone są przybliżoną datą powstania, najstarsze wśród nich to dwa kawałki spódnic z powiatu białskopodlaskiego datowane na rok 1850 (E-2370 OMO i E-2371 OMO).

Warto dodać, że wraz z częściami tkanin do zbiorów trafiły również inne obiekty, wśród nich dwie męskie koszule z powiatu hrubieszowskiego (E-1687 OMO i E-1688 OMO) oraz damskie: koszula (E-1689 OMO) oraz serdak (E-1691 OMO) z powiatu białskopodlaskiego.

Zbiór zamyka kilkadziesiąt wycinków tkanin odzieżowych z innych obszarów, głównie z centralnej i zachodniej Polski. Sporo próbek pochodzi z Mazowsza, 30 z powiatu pułtuskiego, trzy

same time as the rest of the collection. The largest number of textile samples comes from the former Lublin Voivodeship, and among them the most numerous are those made in the vicinity of Biała Podlaska. These are 44 decorative textiles (towels and tablecloths) and as many as 169 samples of clothing fabrics, among which fragments of skirts and shirt elements dominate, with embroidery-like weaving ornaments (the so-called “*perebory*”) characteristic for this region.

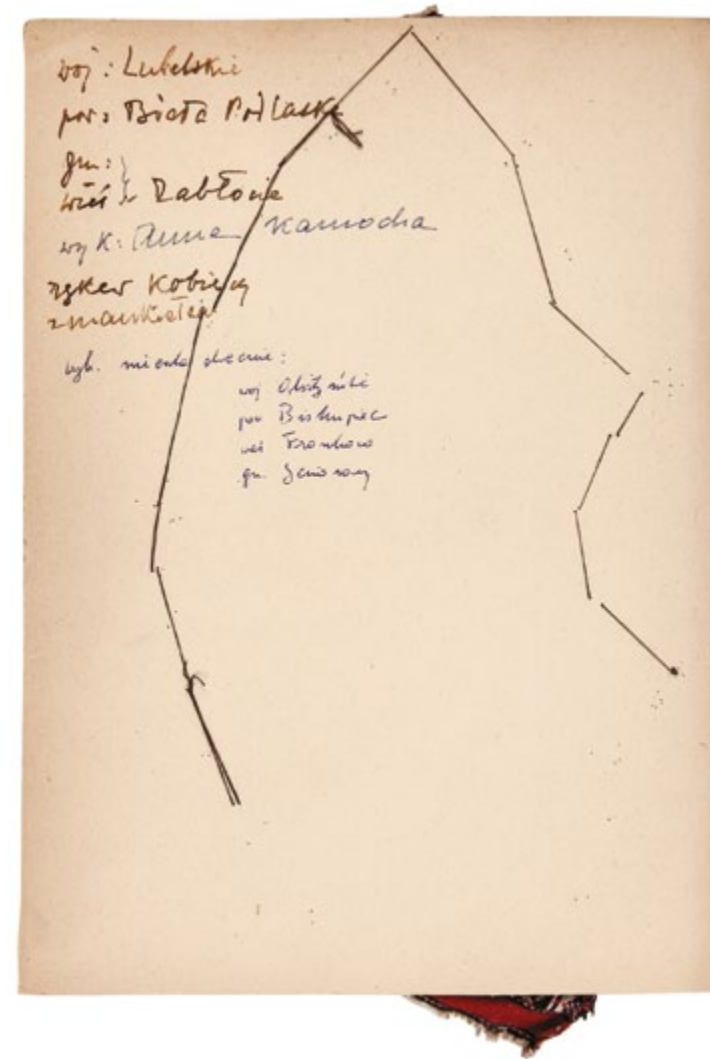
The second largest, although much less numerous group consisting of only 29 items, are fragments of clothing fabrics from the Hrubieszów district. This collection draws attention to its extraordinary decorative character, as it consists of details of women’s and men’s shirts with typical colourful ornaments made with cross stitch embroidery.

The collection of items from the former Lublin Voivodeship is complemented by textiles from the Włodawa district (1 decorative and 11 clothing), the Łukow district (1 decorative and 3 clothing) and only one decorative sample from the Lubartów district. Two pieces remained undefined due to the type of use (from the Hrubieszów district) and one clothing sample generally referred to as a fabric from the Lublin Voivodeship.

Fragmenty tkanin z former Lublin Voivodeship, from the vicinity of Biała Podlaska and Hrubieszów, were collected in Warmia (Olsztyn, Biskupin, Barczew, Lidzbark districts) and Masuria (Mrągowo, Giżycko, and Pisz districts). This was noted in the descriptions they bear, stating both the place of creation of the fabric and the current place of residence of the owner. Most of them were not dated, but an annotation regarding the place of origin of the piece indicates that it was made before the war. Some older samples have an approximate date of creation, the oldest of which are two pieces of skirts from the Biała Podlaska district dated to 1850 (E-2370 OMO and E-2371 OMO).

It is worth adding that along with fragments of the textiles, other items were included in the collection, including two men’s shirts from the Hrubieszów district (E-1687 OMO and E-1688 OMO) and women’s clothes: a shirt (E-1689 OMO) and a jerkin (E-1691 OMO) from the Biała Podlaska district.

The entire collection was supplemented by dozens of pieces of clothing fabrics from other areas, mainly from central and western Poland. A lot of samples come from Masovia, 30 from the Pułtusk

Fragment rękawa koszuli kobiecej z mankietem, nr inw. E-1842 OMO, XX w., Zabłocie (pow. białskopodlaski) – awers i rewers karty
 Fragment of the sleeve of a woman’s shirt with a cuff, inv. no. E-1842 OMO, 20th century, Zabłocie (Biała-Podlaska district) – both sides of the card

z okolic Gębina oraz jedna z Ostrowi Mazowieckiej. Z województwa łódzkiego zebrano 7 fragmentów (powiat brzeziński oraz powiat łowicki). W kolekcji znalazło się również 11 opoczyńskich pasiaków (województwo kieleckie) oraz 10 próbek z województwa poznańskiego (Oborniki, Nowy Tomyśl, Leszno, Wolsztyn, Śrem, Sulechów).

district, three from the Gębin area and one from Ostrów Mazowiecki. 7 fragments were collected from the former Łódź Voivodeship (districts of Brzeziny and Łowicz). The collection also includes 11 pieces of a striped textile (the so-called “*pasiak*”) from Opoczno (Kielce voivodeship) and 10 samples from the Poznań area (Oborniki, Nowy Tomyśl, Leszno, Wolsztyn, Śrem, Sulechów).

PRZYPISY/ENDNOTES

- 1 H. Murawska-Koprowska, *Obróbka surowców włóknistych* [w:] *Kultura ludowa Mazurów i Warmiaków*, red. J. Burszta, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 316.
- 2 Gruneberg, *Geschichte und Statistik des Kreise Allenstein*, Allenstein 1864, s. 101, oryg. niem., za: *Mazury i Warmia 1800–1870. Wybór źródeł*, oprac. W. Chojnacki.
- 3 Archiwum Etnograficzne Ośrodka Badań Naukowych, wieś Babięta, pow. mragowski, za: H. Murawska-Koprowska, *Obróbka surowców włóknistych*, op. cit., s. 339.
- 4 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, „*Prace i materiały etnograficzne*”, t. 19, 1960, s. 203.
- 5 E. Fryś-Pirertraszkowa, *Tkanina* [w:] E. Fryś-Pirertraszkowa, A. Kunczyńska-Iracka, M. Pokropek, *Sztuka ludowa w Polsce*, Warszawa 1988, s. 120.
- 6 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, op. cit., s. 204.
- 7 H. Murawska-Koprowska, *Obróbka surowców włóknistych*, op. cit., s. 317.
- 8 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, op. cit., s. 206.
- 9 W publikacji F. Klonowskiego *Strój warmiński* za materiał ilustracyjny służą elementy stroju z powiatu mragowskiego, zaś T. Modzelewska w artykule pt. „*Plachta*” mazurska opisuje zarówno tkaniny z Mazur, jak i Warmii.
- 10 E. Królikowska, *Tkactwo ludowe* [w:] *Piękno użyteczne i piękno ginące: informator o realizacji programu Ministra Kultury i Sztuki „Ginące zawody”*, Wrocław 1997, s. 56.
- 11 J. Grabowski, *Plachta*, „*Polska Sztuka Ludowa*” 1948, nr 4–5, s. 6–14.
- 12 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, op. cit., s. 203–220.
- 13 T. Modzelewska, *Stroje ludowe Warmii i Mazur*, Olsztyn 1958.
- 14 F.A. Klonowski, *Strój warmiński*, Wrocław 1960, *Atlas Polskich Strojów Ludowych*, cz. 1, z. 3.
- 15 H. Murawska-Koprowska, *Tkactwo i strój* [w:] *Kultura ludowa Mazurów i Warmiaków*, op. cit., s. 341–363.
- 16 H. Skurpski, *Sztuka ludowa Mazur i Warmii. Wystawa Muzeum Mazurskiego w Olsztynie*, Olsztyn 1948.
- 17 K. Pietkiewicz, *Szmaciaki mazurskie, Polska Sztuka Ludowa* 1951, nr 4–5, s. 131–133.
- 18 F.A. Klonowski, *Sztuka ludowa Warmii i Mazur. Informator po wystawie objazdowej*, Olsztyn 1953, s. 40.
- 19 *Katalog wystawy sztuki ludowej Warmii i Mazur*, Muzeum Mazurskie w Olsztynie 1955.
- 20 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/13, zdjęcie 13.
- 21 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/13, zdjęcie 12.
- 22 Zarówno tkaniny dwuosnowowe, jak i dywany strzyżone zostały opisane w publikacji K. Hahm, *Ostpreussische Bauernteppiche*, Jena 1937.
- 23 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/29, zdjęcie 31.
- 24 A.A. Zięba, *Teodora Modzelewska (1887–1969)* [w:] *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, red. E. Fryś-Pirertraszkowa, A. Spiss, t.2, Wrocław – Kraków 2007, s. 210–212.
- 25 Ibidem, s. 211.
- 26 T. Modzelewska dostarczyła materiał do książki: J. Oranżyna, *Przemysł ludowy w Polsce*, Warszawa 1937.
- 27 Wanda Modzelewska (1891–1973) – kolekcjonerka i entuzjastka polskiej sztuki ludowej. Przed wojną w Gładczyźnie Szlacheckim (powiat pułtowski) zorganizowała przemysł chałupniczy skupiony na hafciarstwie i koronczarstwie, a także zgromadziła pokaźny zbiór przedmiotów sztuki ludowej z terenu Kurpiowszczyzny. Po wojnie z ramienia Centralnego Instytutu Kultury prowadziła działalność zmierzającą do skoordynowania działań różnych instytucji zajmujących się kulturą i sztuką ludową oraz wspierania ludowego przemysłu poprzez organizowanie spółdzielni rzemieślniczy. Przez ponad 20 lat prowadziła badania terenowe na różnych obszarach, z których zachowało się prawie 200 stron notatek. Tuż po wojnie znalazła się na Warmii i Mazurach, gdzie jej drogi ponownie spotkały się z Teodorą Modzelewską.
- 28 A.A. Zięba, op.cit., s. 211.
- 29 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/13, zdjęcie nr 180.
- 30 T. Modzelewska, *Uwagi o tkactwie mazurskim*, Olsztyn 1948, mps w Bibliotece Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, sygn.III/14988.
- 31 Nie wszystkie zakupione na targu obiekty zostały w księdze inwentarzowej opatrzone nazwiskiem Modzelewskiej, jednak w wielu przypadkach istnieją zbieżności co do daty dokonywanych zakupów, dlatego można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że również inne obiekty kupowane na targu tego samego dnia zostały nabyte przez badaczkę.
- 32 T. Modzelewska, *Tkactwo na ziemiach warmińsko-mazurskich* [w:] *Rzemiosło województwa olsztyńskiego*, Olsztyn 1948, s. 39.
- 33 T. Modzelewska, *Uwagi o tkactwie mazurskim*, op. cit., s. 2.
- 34 E. Królikowska, *Etnograficzna działalność Wandy Modzelewskiej*, „*Prace i materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi*”, nr 26/1986, Warszawa – Łódź 1988, s. 123.
- 35 T. Oracki, *Twórcy i działacze kultury w województwie olsztyńskim 1945–1970*, Olsztyn 1975, s. 107.
- 36 Wszystkie znajdujące się w zbiorach rekonstrukcje dywanów zostały opisane w książce K. Hahma.
- 37 H. Piotrowska, *Hulajnitka. Barbara Hulanicka życie i twórcze dzieło*, Olsztyn 2010, s. 40.
- 38 K. Pietkiewicz, *Szmaciaki mazurskie*, „*Polska Sztuka Ludowa*”, 1951, nr 4–5, s. 131–133.
- 39 A. Czachorowska, *Historia powojennych badań i prób rekonstrukcji stroju ludowego Warmiaków i Mazurów* [w:] *(Re)konstruowane stroje ludowe jako znak manifestowania tożsamości lokalnej*, red. A.W. Brzezińska, A. Paprot-Wielopolska, M. Tymochowicz, seria *Atlas Polskich Strojów Ludowych*, t. 49, Wrocław 2020, s. 103–118.
- 40 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/33, zdjęcie 368.
- 41 Zarówno tkaniny dwuosnowowe, jak i dywany strzyżone pochodzące z Prus Wschodnich opisane przez K. Hahma (op.cit.) znajdują się w zbiorach Staatliche Museen w Berlinie.
- 42 A. Błachowski, *Ludowe dywany dwuosnowowe w Polsce*, Toruń 1990, s. 10.
- 43 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, op. cit., s. 203.
- 44 Określenie „deka” pojawia się w materiałach z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki (Linw. 20561, CLLXXV/1, linw. 20563, CLLXXV/4, linw. 20566, CLLXXV/7). Określenie „plachta” zostało zanotowane w terenie w okolicach Mragowa przez T. Modzelewską.
- 45 Materiały z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki dotyczące tkactwa na Warmii i Mazurach.
- 46 Materiały z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki, informatorka Maria Tapik, lat ok. 55, wieś Spręcowo, gmina Dywity, powiat olsztyński, maj 1953, Muzeum Etnograficzne w Krakowie ISPAN teka 276/48 L. inw. 20570 CCLXXV/11
- 47 J. Grabowski, *Plachta*, op. cit., s. 6.
- 48 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, op. cit., s. 210.
- 49 J. Grabowski, *Plachta*, op. cit., s. 9.
- 50 T. Modzelewska, „*Plachta*” mazurska, op. cit., s. 203.
- 51 Ibidem, s. 204.
- 52 H. Murawska-Koprowska, *Tkactwo i strój*, op. cit., s. 355–357.
- 53 W opracowaniach dotyczących zagadnień z dziedziny polskiej sztuki ludowej to właśnie plachta omawiana jest jako tkanina charakterystyczna dla tkactwa Warmii i Mazur. J. Grabowski, *Tkanina ludowa* [w:] *Tkanina polska*, red. K. Piwocki, Warszawa 1959; E. Fryś-Pirertraszkowa, *Tkanina* [w:] E. Fryś-Pirertraszkowa, A. Kunczyńska-Iracka, M. Pokropek, *Sztuka ludowa w Polsce*, Warszawa 1988.
- 54 B. Beba, *Ludowa kultura materialna* [w:] *Powiat szczycieński. Przeszość – współczesność*, red. G. Jasiński, Z. Kudrzycki, A. Misiuk, Szczycno 2006, s. 644.
- 55 Ibidem.
- 56 Przykładem mogą być znajdujące się w zbiorach MWiM szmaciaki zakupione w 1982 r. ze Spółdzielni Cepelii „Malwa” Olsztyn o niezwykle intensywnej i jednolitej kolorystyce i licznych wzorach.
- 57 T. Modzelewska, *Uwagi o tkactwie mazurskim*, op. cit., s. 4.
- 58 Ibidem, s. 5.
- 59 Ibidem, s. 7.
- 60 Do kolekcji stroju ludowego zalicza się również wyjątkowo cenny zbiór około 30 czepców warmińskich, który w tej liczbie nie został ujęty.
- 61 F.A. Klonowski, op. cit., s. 8–9.
- 62 Materiały z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki, L. in. 20578/21, mps w Archiwum Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.
- 63 Materiały z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki, L. in. 20578/35, mps w Archiwum Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.
- 64 F.A. Klonowski, op.cit., s. 35.
- 65 Materiały z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki, L.in. 20578/28, mps w Archiwum Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.
- 66 F.A. Klonowski, op.cit., s. 36.
- 67 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/13, zdjęcie 150.
- 68 Archiwum Państwowe w Olsztynie 42/501/28, zdjęcie 627.

WYBRANA LITERATURA

Bawstruk N., *Sploty tkackie*, Warszawa 1956.

Beba B., *Ludowa kultura materialna* [w:] *Powiat szczycieński. Przeszość – współczesność*, red. G. Jasiński, Z. Kudrzycki, A. Misiuk, Szczytno 2006.

Błachowski A., *Ludowe dywany dwuosnowowe w Polsce*, Toruń 1990.

Burszta J., *Etnografia Polska a Ziemia Zachodnie*, „Lud” t. 55, 1971.

Czachorowska A., *Historia powojennych badań i prób rekonstrukcji stroju ludowego Warmiaków i Mazurów* [w:] *(Re)konstruowane stroje ludowe jako znak manifestowania tożsamości lokalnej*, red. A.W. Brzezińska, A. Paprot-Wielopolska, M. Tymochowicz, seria *Atlas Polskich Strojów Ludowych*, t. 49, Wrocław 2020.

Czyżkowska S., *Tkactwo ręczne*, Warszawa 1988.

Falińska B., *Polskie słownictwo tkackie na tle słowiańskim*, t. II, cz. 1, Wrocław 1977.

Fryś-Pirertraszkowa E., *Tkanina* [w:] *Sztuka ludowa w Polsce*, red. E. Fryś-Pirertraszkowa, A. Kunczyńska-Iracka, M. Pokropek, Warszawa 1988.

Gębik W., *Badania nad kulturą ludową Warmii i Mazur*, „Rocznik Olsztyński”, t. I, 1958.

Grabowski J., *Plachta*, „Polska Sztuka Ludowa” 1948, nr 4–5.

Grabowski J., *Tkanina ludowa* [w:] *Tkanina polska*, red. K. Piwocki, Warszawa 1959.

Hahm K., *Ostpreussische Bauernteppiche*, Jena 1937.

Jackowski A., *Polska sztuka ludowa*, Warszawa 2002.

Katalog wystawy sztuki ludowej Warmii i Mazur, Muzeum Mazurskie w Olsztynie 1955.

Klonowski F., *Strój warmiński*, seria *Atlas Polskich Strojów Ludowych*, cz. 1, z. 3, Wrocław 1960.

Klonowski F., *Sztuka ludowa Warmii i Mazur. Informator po wystawie objazdowej*, Olsztyn 1953.

Królikowska E., *Etnograficzna działalność Wandy Modzelewskiej*, „Prace i materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, nr 26/1986, Warszawa – Łódź 1988.

Królikowska E., *Tkactwo* [w:] *Piękno użyteczne i piękno ginące: informator o realizacji programu Ministra Kultury i Sztuki „Ginące zawody”*, red. B. Kopczyńska-Jaworska, M. Niewidomska-Rudnicka, Łódź 1997.

Materiały z Archiwum Państwowego w Olsztynie, zespół nr 501 – Muzeum Mazurskie w Olsztynie, 42/501/13, 42/501/33, 42/501/29.

Materiały z badań terenowych Polskiego Instytutu Sztuki z zasobów Archiwum Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie oraz z Muzeum Etnograficznego w Krakowie ISPAN teka 276/48 L. inw. 27153.

Mazury i Warmia 1800–1870. Wybór źródeł, oprac. W. Chojnacki, Wrocław 1959.

Modzelewska T., „*Plachta*” mazurska, „Prace i materiały etnograficzne”, t. 19, red. J. Gajek, W. Gębik, F. Klonowski, Olsztyn 1960.

Modzelewska T., *Stroje ludowe Warmii i Mazur*, Olsztyn 1958.

Modzelewska T., *Tkactwo na ziemiach warmińsko-mazurskich* [w:] *Rzemiosło województwa olsztyńskiego*, Olsztyn 1948.

Modzelewska Teodora, *Uwagi o tkactwie mazurskim*, Olsztyn 1948, mps w Bibliotece Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, sygn.III/14988.

Murawska-Koprowska H., *Obróbka surowców włóknistych* [w:] *Kultura ludowa Mazurów i Warmiaków*, red. J. Burszta, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976.

Murawska-Koprowska H., *Tkactwo i strój* [w:] *Kultura ludowa Mazurów i Warmiaków*, red. J. Burszta, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976.

Muzeum Mazurskie w latach 1945–1965, oprac. F. Klonowski, Z. Lietz, R. Odoj, A. Sołoma, B. Wojczulanis, „Rocznik Olsztyński”, t. VII, 1968.

Oracki T., *Twórcy i działacze kultury w województwie olsztyńskim 1945–1970*, Olsztyn 1975.

Oranżyna J., *O sztukę ludową. Pamiętnik pracy*, Warszawa 1965.

Pietkiewicz K., *Szmaciaki mazurskie*, „Polska Sztuka Ludowa” 1951, nr 4–5.

Piotrowska H., *Hulajnitka. Barbara Hulanicka życie i twórcze dzieło*, Olsztyn 2010.

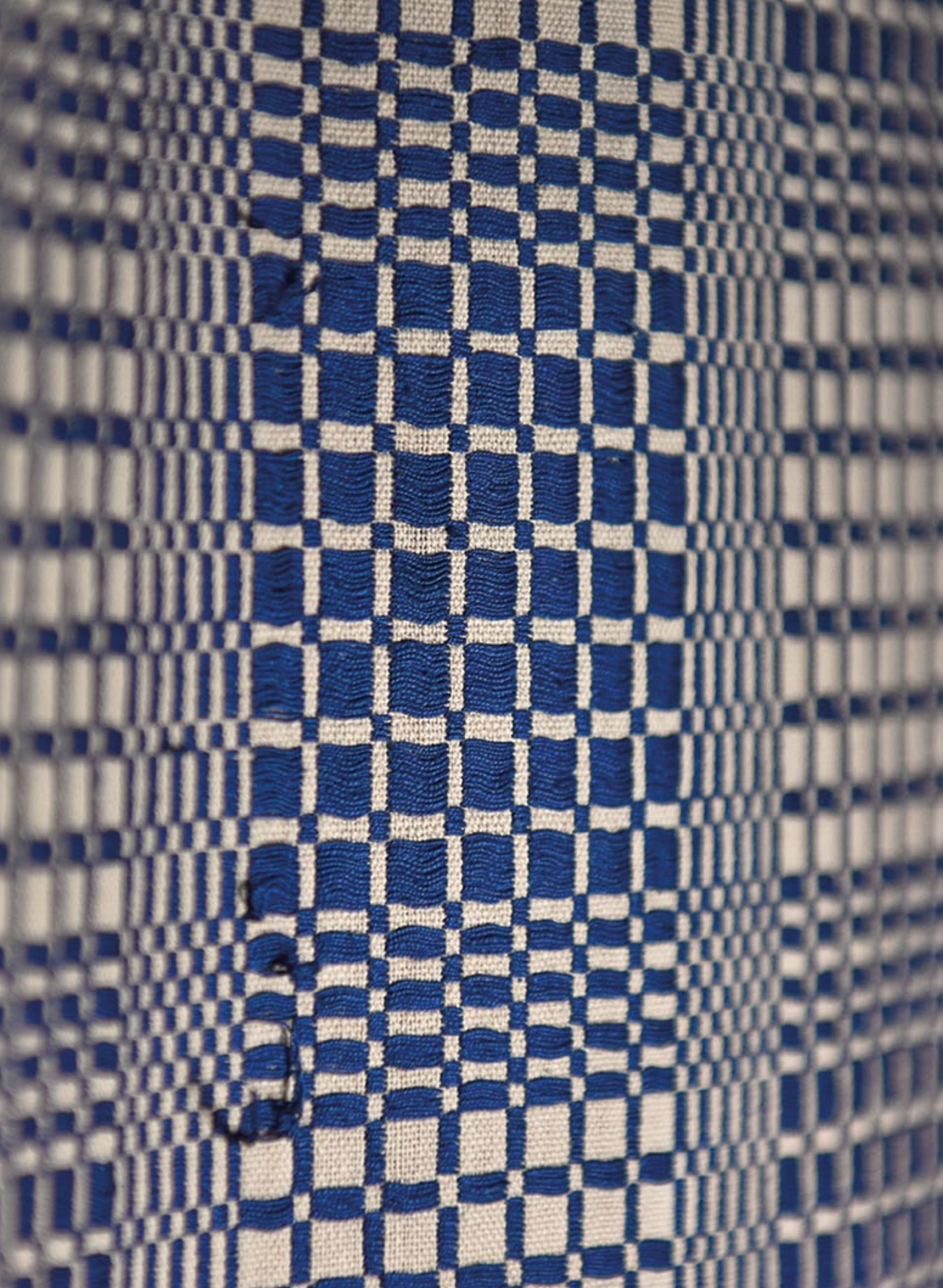
Skurpski H., *Muzeum Mazurskie w Olsztynie w latach 1945–1958*, „Komunikaty Warmińsko-Mazurskie”, nr 4 (122), 1973.

Skurpski H., *O sztuce ludowej Warmii i Mazur*, Olsztyn 1971.

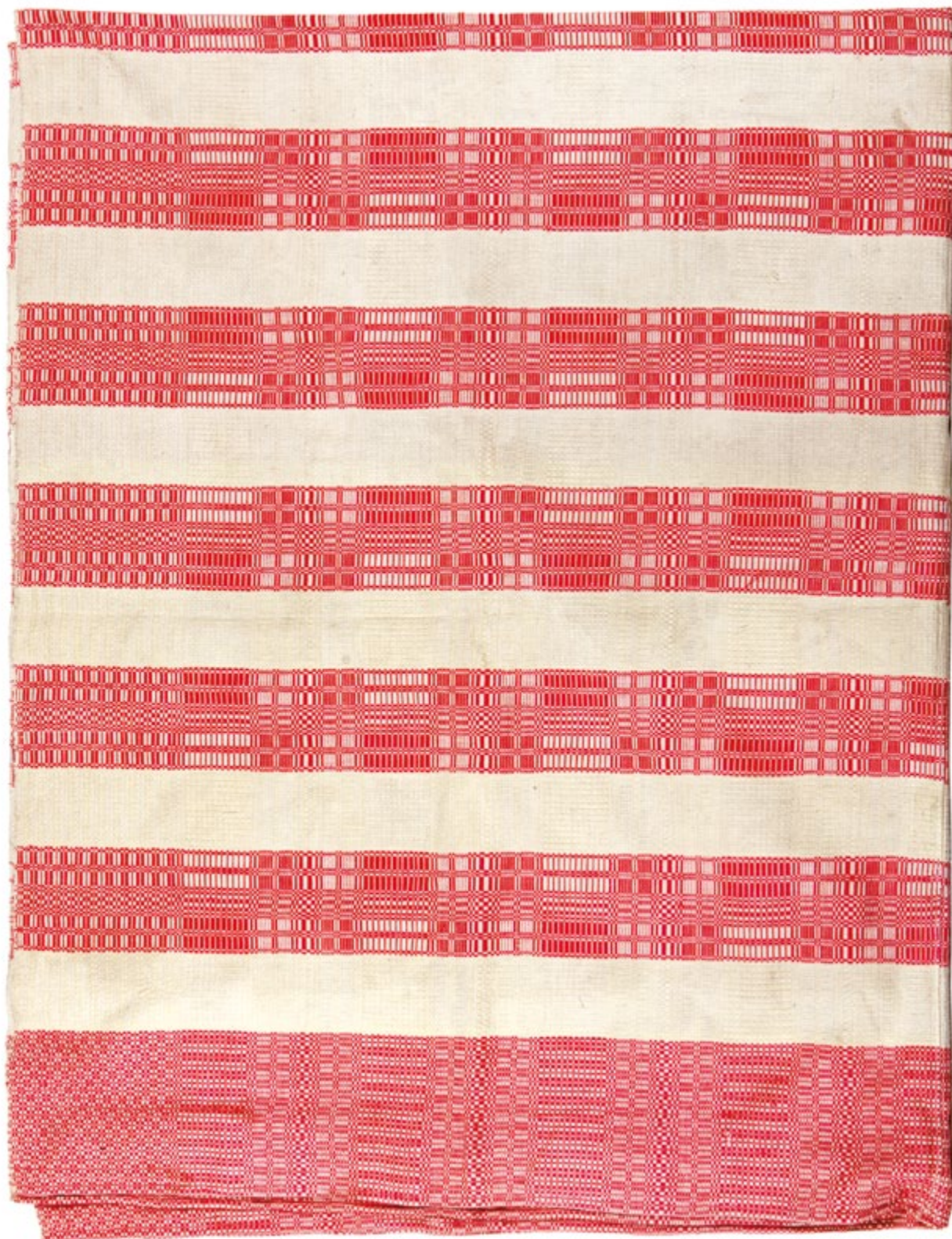
Skurpski H., *Sztuka ludowa Mazur i Warmii. Wystawa Muzeum Mazurskiego w Olsztynie*, Olsztyn 1948.

Woźniak M., *Problemy wytwórczości ludowej w pracach Zakładu Badawczego związku „Cepelia”*, „EtnografiaPolska”, t. XIX, z. 2, 1975.

Zięba A.A., *Teodora Modzelewska (1887–1969)* [w:] *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, red. E. Fryś-Pietraszkowa, A. Spiss, t.2, Wrocław – Kraków 2007.

KATALOG
THE CATALOGUE

1. Tkanina płachta

nr inw. E-363 OMO
XIX w., Jeziorany (pow. olsztyński)
bawełna, 195 x 160 cm
zakupiona na targu

"Płachta" textile

inventory no. E-363 OMO
19th century, Jeziorany (Olsztyn district)
cotton, 195 x 160 cm
purchased at a fair

2. Tkanina płachta

nr inw. E-3924 OMO
pocz. XX w., Gady (pow. olsztyński)
bawełna, 180 x 152 cm
zakupiona od Józefa Tuzińskiego z Gad w 1976

"Płachta" textile

inventory no. E-3924 OMO
early 20th century, Gady (Olsztyn district)
cotton, 180 x 152 cm
purchased from Józef Tuziński from Gady in 1976

3. Obrus

nr inw. E-753 OMO
pocz. XX w., Biesowo (pow. reszelski)
len, frędzle baweńniane, 150 x 120 cm
wykonany przez Elżbietę Klemerową z Biesowa
zakupiony od Teodory Modzelewskiej w 1957

Tablecloth

inventory no. E-753 OMO
early 20th century, Biesowo (Reszel district)
linen, cotton tassels, 150 x 120 cm
made by Elżbieta Klemerowa from Biesowo
purchased from Teodora Modzelewska in 1957

4. Tkanina płachta

nr inw. E-755 OMO
kon. XIX w., Piecki (pow. mragowski)
bawełna, 190 x 150 cm
zakupiona od Teodory Modzelewskiej w 1957

“Płachta” textile

inventory no. E-755 OMO
late 19th century, Piecki (Mragowo district)
cotton, 190 x 150 cm
purchased from Teodora Modzelewska in 1957

5. Dywan mazurski – kopia

nr inw. E-3718 OMO
1975, Mikołajki (pow. mrągowski)
len, wełna, 250 x 143 cm
wykonany w Spółdzielni Rękodzieła Ludowego
i Artystycznego „Tkanina” w Mikołajkach

Mazurian rug – copy

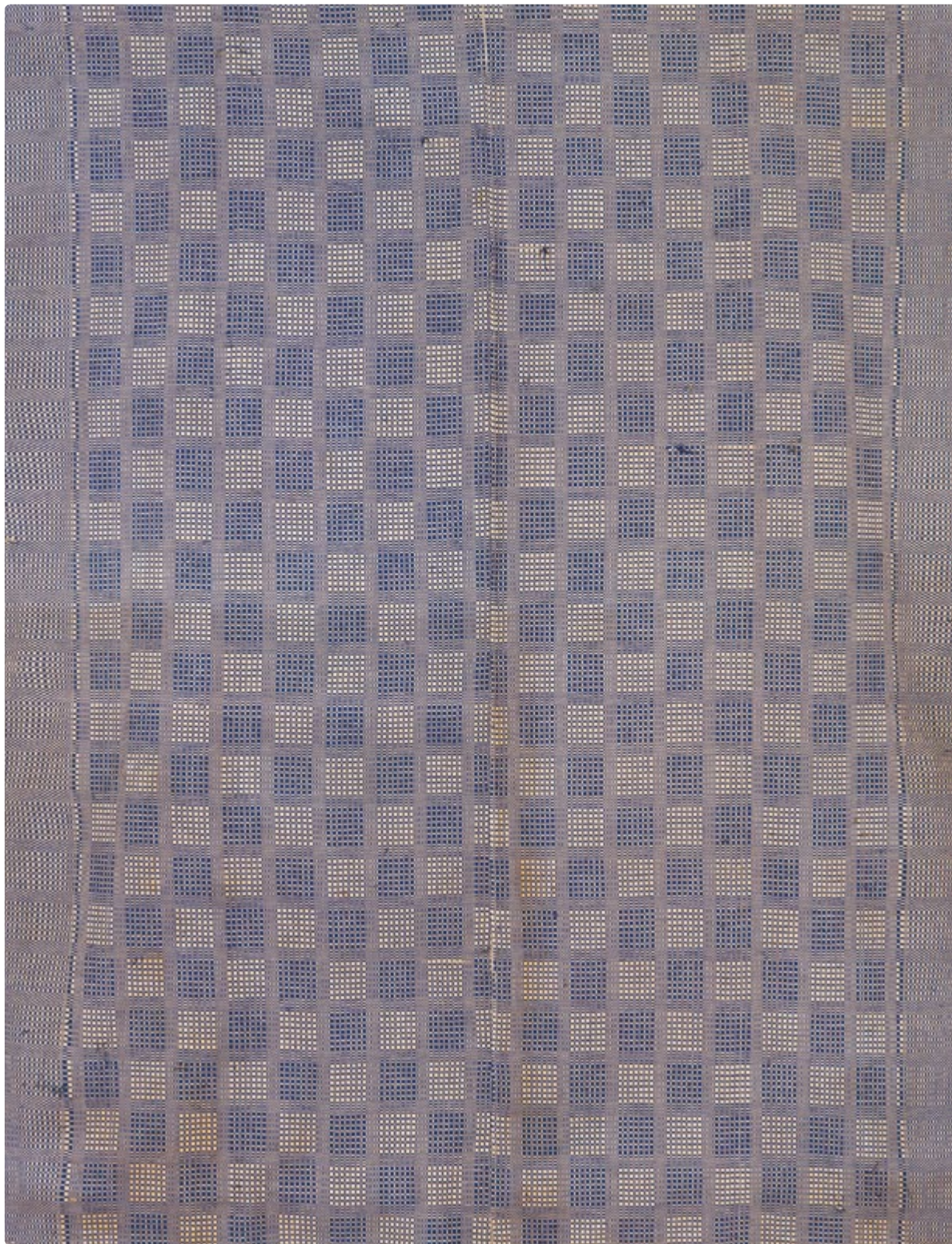
inventory no. E-3718 OMO
1975, Mikołajki (Mrągowo district)
linen, wool, 250 x 143 cm
made by the Cooperative of Folk and Artistic
Crafts „Tkanina” in Mikołajki

6. Szmaciak – fragment

nr inw. E-806 OMO
I poł. XX w., Najdymowo (pow. reszelski)
wełna, ścinki tkanin, 75 x 65 cm
dar profesor Marii Znamierowskiej-Prüfferowej

“Szmaciak” (“rag” rug) – fragment

inventory no. E-806 OMO
first half of the 20th century, Najdymowo (Reszel district)
wool, fabric shavings, 75 x 65 cm
gift from Professor Maria Znamierowska-Prüfferowa

7. Tkanina płachta

nr inw. E-807 OMO
I poł. XX w., Różynka (pow. lidzbarski)
bawełna, 180 x 150 cm
zakupiona w 1946

"Płachta" textile

inventory no. E-807 OMO
first half of the 20th century, Różynka (Lidzbark Warm. district)
cotton, 180 x 150 cm
purchased in 1946

8. Tkanina płachta

nr inw. E-973 OMO
pocz. XX w., woj. olsztyńskie
len, wełna, 195 x 152 cm

"Płachta" textile

inventory no. E-973 OMO
early 20th century, Olsztyn Voivodeship
linen, wool, 195 x 152 cm

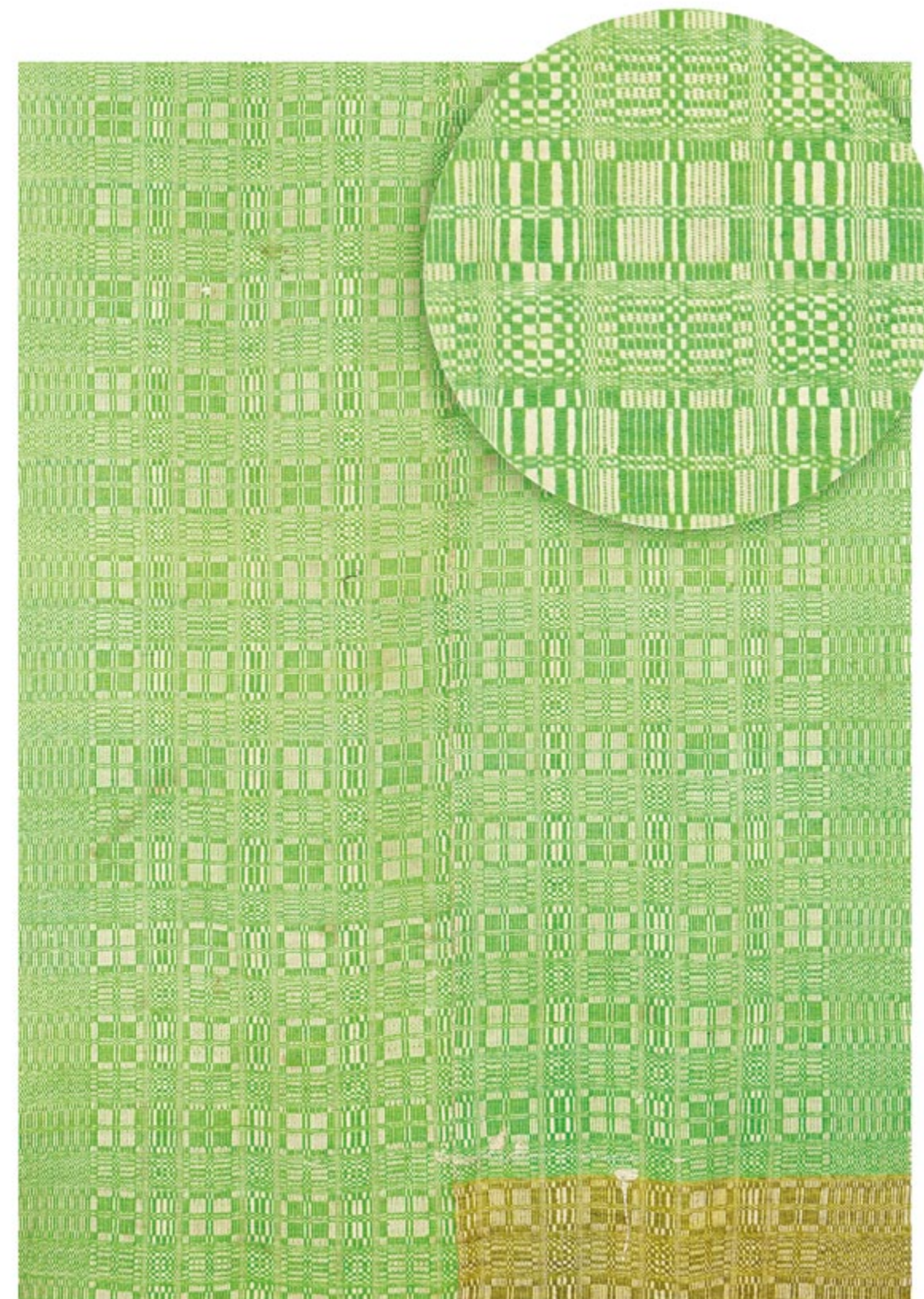

9. Tkanina płachta

nr inw. E-815 OMO
I poł. XX w., Stoczek (pow. lidzbarski)
bawełna, 182 x 150 cm
zakupiona na targu w 1946

“Płachta” textile

inventory no. E-815 OMO
first half of the 20th century, Stoczek (Lidzbark Warm. district)
cotton, 182 x 150 cm
purchased at a fair in 1946

10. Tkanina płachta

nr inw. E-4280 OMO
XX w., Surmówka (pow. mrągowski)
bawełna, wełna, 190 x 120 cm
zakupiona od Heleny Zapert z Surmówki w 1978

“Płachta” textile

inventory no. E-4280 OMO
20th century, Surmówka (Mrągowo district)
cotton, wool, 190 x 120 cm
purchased from Helena Zapert from Surmówka in 1978

11. Tkanina płachta

nr inw. E-820 OMO
I poł. XX w., woj. olsztyńskie
bawełna, 200 x 145 cm
zakupiona na targu w 1947

“Płachta” textile

inventory no. E-820 OMO
first half of the 20th century, Olsztyn Voivodeship
cotton, 200 x 145 cm
purchased at a fair in 1947

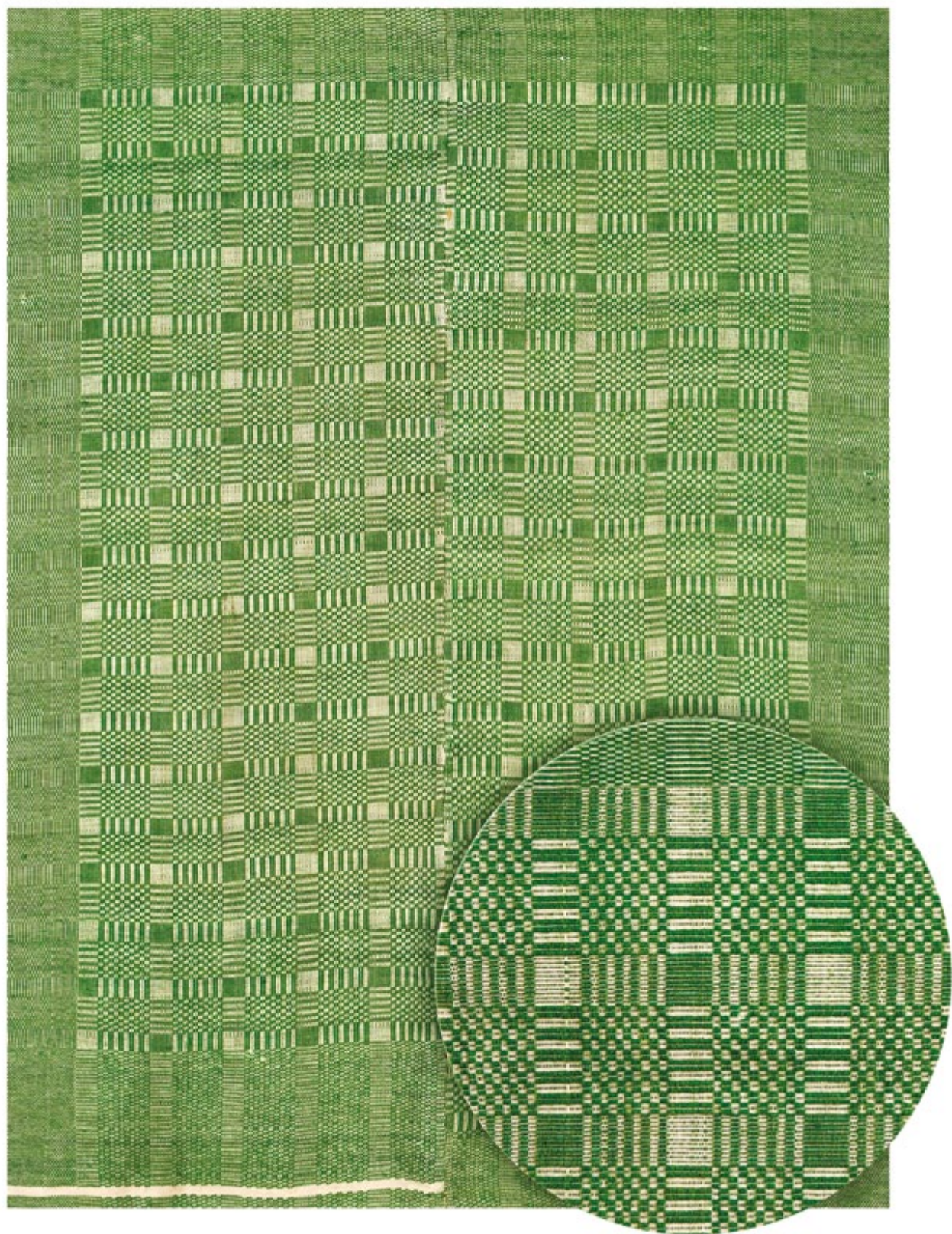

12. Tkanina płachta

nr inw. E-829 OMO
I poł. XX w., woj. olsztyńskie
bawełna, 73 x 57 cm
zakupiona w 1947

“Płachta” textile

inventory no. E-829 OMO
first half of the 20th century, Olsztyn Voivodeship
cotton, 73 x 57 cm
purchased in 1947

13. Tkanina płachta

nr inw. E-824 OMO
I poł. XX w., pow. mragowski
len, wełna, 176 x 130 cm
zakupiona na targu w 1947

“Płachta” textile

inventory no. E-824 OMO
first half of the 20th century, Mragowo district
linen, wool, 176 x 130 cm
purchased at a fair in 1947

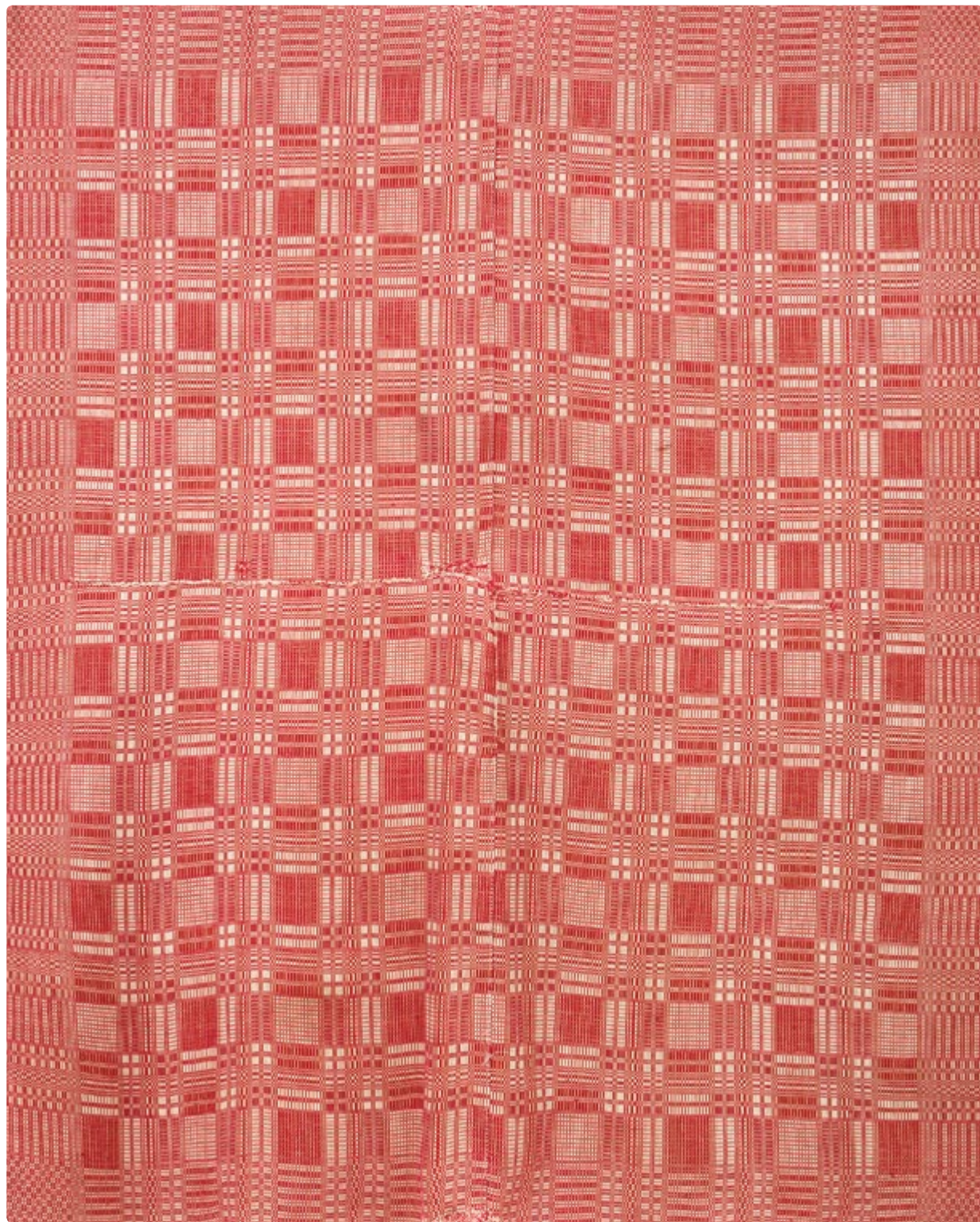

14. Tkanina płachta

nr inw. E-823 OMO
I poł. XX w., pow. mragowski
bawełna, 170 x 140 cm
zakupiona na targu w 1947

“Płachta” textile

inventory no. E-823 OMO
first half of the 20th century, Mragowo district.
cotton, 170 x 140 cm
purchased at a fair in 1947

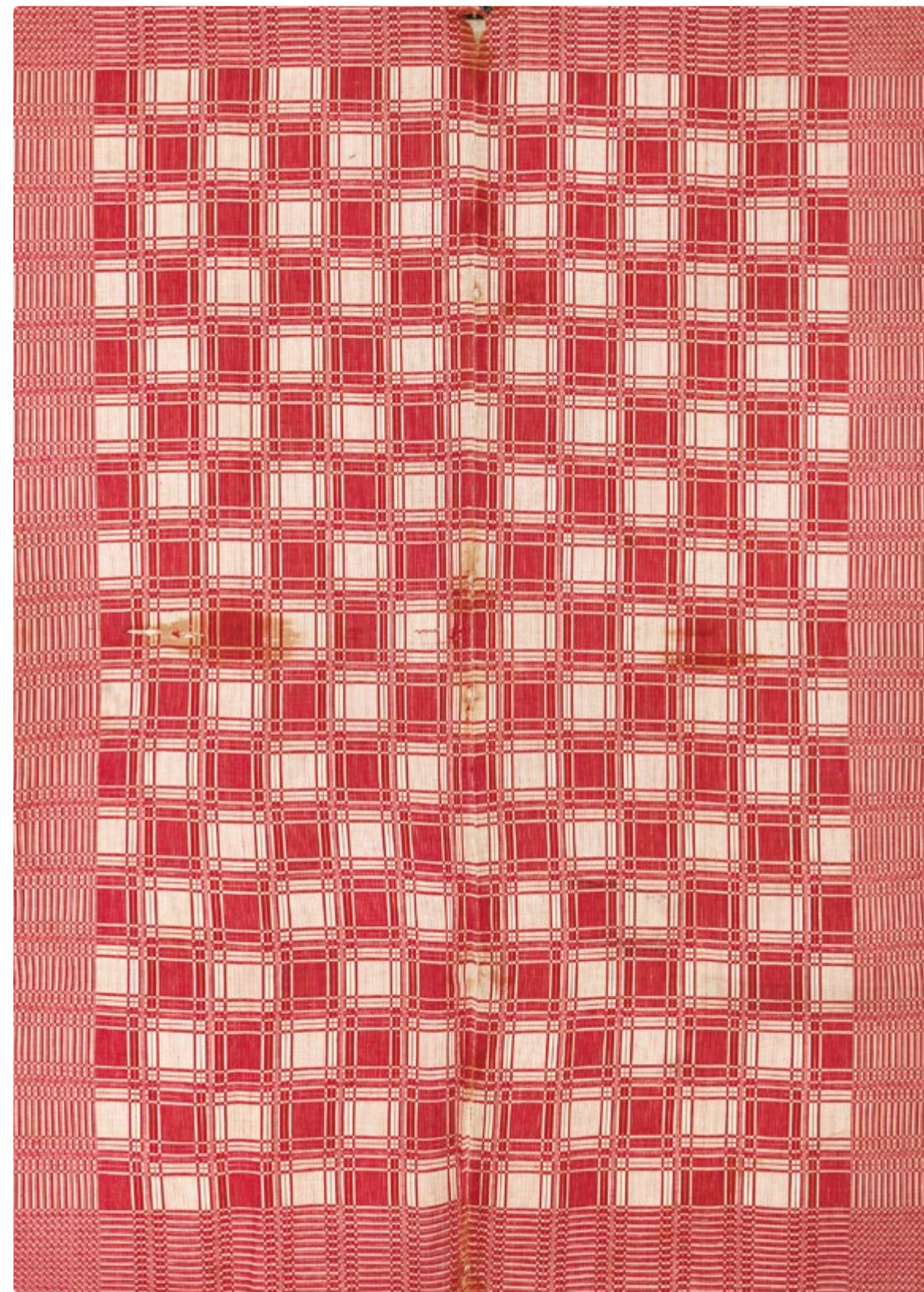

15. Tkanina płachta

nr inw. E-830 OMO
I poł. XX w., woj. olsztyńskie
bawełna, 189 x 154 cm
zakupiona w 1947

“Płachta” textile

inventory no. E-830 OMO
first half of the 20th century, Olsztyn Voivodeship
cotton, 189 x 154 cm
purchased in 1947

16. Tkanina płachta

nr inw. E-834 OMO
I poł. XX w., Marcinkowo (pow. mrągowski)
len, bawełna, 200 x 142 cm
zakupiona w 1947

“Płachta” textile

inventory no. E-834 OMO
first half 19th century, Marcinkowo (Mrągowo district)
linen, cotton, 200 x 142 cm
purchased in 1947

17. Tkanina płachta

nr inw. E-835 OMO
I poł. XX w., pow. ostródzki
len, bawełna, 180 x 160 cm
zakupiona na targu od autochtonki w 1947

"Płachta" textile

inventory no. E-835 OMO
first half of the 20th century, Ostróda district
linen, cotton, 180 x 160 cm
purchased at the market from an indigenous woman in 1947

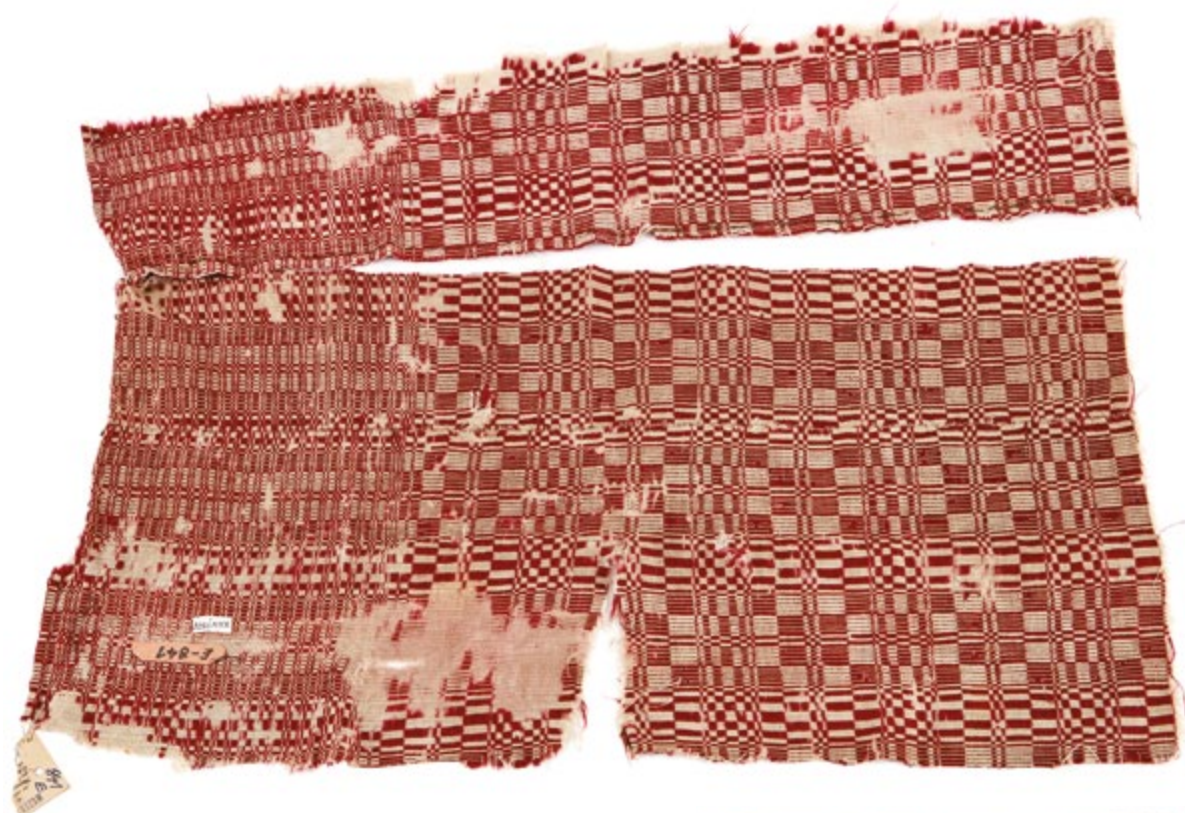

18. Tkanina płachta

nr inw. E-839 OMO
I poł. XX w., Marcinkowo (pow. mragowski)
bawełna, 170 x 150 cm
zakupiona w 1947

"Płachta" textile

inventory no. E-839 OMO
first half of the 19th century, Marcinkowo (Mragowo district)
cotton, 170 x 150 cm
purchased in 1947

19. Tkanina płachta – fragment

nr inw. E-841 OMO
pocz. XX w., Jeziorany (pow. reszelski)
bawełna, 51 x 34,5 cm
zakupiona przez Teodorę Modzelewską w 1947

“Płachta” textile – fragment

inventory no. E-841 OMO
early 20th century, Jeziorany (Reszel district)
cotton, 51 x 34,5 cm
purchased from Teodora Modzelewska in 1947

20. Tkanina płachta – fragment →

nr inw. E-814 OMO
I poł. XX w.
bawełna, 70 x 35 cm
zakupiona na targu przez Teodorę Modzelewską w 1946

“Płachta” textile – fragment

inventory no. E-814 OMO
first half of the 20th century
cotton, 70 x 35 cm
purchased at a fair by Teodora Modzelewska in 1946

21. Obrus

nr inw. E-888 OMO
kon. XIX w., Marcinkowo (pow. mragowski)
len, 170 x 110 cm
zakupiony od Teodory Modzelewskiej w 1960

Tablecloth

inventory no. E-888 OMO
late 19th century, Marcinkowo (Mragowo district)
linen, 170 x 110 cm
purchased from Teodora Modzelewska in 1960

22. Tkanina dwuosnowowa

nr inw. E-3009 OMO
1866 r., Kolno (pow. kolneński), wełna, 180 x 140 cm, zakupiona od Janiny Darmetko w 1969

Double-warp textile

inventory no. E-3009 OMO
1866, Kolno (Kolno district), wool, 180 x 140 cm, purchased from Janina Darmetko in 1969

23. Szmaciak

nr inw. E-4164 OMO
pocz. XX w., Surmówka (pow. mragowski)
bawełna, ścinki tkanin, 265 x 61 cm
zakupiony od Jadwigi Nowak z Surmówki w 1978

“Szmaciak” (“rag” rug)

inventory no. E-4164 OMO
early 20th century, Surmówka (Mragowo district)
cotton, fabric cuts, 265 x 61 cm
purchased from Jadwiga Nowak from Surmówka in 1978

24. Szmaciak

nr inw. E-2725 OMO
lata 50. XX w., Wielbark (pow. szczycieński)
len, ścinki tkanin, 370 x 70 cm
wykonany przez Karolinę Bębenkową z Wielbarka
przekaz Ministerstwa Kultury i Sztuki w 1955

“Szmaciak” (“rag” rug)

inventory no. E-2725 OMO
1950's, Wielbark (Szczycno district)
linen, cloth offcuts, 370 x 70 cm
made by Karolina Bębenkowa from Wielbark
donated by the Ministry of Culture and Arts in 1955

25. Tkanina płachta – fragment

nr inw. E-2763 OMO
XX w., Klon (pow. szczycieński)
bawełna, 160 x 140 cm
zakupiona od Augusty Olbryś w 1967

“Płachta” textile – fragment

inventory no. E-2763 OMO
the 20th century, Szczycno district
cotton, 160 x 140 cm
purchased from Augusta Olbryś in 1967

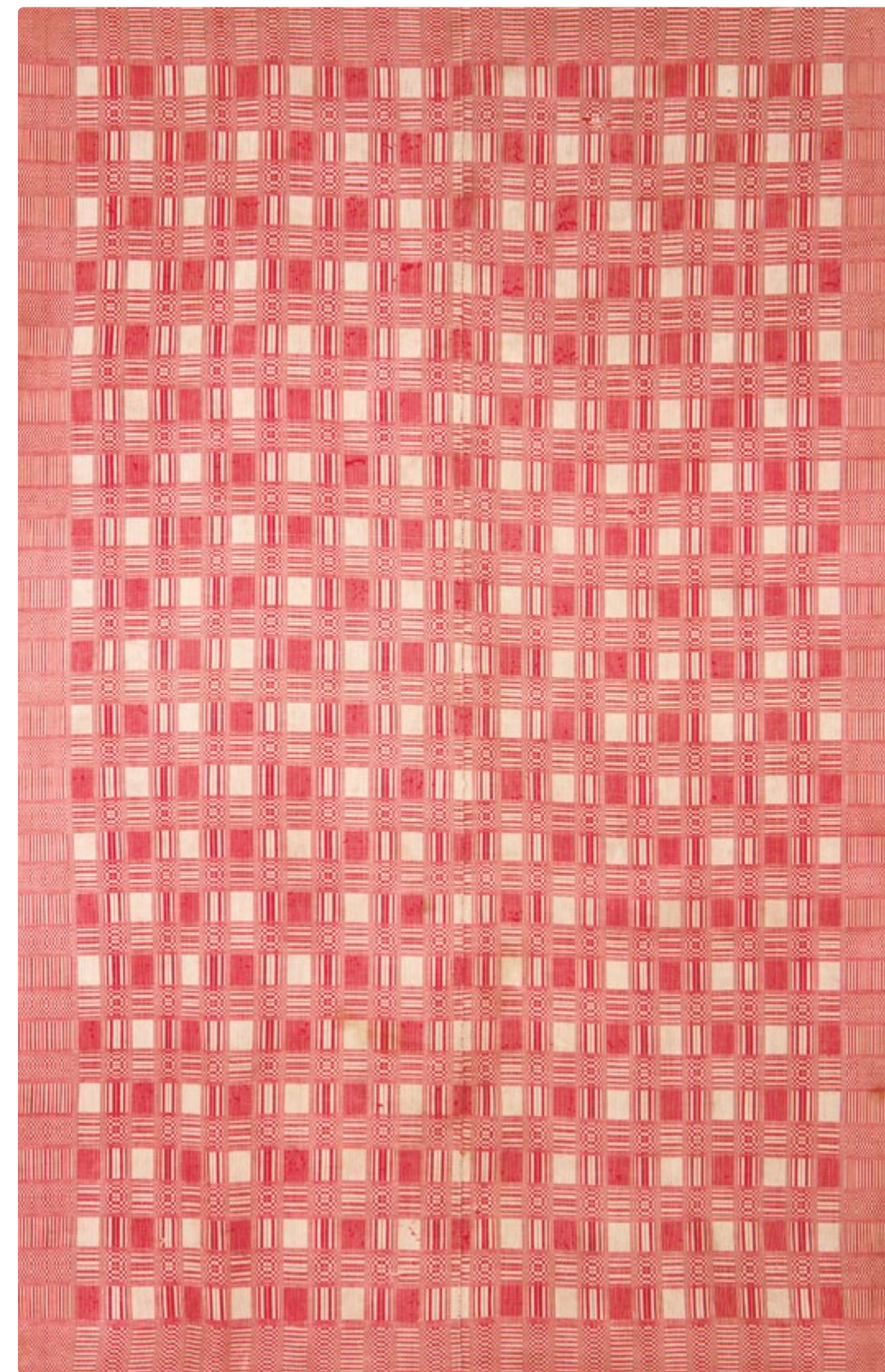

26. Tkanina płachta

nr inw. E-4201 OMO
XIX/XX w., Gietrzwałd (pow. olsztyński)
len, wełna, 184 x 145 cm
zakupiona od Leona Otto z Gietrzwałdu w 1978

“Płachta” textile

inventory no. E-4201 OMO
19th/20th century, Gietrzwałd (Olsztyn district)
linen, wool, 184 x 145 cm
purchased from Leon Otto from Gietrzwałd in 1978

27. Tkanina płachta

nr inw. E-2764 OMO
XX w., Klon (pow. szczycieński)
bawełna, 181 x 155 cm
zakupiona od Augusty Olbryś w 1967

“Płachta” textile

inventory no. E-2764 OMO
the 20th century, Szczytno district
cotton, 181 x 155 cm
purchased from Augusta Olbryś in 1967

28. Fartuch

nr inw. E-670 OMO
 XIX w., Jakubowo (pow. mragowski)
 len, dł. 81 cm, noszony do stroju ludowego do pocz. XX w.
 pozyskany od Marii Hampus z Jakubowa przez Teodorę Modzelewską

Apron

inventory no. E-670 OMO
 19th century, Jakubowo (Mragowo district)
 linen, length 81 cm
 part of folk costume, worn until the beginning of the 20th century
 acquired from Maria Hampus from Jakubowo by Teodora Modzelewska

29. Fartuch

nr inw. E-671 OMO
 pocz. XX w., Jakubowo (pow. mragowski)
 bawełna, dł. 82 cm
 pozyskany od Anny Hieronim z Jakubowa
 przez Teodorę Modzelewską

Apron

inventory no. E-671 OMO
 early 20th century, Jakubowo (Mragowo district)
 cotton, length 82 cm
 acquired from Anna Hieronim from Jakubowo
 by Teodora Modzelewska

30. Strój kobiecy

nr inw. E-675/1-2 OMO
kon. XIX w., pow. mrągowski
len, dł.: kabat – 51 cm, spódnica – 85 cm
pozyskany przez Teodorę Modzelewską

Female outfit

inventory no. E-675/1-2 OMO
late 19th century, Mrągowo district
linen, length: coat – 51 cm, skirt – 85 cm
acquired by Teodora Modzelewska

31. Strój kobiecy

nr inw. E-682/1-2 OMO
1870, Podlejki (pow. ostródzki)
bawełna, dł.: kabat – 52 cm, spódnica – 96 cm
wykonany przez Henrietę Stryjewską z Podlejek;
noszony przez Łagodną, córkę Stryjewskiej do 1930
przekaz Wojewódzkiego Komitetu Organizacyjnego
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii w 1956

Female outfit

inventory no. E-682/1-2 OMO
1870, Podlejki (Ostróda district)
cotton, length: coat – 52 cm, skirt – 96 cm
made by Henrieta Stryjewska from Podlejki
worn by Łagodna, daughter of Stryjewska until 1930
donated by the Wojewódzki Komitet Organizacyjny
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii in 1956

32. Strój kobiecy

nr inw. E-683/1-2 OMO
1870, Podlejki (pow. ostródzki)
bawełna, dł.: kabat – 42 cm, spódnica – 96 cm
wykonany przez Henrietę Stryjewską z Podlejek;
noszony pod koniec XIX i na początku XX w.
przekaz Wojewódzkiego Komitetu Organizacyjnego
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii w 1956

Female outfit

inventory no. E-683/1-2 OMO
1870, Podlejki (Ostróda district)
cotton, length: coat – 42 cm, skirt – 96 cm
made by Henrieta Stryjewska from Podlejki
worn in the late nineteenth and early twentieth centuries
donated by the Wojewódzki Komitet Organizacyjny
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii in 1956

33. Spódnica – halka

nr inw. E-685 OMO
1870, Podlejki (pow. ostródzki)
wełna, dł. 86 cm
wykonana przez Henrietę Stryjewską z Podlejek;
noszona pod koniec XIX i na początku XX w.
przekaz Wojewódzkiego Komitetu Organizacyjnego
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii w 1956

Skirt – petticoat

inventory no. E-685 OMO
1870, Podlejki (Ostróda district)
wool, length 86 cm
made by Henrieta Stryjewska from Podlejki
worn in the late 19th and early 20th centuries
donated by the Wojewódzki Komitet Organizacyjny
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii in 1956

34. Fartuch

nr inw. E-747 OMO
kon. XIX w., Olsztyn
len, dł. 72 cm

przekaz Wojewódzkiego Komitetu Organizacyjnego
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii w 1956

Apron

inventory no. E-747 OMO
late 19th century, Olsztyn
linen, length 72 cm

donated by the Wojewódzki Komitet Organizacyjny
Wystawy Sztuki Ludowej Mazur i Warmii in 1956

35. Fartuch

nr inw. E-783 OMO
I poł. XX w.
len, bawełna, dł. 78 cm

zakupiony na targu przez Teodorę Modzelewską w 1946

Apron

inventory no. E-783 OMO
first half of the 20th century
linen, cotton, length 78 cm

purchased at a fair by Teodora Modzelewska in 1946

36. Halka

nr inw. E-743 OMO
kon. XIX w., Wojnowo (pow. mragowski)
len, dł. 83 cm
pozyskana od Marii Krassowskiej z Wojnowa;
zakupiona od Teodory Modzelewskiej w 1955

Petticoat

inventory no. E-743 OMO
late 19th century, Wojnowo (Mrągowo district)
linen, length 83 cm
acquired from Maria Krassowska from Wojnowo
purchased from Teodora Modzelewska in 1955

37. Sukienka

nr inw. E-784 OMO
I poł. XX w., Smolajny (pow. lidzbarski)
wełna, dł. 145 cm

Dress

inventory no. E-784 OMO
first half of the 20th century, Smolajny
(Lidzbark Warm. district)
wool, length 145 cm

38. Spódnica

nr inw. E-788 OMO
I poł. XX w., Rudziska (pow. szczycieński)
wełna, bawełna, dł. 90 cm
zakupiona od Borkowicza przez Erwina Cichowskiego w 1947

Skirt

inventory no. E-788 OMO
first half of the 20th century, Rudziska (Szczytno district)
wool, cotton, length 90 cm
purchased from Borkowicz by Erwin Cichowski in 1947

39. Spódnica

nr inw. 791 OMO
XIX w., Marcinkowo (pow. mragowski)
wełna, dł. 94 cm
zakupiona w 1948

Skirt

inventory no. 791 OMO
19th century, Marcinkowo (Mragowo district)
wool, length 94 cm
purchased in 1948

40. Sukienka

nr inw. E-785 OMO
I poł. XX w., pow. szczycieński
wełna, dł. 116 cm

Dress

inventory no. E-785 OMO
first half of 20th century, Szczytno district
wool, length 116 cm

41. Sukienka

nr inw. E-790 OMO
I poł. XX w., Lipowo (pow. mragowski)
wełna, len, dł. 109 cm
zakupiona na targu przez Teodorę Modzelewską

Dress

inventory no. E-790 OMO
first half of the 20th century, Lipowo (Mragowo district)
wool, linen, length 109 cm
purchased at a fair by Teodora Modzelewska

42. Kabat

nr inw. E-793 OMO
XIX/XX w., Jakubowo (pow. mragowski)
len, dł. 55,5 cm
zakupiony w 1948

“Kabat” (Coat)

inventory no. E-793 OMO
19th/20th century, Jakubowo (Mragowo district)
linen, length 55.5 cm
purchased in 1948

43. Kabat

nr inw. E-794 OMO
ok. 1900, Jakubowo (pow. mragowski)
wełna, bawełna, dł. 50 cm
zakupiony przez Teodorę Modzelewską w 1948

“Kabat” (Coat)

inventory no. E-794 OMO
c.a. 1900, Jakubowo (Mragowo district)
wool, cotton, length 50 cm
purchased by Teodora Modzelewska in 1948

44. Spódnica

nr inw. E-789 OMO
I poł. XX w., Jakubowo (pow. mragowski)
wełna, dł. 80 cm
zakup

Skirt

inventory no. E-789 OMO
first half of the 20th century, Jakubowo (Mragowo district)
wool, length 80 cm
purchased

45. Półkoszulek męski

nr inw. E-906 OMO
kon. XIX w., Bredynek (pow. reszelski)
sukno, płótno lniane, dł. 35 cm
pozyskany od Augusta Zawadzkiego; zakupiony od Teodory Modzelewskiej w 1961

Men's vest

inventory no. E-906 OMO
late 19th century, Bredynek (Reszel district)
dress, linen canvas, length: 35 cm
obtained from August Zawadzki, purchased from Teodora Modzelewska in 1961

46. Halka

nr inw. E-1243 OMO
pocz. XX w., Gutkowo (pow. olsztyński)
len, wełna, dł. 90 cm
zakupiona od Wiktorii Lisiewicz z Olsztyna w 1965

Petticoat

inventory no. E-1243 OMO
early 20th century, Gutkowo (Olsztyn district)
linen, wool, length 90 cm
purchased from Wiktorii Lisiewicz from Olsztyn in 1965

47. Spódnica

nr inw. E-3437 OMO
pocz. XX w.
len, wełna, dł. 95,5 cm

Skirt

inventory no. E-3437 OMO
early 20th century
linen, wool, length 95.5 cm

48. Fartuch

nr inw. E-3434 OMO
pocz. XX w.
len, dt. 77 cm

Apron

inventory no. E-3434 OMO
early 20th century
linen, length 77 cm

2161-E 2

49. Wzór tkaniny spódnicowej

nr inw. E-2161 OMO
I poł. XX w., Dobry Las (pow. mragowski)
len, wełna, 13 x 6 cm
tkanina wykonana przez Zofię Domnert z Dobrego Lasu
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Skirt fabric pattern

inventory no. E-2161 OMO
first half of the 20th century, Dobry Las
(Mrągowo district)
wool, 13 x 6 cm
made by Zofia Domnert from Dobry Las
purchased from Teodora Modzelewska

1256-E

50. Próbką tkaniny fartuszka

nr inw. E-1256 OMO
1920, Wierzbowo (pow. mragowski)
len, 8 x 5,5 cm
tkanina wykonana przez Martę Hampus z Wierzbowa
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Apron textile sample

inventory no. E-1256 OMO
1920, Wierzbowo (Mrągowo district)
linen, 8 x 5.5 cm
made by Marta Hampus from Wierzbowo
purchased from Teodora Modzelewska

E 2555

51. Fragment tkaniny sukienkowej

nr inw. E-2555 OMO
I poł. XX w., Jakubowo (pow. mragowski)
len, wełna, 12,5 x 7,5 cm
tkanina wykonana przez Marię Wiercuch z Jakubowa
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Dress fabric fragment

inventory no. E-2555 OMO
first half of the 20th century,
Jakubowo (Mrągowo district)
linen, wool, 12.5 x 7.5 cm
made by Maria Wiercuch from Jakubowo
purchased from Teodora Modzelewska

- 2157-E

52. Fragment tkaniny spódnicowej

nr inw. E-2157 OMO
1920, Redykajny (pow. olsztyński)
len, wełna, 24 x 8 cm
tkanina wykonana przez Janinę Elbingową z Redykajny
zakupiono od Teodory Modzelewskiej w 1950

Skirt fabric fragment

inventory no. E-2157 OMO
1920, Redykajny (Olsztyn district)
linen, wool, 24 x 8 cm
fabric made by Janina Elbingowa from Redykajny
purchased from Teodora Modzelewska in 1950

53. Próbką tkaniny fartuszka

nr inw. E-1255 OMO
1830, Jakubowo (pow. mragowski)
len, 13 x 6,5 cm
tkanina wykonana przez Annę Kobiątkę z Jakubowa
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Apron textile sample

inventory no. E-1255 OMO
1900, Jakubowo (Mragowo district)
linen, 13 x 6.5 cm
fabric made by Anna Kobiątko from Jakubowo
purchased from Teodora Modzelewska

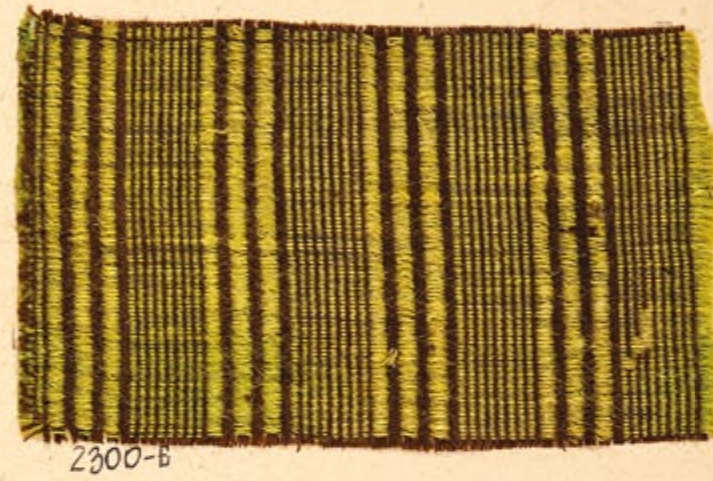

54. Próbką tkaniny na halkę

nr inw. E-2300 OMO
1910, Dąbrówka (pow. olsztyński)
len, wełna, 14,5 x 8,5 cm
tkanina wykonana przez Łucję Marchwińską z Dąbrówki
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Sample of fabric for a petticoat

inventory no. E-2300 OMO
1910, Dąbrówka (Olsztyn district)
linen, wool, 14.5 x 8.5 cm
made by Łucja Marchwińska from Dąbrówka
purchased from Teodora Modzelewska

55. Fragment spódnicy

nr inw. E-2303 OMO
I poł. XX w., Jeziorany (pow. olsztyński)
len, wełna, 9,5 x 4 cm
zakupiony od Teodory Modzelewskiej

Skirt fragment

inventory no. E-2303 OMO
first half of the 20th century, Jeziorany (Olsztyn district)
linen, wool, 9.5 x 4 cm
purchased from Teodora Modzelewska

56. Wzór tkaniny na halkę

nr inw. E-2168 OMO
I poł. XX w., Jeziorany (pow. reszelski)
len, wełna, 8,2 x 6 cm
zakupiony od Teodory Modzelewskiej

Pattern of a fabric for a petticoat

inventory no. E-2168 OMO
first half of the 20th century, Jeziorany (Reszel district)
linen, wool, 8.2 x 6 cm
purchased from Teodora Modzelewska

1571-E

57. Próbką tkaniny pościelowej

nr inw. E-1571 OMO
I poł. XX w., Jeziorany (pow. reszelski)
bawełna, 17 x 12,5 cm
tkanina wykonana przez Marię Dąbkowską z Jezioran
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Bedding textile sample

inventory no. E-1571 OMO
first half of the 20th century, Jeziorany (Reszel district)
cotton, 17 x 12.5 cm
textile made by Maria Dąbkowska from Jeziorany
purchased from Teodora Modzelewska

58. Próbką tkaniny pościelowej

nr inw. E-1575 OMO
1890, Rummy (pow. szczycieński)
bawełna, 16 x 11,5 cm
tkanina wykonana przez Idę Rogalę z Rummy
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Bedding textile sample

inventory no. E-1575 OMO
1890, Rummy (Szczycno district)
cotton, 16 x 11.5 cm
textile made by Ida Rogala from Rummy
purchased from Teodora Modzelewska

59. Próbką tkaniny pościelowej

nr inw. E-1607 OMO
I poł. XX w., Jakubowo (pow. mragowski)
bawełna, 13 x 9,5 cm
tkanina wykonana przez Marię Krostę z Jakubowa
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Bedding textile sample

inventory no. E-1607 OMO
first half of the 20th century, Jakubowo (Mragowo district)
cotton, 13 x 9.5 cm
textile made by Maria Krostka from Jakubowo
purchased from Teodora Modzelewska

60. Próbką tkaniny pościelowej

nr inw. E-1590 OMO
I poł. XX w., Wierzbowo (pow. mragowski)
bawełna, 20,5 x 17,5 cm
tkanina wykonana przez Martę Hampus z Wierzbowa
zakupiono od Teodory Modzelewskiej

Bedding textile sample

inventory no. E-1590 OMO
first half of the 20th century, Wierzbowo (Mragowo district)
cotton, 20.5 x 17.5 cm
textile made by Marta Hampus from Wierzbowo
purchased from Teodora Modzelewska

1607-E

1590-E

